LIBER
LXX. HEBDOMADUM
RESIGNATUS,
SEU
DANIELIS
VATICINIUM CELEBERRIMUM

Ex Vulgata Editione & Hebraico Textu

ENODATUM ET ILLUSTRATUM

Auctore Jacobo Maria Ayrolo Soc. Jesu.

SUB AUSPICIIS SS. D. N.

CLEMENTIS XI.
PONT. OPT. MAX.

A Joanne Francisco Passono Novariensis Diœcesis
In Collegio Romano Propugnatum.

ROMÆ MDCCXIV.
Typis Georgii Plachi apud S.MARCUM.

Superiorum Facultate.

DEIPARÆ VIRGINI.

CUM nostri generis per Protoplasten perditi reparationem Divina Oracula, vel ab ipsis Mundi incunabulis, per Te

 asse-

(a) *Ipsa conteret caput tuum. Gen. 3. 15.*

afferendam promisissent (a) VIRGO BEATISSIMA; *Septuaginta Danielis Hebdomadas, quibus reparationis hujus definita sunt tempora, ad Te jure quodam præcipuo pertinere nemo non videt: Præsertim cum Hebdomades eædem Te deprecante abbreviatæ, Te fuerint annuente completæ. Et sanè Messiam venturum, atque adeo beatissimam illam temporũ plenitudinem, quam Apostolus* (b) *memorat, hoc Vaticinio promitti ita est manifestum, ut nemo, nisi sacrarum Literarum omnino rudis, vel singulari audacia, ac perfidia*

(b) *Galat. 4. 4.*

prædi-

prædituſ id inficietur. Quis enim (c) Prævaricationem conſummare, delere iniquitatem, finem peccato imponere, *niſi Meſſias poterat? Quis niſi Meſſias* Juſtitiam adducere ſempiternam, Viſionem & Prophetiam implere, & ungi in Sanctum Sanctorum? *Has verò Hebdomadas fuiſſe, Te deprecante, abbreviatas, hoc eſt, precibus Tuis ex tota æternitate prævifis Deum decreviſſe, ne humani generis reparatio ultra Hebdomadas 70. ab Exitu ſermonis de inſtauratione Jeruſalem computandas retardaretur, meritò aſſerimus:* (d) Dan. 9.

Si enim

Si enim veteres Patres, atque Prophetæ, Dei famuli, votis suis atque suspirijs ut reparationis maturarentur Tempora meruerunt ([d]) *quanto magis Patrum, ac Prophetarum Domina,& Dei Mater idipsum meruiße credẽda est. Easdem denique fuisse, Te annuente, completas Catholica ipsa Veritas nobis confirmat. Nam quid aliud agebat Gabriel ille, cælestes inter proceres nobilissimus, cum Divinà ad Te legatione fungeretur; nisi ut Hebdomades in Messiæ adventum per Te abbreviatæ, per Te quoque electam antè secula Dei Genitri-*

(d) *Suarez in 3. part. tom. 1. disp. 10. sect. 6.*

nitri-

nitricem , finem accipérent ?
Et ſanè ſingulari , ac certo
quodam Dei conſilio accidiſ-
ſe ſtatuendum eſt , ut idem
ille , qui Hebdomadum my-
ſteria Danieli aperuerat ,
ad Te de ijſdem implendis
Archangelus legaretur . Cui
ſtatim atque per eam vocem
([e]) Fiat mihi ſecundum
Verbum Tuum , *calamita-* (e) *Luc.* 1.
tem miſerata mortalium ,
annuiſti , Tuoque in utero
([f]) Verbum caro factum (f) *Joan.* 1.
eſt ; *illico conſummari præ-*
varicatio , & finem accipe-
re peccatum , & deleri ini-
quitas cæpit : tunc enim ([g]) Po- (h) *Iſai.* 53.
ſuit Dominus in eo iniqui-
tatem

tatem omnium noſtrum. *Illico Juſtitia de cælo affuit ſempiterna: tunc enim Unigenitus Dei Filius, qui Tuo eſſe cæpit in utero filius hominis* [b] Factus eſt nobis ſapientia a Deo, & Juſtitia, & ſanctificatio, & redemptio. *Illico impleta eſt Viſio, & Prophetia.: tunc enim* Juſtus *ille mortali in carne ſpectabilis apparuit, de cujus* adventu *Prophetæ omnes tot ante ſecula* [i] prænuntiaverant. *Illico denique unctus eſt Sanctus Sanctorum: tunc enim Chriſtus Dominus in Regem, Pontificem, ac Reparatorem nobis eſt unctus,*

& conſe-

(b) 1. Corinth. 1.10.

(i) Act. 7.52.

& consecratus : Unctus *est autem* ([k]) Oleo lætitiæ, *id est,* ([l]) *gratia hypostaticæ Unionis, & charismatum omnium, atque donorum inde manantium plenitudine.*

Cum ergo tantis ego Te mysterijs plenam, & magnorum Arcanorum consciam cogitarẽ, MATER ADMIRABILIS, ([m]) Adij Te, & deprecatus sum ex totis præcordijs meis, *ut mihi* ([n]) Sedium *supernarum* assistricem Sapientiam *ad grande hoc Vaticinium explicandũ infunderes. Explicui ut potui: Quod ergo, Te mihi præeunte, & lucẽ ac vires præbente, opus exegi, Tibi,* PROPHETARUM REGINA, *pronus*

(k) *Psal.* 44.

(l) *S. Greg. lib.* 9. *Epist.* 61. *De Spiritu Sancto ex carne Virginis concipi a Sancto Spiritu ungi fuit.*

(m) *Sap.* 8. 21.

(n) *Sap.* 9. 4.

pronus in faciem, & Majestatis Tuæ pedibus provolutus consecro, & voveo. Tu enim verò quid spectet opus hoc nosti. Id unum nimirum spectat, ut prima Veritas, Unigenitus scilicet Dei Filius, idemque Tuus, cui cum (o) Prophetæ omnes, *tum Daniel in primis* Testimonium perhibet *præclarissimum, & cognoscatur vividius, & diligatur ardentius. Tu interim* (p) Mater pulchræ dilectionis, & agnitionis *id perfice, ut Veritatem eamdem ipse quoquè magis magisq; in dies & cognoscam, & diligam, & cui labor hebdomadæ fuerunt, sit præmium Æternitas.*

(o) *Act.* 10. 43.

(p) *Ecclesiast.* 24. 24.

ex numismate B. Hamerani — *Arnoldus Van Westerhout fecit*

PRophetia omnis, BEATISSIME PATER, *priusquam habeat effectum*, ut ait Irenæus, *hominibus Ænigma est, atque ambiguitas: cum autem venerit tempus ejus, & quod est prophe-*

tatum evenerit, tunc liquidam, & certam habet expositionem (a) At ea, qua de loquimur, Prophetia diverso jure censetur: licet enim tempus ejus jamdudum advenerit, & quod per eam divinando Daniel prædixit, mille & septingentis ferè ab hinc annis moriendo Christus impleverit, atque adeo Propheticum Oraculum, si rei substantiam spectemus, exitu comprobatum fuisse compertum sit; tamen si cætera, quæ Oraculum ipsum circumstant intueamur, non liquidam illud atque certam, sed implexam maximè, & involutam, atque Ænigmati similem habere expositionem deprehenditur. Unde non immeritò Pererius (b) *Quemadmodum apud antiquos*, inquit, *quo aliquid esse obscurissimum significaretur, tamquam proverbij loco dicebatur, esse id obscurius numero Platonico; ita nunc, & sanè veriùs, dici posset obscurius id esse Septuaginta Hebdomadibus Danielis*.

Hanc

(a) *Irenæus lib.*4.*adversus hæreses cap.*43.
(b) *Præfat. libri* 11. *in Dan.*

Hanc ergo Prophetiam diu multumque versando, & Propheticas voces ad Hebraicum exemplar expendendo, quid assecutus sim, BEATISSIME PATER, meum non est judicare. Tamen si quid sum assecutus, Tibi enim verò id totum deberi perspicuum est, qui Auctorem Te mihi, atque Ducem, ut ex inextricabili hoc Labyrintho evaderem, exhibuisti. Cum enim plures jam annos Hebraicas in Collegio Romano literas doceam, & per (c) *Mare hoc* sacræ eruditionis *magnum, & spatiosum manibus* navem impellam; annis totidem scilicet propitium faustumque Sanctitatis Tuæ sidus experior. Nec aliàs sanè Lingua Sancta majora sibi visa est incrementa spondere, quàm ex quo tantus Princeps tanto illam studio protegit, tanta humanitate complectitur. Ut meritò proinde quadrare in Te videatur Propheticum illud (d)

(c) *Psal.* 103. 25.

(d) *Sophon.* 3. 9.

אהפך

אהפך אל עמים שפה ברורה, *Reddam populis labium electum*, Hebraicum idioma nimirum, ut Expoſitores, (e) & Rabbini (f) interpretantur. Quis enim non credat de Te id fuiſſe prædictum, quod in Te videmus impletum? Sanè nihil hoc in genere vel typis vulgatum ab Academia noſtra, vel in literaria paleſtra publicè exhibitum eſt, cui non arriſeris, & Patrocinium Auguſtum clementiſſimè commodaveris. Quid quod & Tuam mihi mentem dignatus fueris aperire ſemel, atque iterum dicens, nihil a me Tibi fieri poſſe jucundius, quàm ſi ſcholaſticis id genus Exercitationibus adoleſcentium ingenia excolerem, atque animos excitarem. Quis ad voces hujuſmodi ſtudio pulcherrimi operis non inardeſceret? Quod autem verbo ſignificaveras, facto cumulatiſſimè repræſentaſti. Cum enim Scriptiones Hebraicas Auditorum meorum,

(e) Galat. de Arcan. lib. 12. cap. 3. Cornelius a Lapide, & Christoph a Caſtro in Sophoniam.

(f) David Kimchi in Sophon. Abē Ezra apud eumdem.

atque

atque Auditores ipſos, ſub finem anni ſuperioris, ad pedes Tuæ Sanctitatis ſtatuiſſem, quis exequi verbis poſſit, quanta clementia nos omnes, & ſingulos, Principis Majeſtatem temperans vultu Parentis, exceperis? Atque inter ſummorum turbam negotiorum, ſeptimo calendas Octobris * (pridie nimirum ejus diei, quo Purpurati Principes ſunt renuntiati) Te totum nobis alloquio humaniſſimo, nec exiguo ſanè tempore commodaveris. Literarum cauſam videlicet negotia inter maxima computabas. Et cum beneficium Ipſe vel maximum faceres; quaſi non faceres, ſed acciperes, ſic Te ipſum nobis, tantâ ſummi Principis indulgentiâ attonitis exhibebas. Eum cujus vices geris, vel hac in re polcherrimè referens: dona enim, & beneficia conferre, eaque laudi, ac merito accipientibus vertere Divinum eſt.

* *Anno* 1712.

Itaque

Itaque pretiosa Numismata, quæ Tuam ex altera parte effigiem, ex altera verò Heroas quatuor præferrent Sanctorum nuper fastis adscriptos, & illis pollicitus es, & mihi deinde accersito, manu Tua, manu, inquam, illa qua Tibi datas divinitus Cælorum Claves geris, ijsdem tribuenda numerasti; & Principis donum conferens manu Principis duplicasti. Nos porro, ne tanti memoria beneficij ulla unquam oblivione deleretur, Numismatis singulis, & suprамemoratum, ut vides, Sophoniæ Dictum, & Auditorum singula circumdedimus nomina. Deinde, convocata Eruditorum virorum concione, in Aula maxima Collegij Romani, pro tanto beneficio publicè gratias ut ageremus, hanc ipsam, quæ *Septuaginta Hebdomadum librum* Hebraici textus ope *resignat*, dissertationem exhibuimus, sperantes fore, ut ea

Tibi

Tibi gratiarum actio accideret jucundior, quæ Hebraicam eruditionem redoleret. Si ergo אל מקום (g) שהנחלים הלכים שם הם שבים *Ad locum, unde exeunt flumina, revertuntur*, ad Sanctitatem Tuam, cujus (h) *Scientia, sicut aquæ maris operientes*, huic Opusculo fluendi causa, atque initium extitit; Opusculum ipsum quale quale est, tamquam rivulus, reverti debuit. Pro debito interim Tibi exoluto, BEATISSIME PATER, fructum nec sanè modicum me spero consecuturum. Illius enim Interpretationis, quam Tantus Auctor probaverit, videri jure poterit non hallucinatus Inventor.

(g) *Ecclesiast.* 1. 7.

(h) *Isaiæ* 11. 9.

SANCTITATIS TUÆ PEDIBUS.

Humillimè provolutus
Jacobus Maria Ayrolus Soc. Jesu.

IMPRIMATUR.

Si videbitur Reverendissimo Patri Magistro Sac. Palat. Apostol.

N. Caracciolus Archiepisc. Cap. Vicesg.

IMPRIMATUR.

Reverendiss. P. Fr. Gregorius Selleri Sac. Pal. Apostol. Magister Ordinis Prædicatorum.

MI-

MICHAEL ANGELUS
TAMBURINUS

Præpositus Generalis Societatis
JESU.

CUM Librum, cui titulus: *Liber Septuaginta Hebdomadum Resignatus*, a P. Jacobo Maria Ayroli, Societatis nostræ Sacerdote, conscriptum aliquot ejusdem Societatis Theologi recognoverint, & in lucem edi posse probaverint; facultatem facimus, ut typis mandetur, si ijs, ad quos pertinet, ita videbitur. Cujus rei gratia has literas manu nostra subscriptas, & sigillo nostro munitas dedimus. Romæ 14. Augusti 1713.

Michael Angelus Tamburinus.

Approbatio

Illustrissimi, & Reverendissimi

CAROLI MAJELLI

Bibliothecæ Vaticanæ Præfecti.

QUantopere intersit ad apertam, ac dilucidam Sacrarum Literarum, antiqui præsertim Fœderis, explanationem, ad ipsos Hebraicos Fontes accedere, luculenter ostendit accuratissimum Opusculum P. Jacobi Mariæ Ayroli S.J. in quo Scriptor diligentissimus celeberrimum illud, idemque multis ad chronologicam rationem difficultatibus districtum LXX. Hebdomadum Oraculum in suas temporum sedes digerit, explicatque. Librum itaque nec Religioni, nec pietati ulla in re adversantem, immo utriusque incremento utilem, & opportunum, quem demandante Reverendissimo P.F. Gregorio Selleri S. P. A. Magistro perlegi, publica luce dignum censeo. Romæ VII. Nonas Septembris MDCCXIII.

Carolus Majellus.

AD

AD LECTOREM
PRÆFATIO.

HAnc de ſeptuaginta Danielis Hebdomadis impeditiſſimam Quæſtionem ut agitandam mihi proponerem, Candide Lector, ſuaſit amor Hebraici idiomatis, cui tradendo à Moderatoribus meis, multis ab hinc annis, ſum deſtinatus. Facturus enim operæ pretium mihi videbar, ſi locum aliquem Sacri Codicis inſignem ex Hebraica radice, quantum in me erat, dilucidando, & *Verſionem ab Eccleſia approbatam*, juxta datam mihi provinciam (*a*) *defenderem*, & Linguæ hujus utilitatem commendarem: eoſque refellerem; qui illam, vel nihil, vel parum admodum prodeſſe arbitrantur, ex quo Sacra Biblia, olim latinè reddita, tot deinde doctiſſimorum Interpretum fuerunt commentarijs illuſtrata. Sunt enim ſanè non pauci, qui ita ſentiunt, & quod perperam ſentiunt deteriùs effutiunt. Hujuſmodi hominibus nimirum

(*a*) *Ex regula 2. Profeſſoris Linguæ Hebr.*

mirum videtur fieri non posse, ut, vel aliquid scitu dignum reperiatur, quod nesciant, vel aliquid nesciant ipsi, quod fuerit scitu dignum. Nec advertunt, se, dum ita sentiunt, & dicunt; Summorum Pontificum, & Conciliorum Generalium constitutionibus (*b*) quibus Linguarum studium, Hebraicæ præsertim, in Catholicis Academijs præcipitur, contradicere.

(b) Clemens V. in Concil. Viennens. de Magistris Cap. Inter sollicitudines, Paulus V. Apostolicæ servitutis onere.

Opus itaque parabam quadripartitum, cujus prima pars Prophetiam de 70. Hebdomadis; altera eorum qui Hebdomadas à Christo distrahunt, Rabbinorum in primis, confutationem; tertia Quæstionem de anno Dominicæ Passionis, circa quam Hebdomades finem accipiunt; quarta deniq; Chronicum, atque annos expansos, triplici huic operi necessarios, complectebatur. Hæc dum agerem, atque opus urgerem, fors tulit, ut hoc in genere aliquid, per occasionem, quam infra subijciam, proferre oporteret. Protuli itaque primæ partis Epitomen; dissertationem videlicet, in qua meam de 70. Hebdomadis sententiam aperio. Hanc ergo dissertationem, quasi Prodromum operis subsecuturi, placuit typis vulgare, ut opus ipsum perficerem, siquidem Prodromus probaretur; sin minus, imperfectum relinquerem.

Occa-

Occasio autem hac de re disserendi se nobis obtulit tali ratione. Cum enim exercitium aliquod scholasticum, Auditoribus nostris proponendum, anno superiori meditaremur, moneretque nos Damasus apud Hieronymum (c) *Lectionem sine stylo somnum puta*, visum est opportunum illos ad scribendum convertere. Scribendi materiam elegimus Libros veteris Testamenti, quos ex Canonico Scriptore Hebraicè non habemus, Hebraicè transferendos. Nam & Lingua Sancta sacram sibi materiam, jure suo, videbatur exposcere, nec decebat prophanis illam argumentis temerare: & Hebraicæ phrasis, ac styli opportunitas idem suadebat. Cum enim Libri hujusmodi ab Hebræis Scriptoribus elucubrati, Hebraicam, ut plurimum, phrasim redoleant; phrasis ejusdem inquirendæ, atque adeo scribendi difficultas tyronibus minuebatur.

(c) Epist. 125.

Libri porro selecti fuere, *Tobias*, *Judith*, *Sapientia*, *Ecclesiasticus*, *Baruch*, & *Libri gemini Machabæorum*. His adjecta est *Epistola Jeremiæ*, quæ cum libro *Baruch* conjuncta reperitur. Adjecti sunt etiam *Esther*, & *Daniel*, quorum capita nonnulla in Hebraicis Biblijs desiderantur. Denique ut numerus duodecimus impleretur (quandoquidem duodecim, præ cæteris,

sese

ſeſe ad ſcribendum contulerant) & ſinguli ſingulos verterent Libros, nec alter in meſſem alterius falcem mittere videretur; ex novo Teſtamento utraque *Apoſtoli ad Timotheum Epiſtola* delecta eſt. Atque horum omnium Librorum prima Capita, labore, ac tempore ſanè non modico, Hebraicè translata ſunt.

Cum ergo Rudimentum hoc qualecumque Hebraicæ literaturæ, ad fovendam addiſcentium alacritatem, publicare opportunum videretur, Academiam de more inſtituimus, & Hebraicas Scriptiones, folio grandiori exaratas, frequenti Eruditorum Virorum concioni ſpectandas propoſuimus. Tum Scriptiones eaſdem, unum in volumen redactas ante pedes Sanctiſſimi Pontificis, feliciter regnantis (ſciebamus enim, quàm gratæ illi oblationes hujuſmodi acciderent) una cum Authoribus ipſis ſtatuimus, quorum nomina, & libros a ſingulis translatos ſequens Tabella exhibebit.

Nomina

Nomina Auditorum Linguæ Sanctæ, qui a SS. D. N. CLEMENTE XI. *Numiſmate ſunt donati.*

Alexander Paterſon Coll. Scot. Alum. S. Theol. Aud. ad Timoth. 2.

Antonius Tolli Rom. Sac. Theol. Aud. ad Timoth. 1.

Dominicus Macci Verulanus Sacerdos S. Theol. Doct. Epiſtola Jerem.

Franciſcus David Rom. Sem. Rom. Alum. S. Theol. Aud. Tobiæ.

Franciſcus Montelatici Florent. S. Theol. Aud. Secundi Machabæorum.

Ferdinandus de Roſſi Florent. ex Marchionibus Latignani Sem. Rom. Con. S. Theol. Aud. Baruch.

Joannes Baptiſta Teſta Hortanus Sacerdos S. Theol. Aud. Danielis.

Joannes Pica Asiul. Diac. S. Theol. Aud. Judith.

Octavius Turchi de Apyro in Piceno J. V. D. Primi Machab.

Patritius Bower Coll. Scot. Alum. S. Theol. Aud. Esther.

Thomas Vslenghi Rom. S. Theol. Aud. Ecclesiastici.

Vincentius ab Aqua Auximas Coll. Ghisl. Alum. S. Theol. Aud. Sapientiæ.

Quomodo autem nos exceperit Sanctissimus Pontifex, & quo munere Academicos cumulaverit, ex Epistola huic Operi præfixa, quæ est ipsi inscripta, deprehendes. Nos ergo, pro tanto beneficio, Principi Clementissimo publicè gratias ut ageremus; hanc ipsam de Septuaginta Hebdomadis Dissertationem, in Corona Sapientium Virorum, e suggestu pronunciavimus: eamque, tamquam non sui jam, sed publici Juris factam, eo etiam nomine, typis mandamus.

INDEX

INDEX
CAPITUM.

Exitum

LIBER

LIBER
LXX. HEBDOMADUM
RESIGNATUS,
Seu in Cap. IX.
DANIELIS
DISSERTATIO.

CAPUT PRIMUM

Quæſtionis dignitas, atque difficultas proponitur, & textus Propheticus in medium affertur.

DE Septuaginta DANIELIS Hebdomadis diſceptare incipientibus nobis, ipſo in limine duo ſtatim occurrunt, quorum alterum nos ad opus urgendum impellit, ab incœpto deterret alterum. Ad opus urgendum impellit nos Vaticinij granditas, atque præſtan-

ſtantia. Conſtat enim, & nullum Prophetarum, ut teſtatur Hieronymus, (a) tam apertè dixiſſe de Chriſto; & omnium, quæ de Chriſto Daniel prædixit, præclariſſimum haberi hoc Vaticinium, per quod non ipſius modò Adventum, Paſſionem, & Mortem deſcribit, quod eſt commune cum cæteris; verùm etiam Adventus, Paſſionis, & Mortis, definito annorum numero, tempus indigitat: id quod ex Prophetis alius præſtitit nemo. Itaque hoc Vaticinio, & Catholica Veritas roboratur in primis, & Hebraica debellatur planè perfidia, cui meridiana luce clariùs oſtenditur, Meſſiam veniſſe.

(a) *Proœmio in Danielem.*

Deterret nos ab incœpto Quæſtionis arduitas, quæ tanta eſt, ut Origenes hunc locum diſcutiens (b) affirmare non dubitaverit: *Verè quidem comprehendere ſermones Danielis nullius eſſe, niſi Spiritus Sancti, qui fuit in Daniele.*

(b) *Tract. 29 in Matth.*

Hieronymus autem memoratus, ad ea verba Danielis 9. verſ. 23. -- *Tu ergo animadverte ſermonem, & intellige viſionem*:
„ Si Danieli dicitur, *inquit*, diligenter atten-
„ de, ut audias, & intelligas, quod vides:
„ quid nos facere oportet, quorum oculi
„ ignorantiæ tenebris, & caligine vitiorum
„ obcæcati ſunt?

Ut

Ut autem, quod fuerat verbis professus, Doctor Maximus exemplo sanciret: in commentario hujus Prophetiæ, hanc tractare Quæstionem aggressus, aliorum opinionibus, ea super re, in medium adductis, quid sentiret ipse, (causatus periculosum esse de Magistrorum Ecclesiæ judicare sententiis, & alterum præferre alteri) promere recusavit. Augustinus verò, ut Pererius animadvertit, (c) quotiescumque in hanc Quæstionem impingit, ut Epistola 80. & libro 18. de Civitate Dei cap. 34. quasi consultò ejus tractationem declinat.

(c) *in præf. lib. 11. in Dan.*

Porro opinionum varietas pene incredibilis, quæ Latinos, & Græcos, veteres, & recentiores, hac super Quæstione, Authores distraxit, satis superque magnitudinem hujus difficultatis ostendit. Præsertim cum eadem hæc opinionum varietas ipsimet Danieli fuerit revelata. *Tu autem Daniel*, inquit cap. 12. v. 4. *claude sermones, & signa librum usque ad tempus statutum: plurimi pertransibunt, & multiplex erit scientia.*

Non defuere proinde, teste Deckerio (d) qui hanc Quæstionem cum ea componerent, quæ apud Mathematicos vertitur, de Tetragonismo, sive de circuli Quadratu-

(d) *in Theorematis de anno Ortus, & mortis Domini par. 4. num. 1.*

 ra;

ra; quaſi Hebdomadas rite explanare, & circulum quadrare, operoſum perinde ſit.

Hactenus dicta æſtimantes nonnulli, ac] deſperantes planè ſe poſſe Problematis hujus ſalebras omnes evadere, Catholico Authori ſatiùs eſſe arbitrati ſunt, ut idem Deckerius ibidem advertit, dum Judaicus error hinc revincatur, reliquis parcere. Verumtamen, cum *Nobis, non ut eſſent incognita, vel obſcura*, ut monet Caſſianus (e) *Scripturarum Sacramenta, Sancti Spiritus Gratia, promulgata ſint*; cenſendum eſt, ut inquit memoratus Deckerius, *Spiritum eundem, qui hoc Vaticinium pro hominibus ab homine ſcribi juſſit, quidquid magnificum, mirumque continet, ab iiſdem intelligi voluiſſe.* Itaque enitendum nobis eſt, ut, tametſi latentem, atque involutum, hujus Oraculi ſenſum inveſtigemus.

(e) *lib.* 5. *Coll. cap.* 34.

Quod verò Heſychius, in Epiſtola ad Auguſtinum, nemini in hoc Vaticinio ſuam aperire ſententiam permittit, ubi Magiſter Hieronymus id facere dubitavit, nos movere nequaquam debet. Nam, ut ait Sanctus Leo (f). *Non temeritas intervenit præſumptionis, ubi eſt diligentia pietatis.* Præſertim cum, nec difficile admodum ſit aliquid inventis addere; &, quemadmodum *Plerumque contingit*, teſte Magno Gregorio (g) *ut Deus,*

(f) *Ep.* 92. *ad Ruſticum cap.* 16.

(g) *Lib.* 3. *Dial. cap.* 14

Deus, quibus majora bona præstat, quædam minora non tribuat: contingere similiter possit, ut minora tribuat, quibus majora non præstat. Quàm modica autem sint, quæ, ad tantæ solutionem Quæstionis, lucem nobis non modicam attulere, ex Operis hujus decursu patebit.

Interim verò difficultatem hanc ipsam nihil est, quòd nobis Judæi reponant: quasi operam ludamus, dum ipsos urgemus eo Vaticinio, cujus expositio usque adeo ardua, atque implexa sit. Ad Judæos enim convincendos sufficit ostendere, Hebdomadas, undelibet inchoentur, ante annos mille, & sexcentos, atque eo ampliùs, esse completas: atque adeo Messiam, cujus cædes in fine hebdomadum futura prædicitur, ante annos mille, & sexcentos, atque eo ampliùs occisum fuisse. Quæ duo ostendere arduum non est. Arduitas in cæteris est, atque in eo præsertim, ut Hebdomadum Initium determinetur.

Id ergo, quod in hac Quæstione difficillimum est, aggredimur in præsenti; atque Hebdomadum Initium, hebraico idiomate Duce, determinandum suscipimus.

Supponimus autem, Hebdomadas septuaginta, esse annorum hebdomadas, atque annos efficere 490. Supponimus rursus, illas,

illas, circa Chriſti mortem, finem accepiſſe. Et de primo quidem ſuppoſito inter omnes ferè Auctores, etiam heterodoxos, convenit: de ſecundo ferè convenit inter Catholicos. Sed Textum propheticum oportet in medium proferre.

שבעים שבעים נחתך על עמך ועל עיר קרשך לכלא
הפשע ולחתם חטאות ולכפר עון ולהביא צדק עולמים
ולחתם חזון ונביא ולמשח קדש קדשים: ותדע ותשכל
מן מצא רבר להשיב ולבנות ירושלם ער משיח נניר
שבעים שבעה ושבעים ששים ושנים תשוב ונבנתה
רחוב וחרוץ ובצוק העתים: ואחרי השבעים ששים
ושנים יכרת משיח ואין לו והעיר והקדש ישחית עם
נגיד הבא וקצו בשטף ועד קץ מלחמה נחרצת שממות:
והגביר ברית לרבים שבוע אחד וחצי השבוע ישבית
זבח ומנחה ועל כנף שקוצים משמם ועד כלה ונחרצה
תתך על שומם:

Septuaginta hebdomades, (inquit Daniel capite 9. verſ. 24.) *abbreviatæ ſunt ſuper populum tuum, & ſuper Urbem Sanctam tuam, ut conſummetur prævaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur juſtitia ſempiterna, & impleatur viſio, & prophetia, & ungatur Sanctus Sanctorum. Scito ergo, & animadverte: Ab exitu ſermonis, ut iterum ædificetur Jeruſalem, uſque ad Chriſtum Ducem, hebdomades ſeptem, & hebdomades ſexaginta duæ erunt: & rurſum ædi-*

ædificabitur platea, & muri in angustia temporum. Et post hebdomadas sexaginta duas occidetur Christus: & non erit ejus populus, qui eum negaturus est. Et civitatem, & sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo: & finis ejus vastitas, & post finem belli statuta desolatio. Confirmabit autem pactum multis Hebdomada una: & in dimidio hebdomadæ deficiet hostia, & sacrificium: & erit in templo abominatio desolationis: & usque ad consummationem, & finem perseverabit desolatio.

CAPUT SECUNDUM

Duplex de Hebdomadum Septuaginta Initio sententia probabilior ad examen vocatur.

NUmerosâ autem opinionum, quæ de Hebdomadum initio circumferuntur, turbâ valere jussâ; geminas tantùm, quæ ad veritatem accedere propius videntur, discutiendas suscipimus: quarum altera ab anno 7. Artaxerxis Longimani Persarum regis, altera a 20. Initium hujusmodi desumendum statuit. Fuit porro hic Artaxerxes Xerxis filius, & a Cyro, qui, Chaldaicâ eversâ, Persicam condidit monarchiam

chiam, Persarum rex septimus. Cyro enim succeffit Cambyses, (*b*) Cambysi Smerdis Magus, Smerdi Darius Hystaspis, Dario Xerxes, Xerxi Artabanus tyrannus, Artabano Artaxerxes hic, de quo loquimur, qui etiam *Longimanus* est cognominatus.

(*b*) *Euseb. in Chronico.*

Et sententiam quidem de anno vigesimo plurimi tum ex veteribus, tum ex recentoribus Auctores tuentur; qui ea potissimùm ducuntur ratione, quòd anno vigesimo, per Nehemiam ab eodem Artaxerxe missum, muri Jerusalem sint ædificati, ut habemus lib. 2. Esdræ cap. 6. v. 15. Atque adeo *Exitùs sermonis, ut iterum ædificetur Jerusalem*, (unde Hebdomadas inchoandas Angelus admonet) anno eidem videatur præ cæteris convenire.

CAPUT TERTIUM

Difficultas contra annum Artaxerxis vigesimum, ejusque duplex solutio.

AT difficultas ex Chronologia nec levis suboritur. Quia enim annus Artaxerxis Longimani vigesimus est ante Christum 444. si huic numero adijcias annos vitæ Christi (ut fert communis tradi-

(tio

tio) 33. ſumma fiet annorum 477. Deerunt ergo ad annos 490. ſive ad Hebdomadas ſeptuaginta explendas anni 13.

Duplex graviſſimæ huic difficultati ſolutio adhiberi conſuevit. Prima deſumitur ex annis lunaribus, per quos Hebdomadas ſeptuaginta ab Angelo fuiſse computatas Auctores nonnulli arbitrati ſunt. Cum enim annus lunaris diebus conſtet 354. (adeoque diebus 11. minor ſit anno ſolari) ſi differentia hujuſmodi computetur; ex annis ſolaribus 477. anni efficientur lunares 490. & eò amplius: quare numerus annorum 490. ſi per annos lunares Hebdomadas cenſeamus, planè conſtabit. Auctor hujus ſententiæ fertur Julius Africanus apud Hieronymum (i) quem ſequuti ſunt Theodoretus, Zonaras, Rupertus, Pererius, Salianus, Torniellus, Daniel Huetius, aliique ea ducti ratione, quòd annis lunaribus uti Judæis olim ſolemne fuerit.

(i) in cap. 9. Dan.

Secunda ſolutio eſt illorum, qui annum Artaxerxis vigeſimum ab Eſdra memoratum, non a morte Xerxis derivant, ſed ab anno ipſius 12. quo anno Artaxerxem a patre Xerxe in regni ſocietatem aſſumptum exiſtimant: Quare, cum Xerxes annos 21. regnaverit (k) Artaxerxem annis decem ante patris mortem regnare cœpiſse conſequens eſt.

(k) Diod. Sic lib. 11. Sever Sulp. lib. 2.

 At-

Atque hac ratione, decem annis repertis, annorum numerum ad Hebdomadas necessarium ita complent, ut nulla Hebdomada plena desideretur.

Hanc porro duplicem Artaxerxis epocham, sive duplex regnandi initium, probare conantur ex fuga Themistoclis nobilissimi Atheniensium ducis ad Persas facta; qui, postquam ingenti illa clade Salaminia Xerxis vires fregisset, & servitute Græciam liberasset; regni affectati insimulatus, capitisque damnatus a suis, ut imminenti exitio subduceret sese, victor victo supplicare, atque ad Regem Persarum fugere coactus est. (l)

(l) *Thucyd. lib.* 1. *Diod. lib.* 11.

Porro fugam hujusmodi Diodorus Siculus (m) coniicit in annum 2. Olympiadis 77. Xerxis 14. Thucydides autem libro primo tradit Themistoclem fugientem, ad Artaxersem Xerxis filium, qui nuper regnare cœperat, dedisse literas: *ἐσπέμπει γράμματα πρὸς Ἀρταξέρξην τοῦ Ξέρξου νεωστὶ βασιλεύοντα.*

(m) *lib.* 11.

Jam verò ex utroque Diodori, & Thucydidis testimonio sic colligunt: anno Xerxis 14. ex Diodoro, contigit Themistoclis ad Persas fuga: atqui hujus fugæ tempore, ex Thucydide, Artaxerxes regnabat: anno igitur Xerxis 14. Artaxerxes regnabat:

gnabat: cœperat autem regnare anno Xerxis 12. (in eum enim annum initium hoc Artaxerxis Petavius (n) aliique hujus sententiæ Auctores coniiciunt). Itaque cum Xerxe, qui annos viginti & unum regnavit (o) annos decem regnasse Artaxerxes dicendus est.

(n) lib. 10. de Doctrin. Temp. cap. 25.

(o) Diodorus lib. 11. Severus Sulpit. lib. 2.

CAPUT QUARTUM

Prima solutio desumpta ex annis lunaribus improbatur.

At neutra responsio nodum dissolvit. Quod enim ad annos lunares pertinet; licet annos hujusmodi ad festa mobilia nonnulla celebranda Judæi observarent; illos tamen, per mensem intercalarem subinde adjectum, annis solaribus pares faciebant: & per annos ita æquatos, solares nempe, tempora computabant. Quam sententiam tuentur Lyranus, & Abulensis in cap. 8. Genes. Sigonius de Rep. Hebr. lib. 3. Torniellus ad annum mundi 1656. n. 24. Spondanus ibid. Langius de annis Christi libro 1. cap. 9. Pererius in Genes. lib. 13. disput. 6. n. 56. Joannes Mariana in Opusculo de die mortis Christi cap. 9. Henricus Philippi in Manuali Chronologico ad cap. 5. Genes.

Salianus ad annum Mundi 1656.n.7. Tirinus in Chronico Sacro cap. 4. Ricciolius tom.1. Chronol. refor. lib.1. cap.10. Rabbini etiam, quos inter Rabbi Majemon (*p*) sic ait, חרשי השנה הם חרשי הלבנה .... והשנים שאנו מחשבין הם שני החמה, idest, *Menses anni sunt menses Lunæ .... Anni verò, quibus computamus, Solis sunt.*

(*p*) *Hilchoth Kidus Hachodes cap.1.§.1.*

Ratio autem est manifesta; si enim aliter facerent, & chronologiam per annos lunares Judæi texerent; consequens esset, ut mensis ipsorum primus Nisàn (qui Martio nostro respondet) cum omnibus anni solaris mensibus, decursu temporis, conjungeretur: quod sic ostenditur .. Ponamus enim hoc anno v. g. initium mensis Nisàn incidere in diem Martii 20. quoniam annus lunaris diebus 11. ut diximus, est minor solari; idem initium, anno sequenti, diem Martii vigesimam diebus 11. necessariò antevertet; atque in diem Martii 9. incurret: anno tertio in Februarii 26. anno quarto in Februarii 15. anno quinto in Februarii 4. & sic deinceps. Itaque intra circulum annorum 33. mensis primus Nisàn, atque adeo Pascha (quod decimaquarta mensis primi, juxta legem (*q*) celebrare Judæi tenebantur) per omnes anni tempestates, mutatis semper sedibus vagaretur; & in æstatem, autumnum, atque hye-

(*q*) *Exod. 12. 6.*

hyemem incurreret. Hoc autem & cum ipsorum praxi, quam in Paſchate celebrando perpetuò ſervarunt, & cum Scriptura ipſa manifeſtè pugnat: nam & Hebræos verno tempore, ac circa vernum æquinoctium, Paſcha quovis tempore celebraſſe certo certius eſt; & ex Deuter. 16. 1. menſis primus, celebrando Paſchati deſtinatus, menſis verni temporis appellatur: *Obſerva menſem novarum frugum, & verni primum temporis, ut facias phaſe Domino Deo tuo*. Itaque in toto veteri Teſtamento computationem per annos ~~lunares~~ eſſe faciendam, & *ſolares* ſic omnes computare luculentus Auctor Lyranus teſtatur (r). *(r) in cap. 9. Dan.*

His victus argumentis annorum lunarium defenſor Pererius (ſ) fatetur, neque *(ſ) lib. 10. in Daniel. quaeſt. 9.* ab Hebræis, nec uſpiam in Sacris Literis, annos lunares in deſcriptione temporum adhiberi: adhuc tamen contendit, Gabrielem hoc loco, quò tectior atque occultior ejus ſermo eſſet (præter communem loquendi, ſcribendi, ac negotiandi conſuetudinem) annis lunaribus uti maluiſſe.

Cæterùm quàm gratis id aſſeveratur ab Auctore memorato, tam facilè id ipſum a nobis negatur: quaſi verò non ſatis per ſe ipſam obſcura, atque implexa eſſet hæc Prophetia; niſi adhuc ampliùs, annis inſuetis

ſuetis

fuetis in computum adhibitis, obſcuraretur. Per annos lunares proinde propoſita difficultas minimè ſolvitur.

CAPUT QUINTUM

Duplicem Artaxerxis Longimani epocham, unde altera ſumitur propoſitæ difficultatis ſolutio, firmam non eſſe.

ALterum itaque ut effugium, ex duplici Artaxerxis Longimani initio deſumptum, præcludamus; aſſerimus primò, ex allegatis Diodori, & Thucydidis teſtimoniis, duplicem Artaxerxis epocham minimè inferri: contendimus ſecundò, etſi duplex Artaxerxis epocha admitteretur, adhuc annum ipſius vigeſimum ab Eſdra memoratum non a prima, ſed a ſecunda epocha, ideſt, a morte Xerxis eſſe computandum.

Primum ſic conficimus: quia, licet Themiſtoclis ad Perſas fugam coniiciat Diodorus in annum ſecundum Olympiadis 77. eam tamen ſeriùs contigiſſe ex Diodoro ipſo, & Thucydide manifeſtè colligitur. Nam Thucydides libro primo tradit Themiſtoclem,

clem, dum fugeret, nave oneraria, quæ in Joniam iter habebat, conſcenſa, in exercitum Athenienſium, qui Naxum obſidebant, tempeſtate delatum fuiſſe: ὁλκάδος τυχὼν ἀναγομένης ἐπ' Ἰωνίας καὶ ἐπιβὰς καταφέρεται χειμῶνι ἐς τὸ Ἀθηναίων στρατόπεδον, ὃ ἐπολιόρκει νάξον.

Naxum porro (ex eodem Auctore ibidem) obſidebant Athenienſes, bellum adminiſtrante Cimone: Cimon autem, teſte Diodoro (t) ab Athenienſibus, anno tertio Olympiadis 77. fuit in belli ducem delectus.

(t) *Lib.* 11.

Qua ergo ratione fieri potuit, ut Olympiadis 77. anno 2. Themiſtocles ad Perſas fugeret, quando Naxi obſidio, in quam incidit fugiens, contingere non potuit ante annum 3? (contigit enim bellum adminiſtrante Cimone, qui anno tertio ejuſdem Olympiadis ab Athenienſibus eſt in ducem delectus) imò debuit contingere multò poſt: quoniam Cimon, (ut idem Thucydides eodem libro primo tradit) priuſquàm Naxum obſideret, Ejonem Urbem ad Strymonem ſitam, pulſis Medis, expugnaverat: & Scyrum Ægæi maris inſulam, quam incolebant Dolopes, ceperat, ac diripuerat: & cum Caryſtiis (quos unos ex populis Eubææ inſulæ habebat infenſos) bel-

bellum gesserat. Πρῶτον μὲν ἠϊόνα τὴν ἐπὶ στρύμονι, μήδων ἐχόντων, πολιορκίᾳ εἷλον καὶ ἠνδραπόδισαν, Κίμωνος τοῦ Μιλτιάδου στρατηγοῦντος, ἔπειτα σκύρον τὴν ἐν τῷ αἰγαίῳ νῆσον, ἣν ᾤκουν δόλοπες, ἠνδραπόδισαν, καὶ ᾤκισαν αὐτοί. Quæ sanè gesta plurium annorum intervallum sibi postulare nemo non videt. Neque est, quòd Themistoclis fugam in annos sequentes protrahas: quandoquidem in eundem annum secundum Olympiadis 77. Themistoclis fugam, & mortem Diodorus coniicit.

Quare dicendum necessariò videtur, Naxum nonnisi anno 3. Olympiadis 78. Xerxis 20. obsessam fuisse; ut ex Thucydide affirmat Salianus (u) atque adeo Themistoclem non nisi anno 4. Olympiadis 78. Xerxis 21. (quem in annum, ut idem Salianus testatur, (x) obsidio illa producta est) ad Persas fugisse: cum, mortuo Xerxe, regnare jam cœperat Arttaxerxes. *Constat ex Thucydide*, inquit, (Naxi) *obsidionem adhuc sequenti anno perseverasse, cum Artaxerxes jam Xerxi mortuo successisset*. Et sanè si quis attentè perpendat quàm multa de Themistocle in annum memoratum Diodorus conferat, ita necessariò dicendum esse, manifestè deprehendet.

(u) ad annum Mundi 3588.

(x) ibidem.

Nar-

Narrat enim primò, (y) Themistoclem a Spartanis apud Athenienses accusatum, quasi consilia, de prodenda Xerxi Græciâ, cum Pausania communicasset; tametsi tantis Auctoribus reus ageretur, a proditionis crimine absolutum fuisse. Tum ab Atheniensibus ipsis, qui suspectam ejus potentiam habere cœpissent, ex urbe ejectum per ostracismum Argos divertisse. Cum autem Lacedæmonii, re cognita, legatos ad eum iterum accusandum, Athenas misissent; Themistoclem Argis, qua in urbe tutò jam degere se non posse intelligeret; ad Admetum Molossorum regem se contulisse.

(y) *lib.* 11.

At cum Lacedæmonii bellum Admeto, nisi Themistoclem traderet, ab universa Græcia inferendum indicerent; a rege minis perterrefacto dimissum: duosque Juvenes natione Ligures, mercaturæ operam dantes, fortè fortuna nactum, cum his fugam intendisse, atque eorum benevolentiâ, studioque indefesso in Asiam tandem provectum, apud Lysitheidem veterem hospitem se recepisse. Hunc, Themistoclis fortunam miseratum, salutem ejus tuendam suscepisse, eumque ad regem perduxisse; cum priùs, secreto colloquio, verbis de Themistocle ad eum factis, fidem ac-

cepiſſet, nullam viro injuriam illatum iri: itaque à rege perhumaniter exceptum, & perhonorificè habitum eſſe. Verùm cum Mandane Darii Hyſtaſpis filia, & Xerxis germana, liberis orbata (quo tempore claſſem Perſarum Themiſtocles profligavit) regem rogaret, ut de Themiſtocle ſupplicium ſumeret; regem reſpondiſſe, ſe Senatum convocaturum; & quicquid ille ſtatueret, id ratum fore. Tempore autem ſatis longo, ad præparationem judicii, conceſſo, Themiſtoclem interea linguam Perſicam didiciſſe, eâque, in crimine diluendo, percommodè uſum noxę, atque pœnæ exemptum fuiſſe. Regem viri ſalute gaviſum, præclaris eum donis cohoneſtaſſe; uxorem ei Perſicam in matrimonium conjunxiſſe, addito ſervorum numero ad miniſterium: tres illi urbes præterea ad neceſſariam, lautamque vitæ ſuſtentationem, ideſt, Magneſiam, Lampſacum, & Myuntem tradidiſſe: quibus in urbibus Themiſtocles, Græcorum metu exolutus, vitam bonorum omnium copiâ affluentem exegerit: Magneſiæ tandem vitâ functum ſepulturam idoneam ſortitum eſſe. Hæc ferè Diodorus.

(z) *Lib.* 1. Huc accedit, ex Thucydide (z) Themiſtoclem, poſt oſtraciſmum, Argis diu com-

commoratum: ἔτυχε γὰρ ὠστρακισμένος, inquit, καὶ ἔχων δίαιταν μὲν ἐν Ἄργει, ἐπιφοιτῶν δὲ καὶ ἐς τὴν ἄλλην Πελοπόννησον, idest, *Erat extorris apud Argos vitam agens, & per cæteram Peloponnesum commeare solitus*. Accedit rursus, ex eodem Auctore ibidem, eum, priusquam Admetum adiret, ex Peloponneso ad Corcyrenses, qua de insula bene meritus fuerat, divertisse, ab iisque, si Themistoclem apud se retinerent, Atheniensium, & Lacedæmoniorum iram metuentibus, in oppositam continentem deductum esse: ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς φεύγει, inquit, ἐκ Πελοποννήσου ἐς Κέρκυραν, ὢν αὐτῶν εὐεργέτης. δεδιέναι δὲ φασκόντων τῶν Κερκυραίων ἔχειν αὐτὸν, ὥστε Λακεδαιμονίοις καὶ Ἀθηναίοις ἀπέχθεσθαι, διακομίζεται ὑπ' αὐτῶν ἐς τὴν ἤπειρον τὴν καταντικρύ.

Accedit ex Plutarcho, (a) Themistoclem, Magnesiæ commorantem, magnisque cultum donis, atque pari in honore, ac Persarum Primores, habitum vitam perdiu securam egisse: Ἀλλ' ἐν Μαγνησίᾳ μὲν οἰκῶν, inquit, καρπούμενος δὲ δωρεὰς μεγάλας, καὶ τιμώμενος ὅμοια Περσῶν τοῖς ἀρίστοις, ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀδεῶς διῆγεν. Quæ omnia nisi diuturno tempore, atque multorum annorum ambitu comprehendi non posse manifestum est.

(a) *In Themistocle.*

Verùm quid multis opus eſt? cum Plutarchus ipſe (b) Themiſtoclis mortem, per occaſionem expeditionis contra rebellantem Ægyptum ab Artaxerxe ſuſceptæ, accidiſſe teſtetur: ea autem rebellio decennio circiter poſt annum 2. Olympiadis 77. ex Diodoro, contigerit, ut infra oſtendetur. ὡς δ' Αἴγυπτός τε ἀφισαμένη, inquit, βοηθούντων Ἀθηναίων, καὶ τριήρεις Ἑλληνικαὶ μέχρι Κύπρου καὶ Κιλικίας ἀναπλεύσασαι, καὶ Κίμων θαλασσοκρατῶν ἐπέστρεψεν αὐτὸν ἀντεπιχειρεῖν τοῖς Ἕλλησι, καὶ κωλύειν αὐξανομένους ἐπ' αὐτὸν, ἤδη δὲ καὶ δυνάμεις ἐκινοῦντο, καὶ στρατηγοὶ διεπέμποντο, καὶ κατέβαινον εἰς Μαγνησίαν ἀγγελίαι πρὸς Θεμιστοκλέα, τῶν Ἑλληνικῶν ἐξάπτεσθαι, κελεύοντος βασιλέως, καὶ βεβαιοῦν τὰς ὑποσχέσεις. οὔτε δὶ ὀργήν τινα παροξυνθεὶς κατὰ τῶν πολιτῶν, οὔτε ἐπαρθεὶς τιμῇ τοσαύτῃ καὶ δυνάμει πρὸς τόν πόλεμον, ἀλλ' ἴσως μὲν οὐκ ἐφικτὸν ἡγούμενος τὸ ἔργον, ἄλλωστε μεγάλους τῆς Ἑλλάδος ἐχούσης στρατηγοὺς τότε, καὶ Κίμωνος ὑπερφυῶς εὐημεροῦντος ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς. τὸ δὲ πλεῖστον αἰδοῖ τῆς τε δόξης τῶν πράξεων ἑαυτοῦ, καὶ τῶν τροπαίων ἐκείνων, ἄριστα βουλευσάμενος ἐπιθεῖναι τῷ βίῳ τὴν τελευτὴν πρέπουσαν, ἔθυσε τοῖς θεοῖς, καὶ τοὺς φίλους συναγαγὼν, καὶ δεξιωσάμενος, ὡς μὲν ὁ πολὺς λόγος, αἷμα ταύρειον πιὼν, ὡς δ' ἔνιοι, φάρμακον ἐφήμερον προ-

(b) In Themiſtocle.

προσενεγκάμενος, ἐν Μαγνησίᾳ κατέστρεψε, πέντε πρὸς τοῖς ἑξήκοντα βεβιωκὼς ἔτη, καὶ τὰ πλεῖστα τούτων ἐν πολιτείαις, καὶ ἡγεμονίαις.

idest: *Ut verò Ægypti rebellio, adjutoribus Atheniensibus, navesque Græcorum usque ad Cyprum, & Ciliciam provectæ, dominansque Cimon mari, eum ad occurrendum Græcis, & ad reprimendum eorum adversùs se incrementum, revocaverunt: Jamque delectus habebatur, duces dimittebantur, & Magnesiam ad Themistoclem cùm mandatis regiis veniebant nuntii, ut res Græciæ susciperet, præstaretque promissa; neque ira inflammatus in cives suos ulla est, neque tantis honoribus, & potentia incitatus ad bellum: sed & rem fortasse virium suarum non esse ratus; præsertim quòd haberet, ea tempestate, duces Græciâ inclytos, & mirifica esset* Cimonis, *in rebus Græcorum gerendis, felicitas: maximè autem rubore gloriæ rerum gestarum, & illorum Trophæorum: optimè deliberavit vitæ convenientem colophonem imponere. Itaque sacris operatus, convocatosque amicos complexus, haustu, ut celebris fama est, taurino sanguine, vel ut aliqui volunt, veneno præsentaneo sumpto, annos natus quinque & sexaginta, quos ferè in Republica administranda, & imperio transegit; Magnesiæ vitam cum morte commutavit.* Hactenus

nus

nus Plutarchus in Themiſtocle.

Porro bis contra rebelles Ægyptios bellum moviſſe Artaxerxem hiſtorici narrant. (c) Primò quidem, duce Achæmene Darii filio, patruo ſuo: & rurſus, Achæmene victo, ducibus Artabazo, & Megabyzo: quare, cum primam expeditionem conjiciat Diodorus (d) in annum tertium Olympiadis 79. ſecundam verò in annum primum Olympiadis 80. Themiſtoclis mortem, vel anno tertio Olympiadis 79. vel anno primo Olympiadis 80. contigiſſe dicendum eſt. Salianus (e) per occaſionem non primæ, ſed ſecundæ expeditionis eam contigiſſe arbitratur, idcirco nimirum, quod Themiſtoclem Magneſiæ, ἐπὶ πολὺν χρόνον, ideſt, *perdiu* vitam egiſſe ſecuram Plutarchus affirmet; non potuerit autem perdiu Magneſiæ vitam agere, ſi anno tertio Olympiadis 79. (quando Ægyptiorum rebellio primò facta eſt) mortuus dicatur; cum Themiſtocles, eo tempore, vix dum in Aſiam perveniſſet, ac ſe in regis conſpectum dediſſet. Atque hæc nobis ſententia probabilis eſt.

At ſi anno quarto Olympiadis 78. contigit fuga Themiſtoclis, ut vidimus paulò ante; mors autem anno primo Olympiadis 80. ut modo oſtenſum eſt; quomodo in annum ſecundum Olympiadis 77. utramque

(c) *Thucydid. lib.* 1. *Diodor. lib.* 11.

(d) *Lib.* 11.

(e) *Ad annum Mundi* 3593.

que Diodorus coniicit? Per πρόληψιν nimirum, ideſt, per Anticipationem figuram hiſtoricis, tum prophanis, tum ſacris, atque etiam Canonicis uſitatam: ut, quoniam de illo, deque illius accuſatione, atque oſtraciſmo, ſive exilio, eo anno inciderat mentio; reliqua ad ipſum ſpectantia, & fugam, & mortem (licet temporibus diſſita) in unum colligeret; atque, ad alia feſtinans, de Themiſtocle tandem dicendi finem faceret. Id quod plures Chronologi pridem adverterunt: quos inter Salianus paulò ante laudatus (f) *Diodorus*, inquit, *multas res Themiſtoclis, & multùm temporibus diſſitas, in unum, & eumdem conjecit annum*. Calviſius verò (g) *Diodorus hæc omnia* (accuſationem ſcilicet, oſtraciſmum, & mortem Themiſtoclis) *in unum annum conjecit, ut ſolet etiam in aliis hiſtoriis*.

(f) *Ad annum Mundi* 3590. *n.* 18.

(g) *Ad annum Mundi* 3479. *n.* 10.

CAPUT

CAPUT SEXTUM

Duplex Artaxerxis epocha ex Pererio, & Daniele Huetio iterum improbatur.

ET hactenus quidem duplex Artaxerxis epocha, præcipuo, in quo nitebatur, everso fundamento, abundè rejecta videri potuit. Adhuc tamen, ex duplici Auctore memorato, libet illam ampliùs infirmare. Et Pererius quidem ([b]) decimam quintam de initio Hebdomadum, quæ est Lucidi, sententiam exagitans, duplicem hanc epocham triplici argumento refellit. Primò quidem, quòd a plurimis; gravissimisque Scriptoribus, Themistoclem, in fuga illa ex Græcia in Asiam, non ad Artaxerxem, sed ad Xerxem ipsius patrem venisse pro certo traditum sit: sic enim affirmant Ephorus, Dinon, Clitarchus, & Heraclides, quos allegat Plutarchus ([i]) quibus Diodorus Siculus, ([k]) suffragatur.

(b) *Lib.* 11. *in Daniel. par.* 2.

(i) *In Themistocle.*

(k) *Lib.* 11.

Deinde, quia si Xerxes priusquam extra Persidem ad bellum proficisceretur, administrationem regni Artaxerxi reliquisset, (ut duplicis epochæ propugnatores existimant) verosimile est id eum fuisse factu-

rum,

rum eo tempore, quo primam illam, ac celeberrimam expeditionem adversùs Græciam suscepit. Id autem contigit anno primo 75. Olympiadis, ut tradit Diodorus Siculus (l) Ex quo tempore, si annos Artaxerxis numeremus, annus regni ejus vigesimus concurret cum anno quarto Olympiadis 79. Hinc autem usque ad annum quartum post Christi Passionem, in quo terminantur Hebdomades, *colliguntur*, inquit, *anni* 497. *plures nempe quàm sint in* 70. *Hebdomadis*.

(l) *Ibidem*

Tertiò denique, quia Artaxerxes minimus natu erat filiorum Xerxis; primus verò natu, ad quem scilicet, secundùm Xerxem, regni successio pertinebat, erat Darius, ut docet Justinus: (m) quamobrem Artabanus, qui, occiso Xerxe, regnum sibi asserere moliebatur, primum filiorum Xerxis Darium necare est aggressus: quo sublato, postea etiam Artaxerxis vitæ insidiatus est. Non igitur credibile est Xerxem, posthabito Dario primogenito, & per ætatem gubernaculis imperii tractandis maturiori, paruulo tunc, & minori natu Artoxerxi administrationem regni permisisse.

(m) *Lib.* 3.

Hæc Pererii argumenta solvere conatur Petavius (n). Quidquid autem pro se affert Petavius refellit Petrus Daniel Huctius

(n) *Lib.* 10. *de Doctr. temp. cap.* 25

(o) Demonstrat. Evangel. prop. 9. cap. 8. n. 8.

tius (o) quod ubi est executus, hæc addit. *Sed & alia nobis suppetunt argumenta, quibus ejus* (Petavii scilicet) *sententiam oppugnemus. Hoc primum, aliud esse regni designare Successorem, aliud regni socium asciscere. Prius hoc Persis solemne fuisse fateor; at Artaxerxem ad successionem regni a patre fuisse destinatum si concessero, nihil inde causæ suæ opportunum Petavius eliciet.*

Scribit præterea Plutarchus ex Thucydide, Charonte Lampsaceno, & vetustis quibusdam Chronicis, defuncto jam Xerxe, Themistoclem ad Artaxerxem venisse. Quo testimonio labefactatur penitus Petavii opinio: quippe quod apertè demonstret, neutiquam fuisse persuasum Plutarcho, vel iis, quos laudat, scriptoribus, simul regnasse patrem, & filium, cum in Persidem Themistocles secessit. Id si fuisset, aliqua procul dubio ejus exturet apud Authores significatio, quæ penitus nulla est: nec in diversis eorum referendis sententiis laborarent Cornelius Nepos, & Plutarchus: nulla enim tum foret eorum discrepantia.

Ad hæc consentaneum est rationibus Petavii, puerum fuisse Artaxerxem, cum ad eum venit Themistocles: nam post interfectum quoque patrem fuisse etiam tum puerum

rum testificatur Justinus (p). Longè igitur magis puer fuit, cum patre etiam num vivo, ut Petavius sentit, Themistoclem excepit. Deinde a Xerxe jam rege procreatum eum esse Petavius asseverat; ascitum verò in communionem regni duodecimo circiter anno postquam rex Xerxes creatus est. Ergo minor erat duodecim annis, cum particeps regni factus est. Atqui ad Artaxerxem νεωστὶ βασιλεύοντα recens regnantem fugisse Themistoclem narrat locuples Auctor Thucydides. Ex quibus colligitur nondum eum excessisse pueritiæ annos hoc tempore. Id verò manifestè repugnat Thucydidis, & Plutarchi testimonio, qui adveniente Themistocle ea gesta ab Artaxerxe, dictaque referunt, quæ non nisi ab homine, virilem prudentiam jam adepto, poterant proficisci.

(p) Lib. 3.

Hæc Auctor memoratus: quibus aliud annectere argumentum possumus, inconstantiam Auctorum videlicet in prima Artaxerxis epocha statuenda: dum unusquisque pro annorum numero, quibus indiget, illam magis, vel minus remotam collocat a morte Xerxis: quandoquidem Petavius (q) anno ante Christum 474. Tirinus (r) anno Xerxis 5. (qui cum anno ante Christum 482. concurrit) Ricciolius (s) anno ante Christum

(q) In Chronico.

(r) In Chronico sacro cap. 38.

(s) Tom. 1. Chronol. lib. 6. c. 12.

ſtum 472. Artaxerxem a patre in regni ſocietatem aſſumptum ponunt. Itaque Petavius 10. Tirinus 13. Ricciolius 8. annis epocham hujuſmodi Xerxis morte priorem ſtatuit. Epocham ergo tam inconſtantem, omnino fictam, & ad arbitrium ab anni vigeſimi propugnatoribus inductam eſſe quis non videt?

CAPUT SEPTIMUM

Etiam admiſſa duplici Artaxerxis epocha, annum ipſius vigeſimum non a prima, ſed a ſecunda eſſe computandum.

At eſto: duplex fuerit Artaxerxis epocha, ſive duplex regnandi initium; tamen (cum certum ſit annum ipſius ſeptimum, cujus ſit mentio lib. 1. Eſdræ cap. 7. a morte Xerxis eſſe computandum) a morte Xerxis ſimiliter annus vigeſimus computetur neceſſe eſt. Quis enim dixerit regis ejuſdem annum 7. & 20. non ab eadem, ſed ab alia, atque alia epocha in libris Eſdræ eſſe derivatos? Quare nullum, ex duplici Artaxerxis epocha anni vigeſimi propugnatores fructum percipiunt.

Annum

Annum verò 7. Artaxerxis à morte Xerxis esse computandum nobis videtur manifestum ex decreto ejusdem Artaxerxis, quod anno ipsius 7. latum est, ut dicitur Esdr. 1. cap. 7. & sic incipit — *Artaxerxes rex regum Esdræ Sacerdoti, scribæ Dei cæli doctissimo salutem. A me decretum est, ut cuicumque placuerit in regno meo de populo Israel, & de Sacerdotibus ejus, & Levitis ire in Jerusalem, tecum vadat. A facie enim regis, & septem consiliatorum ejus missus es, ut visites Judæam, & Jerusalem in lege Dei tui &c.* Et paulò infra: *Omne, quod ad ritum Dei cæli pertinet, tribuatur diligenter in domo Dei cæli, ne fortè irascatur contra regnum regis, & filiorum ejus &c.* Rogamus enim, utrum fieri possit, ut Xerxe in vivis degente, atque imperante, filius ipsius Artaxerxes in regni societatem assumptus a patre, decretum conderet, in quo non modò patris nulla mentio fieret; sed seipse filius *Regem Regum* nominaret, cognomento, quod patri certè, si viveret, potiùs quàm filio deberetur. Decretum præterea, in quo, oblatis Deo cæli muneribus, cavetur, *Ne fortè irascatur contra regnum regis, & filiorum ejus;* & de regno patris, cui Deus cæli fuerat propitiandus in primis, omnino siletur. De-

cretum

cretum denique graviſſimum, quippe quod ſeptem regiis conſiliariis in conſilium adhibitis condebatur, & in quo ejus urbis inſtauratio decernebatur, quæ deceſſoribus ipſius, Chaldææ regibus, Nabuchodonoſori præſertim, tantum potuerat negotii faceſſere, ut plures contra illam expeditiones ſuſcipere coactus fuerit; & ſæpius victam, ſemperque rebellantem, ne rebellare pergeret, incenderit tandem, & ſolo æquaverit.

Eſt ergo manifeſtum in vivis non ampliùs fuiſſe Xerxem, cum decretum illud conderet Artaxerxes. Unde fit annum Artaxerxis ſeptimum (quo anno decretum illud editum eſt) a morte Xerxis eſſe computandum: atque adeo a morte Xerxis ſimiliter computandum eſſe annum vigeſimum: nihil proinde ex duplici Artaxerxis Epocha, ad annos, quibus indigent, inveniendos, hujus ſententiæ Auctores proficere.

CAPUT

CAPUT OCTAVUM

Objecta contra argumentum superiori capite allatum refelluntur.

CApite præcedenti ita ratiocinabamur; Artaxerxis anni septimus, atque vigesimus in libris Esdræ memorati ad epocham eamdem sunt referendi: at septimus a morte Xerxis derivetur necesse est: igitur & vigesimus inde derivari dicendus est. Syllogismi hujus majorem, quippe quæ satis clara sponte sua videretur, postulabamus, non probabamus.

Insurgit nunc contra nos nescio quis, atque contendit propositionem prædictam probandam fuisse: qui enim duplicem Artaxerxis epocham tuentur, inquit, illam e vestigio, ut falsam, explodent.

Nos verò obiicientem interrogamus, quo jure sibi sumant duplicis epochæ propugnatores, annos Artaxerxis septimum, atque vigesimum, quorum in libris Esdræ fit mentio, a duplici, atque diversa epocha esse computandos; quando duplicis hujus, atque diversæ epochæ nullum in libris iisdem, vel uspiam in sacris Literis, vestigium appareat?

Porro

Porro quemadmodum Artaxerxis annos septimum, & vigesimum, ita & Cyri primum, ac tertium in sacris Bibliis, & quidem ab alio, atque alio Auctore, memoratos reperimus: primum quidem ab Esdra lib. 1. cap. 1. *In anno primo Cyri regis Persarum, ut compleretur verbum Domini ex ore Jeremiæ suscitavit Dominus spiritum Cyri*: tertium verò a Daniele cap. 10. *Anno tertio Cyri regis Persarum verbum revelatum est Danieli*. Rursus Cyri similiter apud prophanos Auctores duplex epocha circumfertur, regni Persici altera, altera imperii Babylonici, seu Monarchiæ.

Jam si quis annum Cyri primum lib. 1. Esdræ relatum ab una epocha, annum verò ejusdem tertium memoratum Danielis 10. ab alia epocha duceret, nonne ab omnibus exploderetur? Idcirco autem exploderetur; quia, cum duplicem Cyri epocham Scriptura non memoret, hi gemini anni ab una omnes epocha, cujus in Scriptura fit mentio, sunt computandi; idest, ab imperio Babylonico, quando res Judaica, sub ipsius ditionem redacta, ad ipsum cœpit pertinere. Et de anno quidem Cyri primo id satis constat ex ipsomet lib. 1. Esdr. cap. 1. Quod verò ad annum tertium pertinet, id docet Hieronymus (t) cùm quo Joannes Mariana, Mal-

(t) In cap. 10 Dan.

Maldonatus, Gaſpar Sanctius, Cornelius a Lapide, atque Interpretes alii conſentiunt.

Eodem ergo, imò potiori jure ſunt explodendi, qui annum Artaxerxis ſeptimum, atque vigeſimum in Scripturis notatos, a duplici epocha, cujus nulla in Scripturis ipſis fit mentio, derivandos contendunt. Potiori jure, inquam; quandoquidem Cyri duplex epocha ex prophana Hiſtoria clarè colligitur, atque adeo paſſim recipitur apud Auctores: duplex autem Artaxerxis epocha ex uno, vel altero Scriptore dumtaxat per conjecturam deducitur, & a plurimis Auctoribus improbatur.

Annos itaque geminos Artaxerxis in Scriptura memoratos ab eadem epocha, ab obitu Xerxis patris nimirum derivandos jure præſumimus: id enim tum ſacræ, tum prophanæ Hiſtoriæ poſtulat conſuetudo. Oppoſitum ſi quis tueri velit, probandi neceſſitas illum urgebit.

CAPUT NONUM

Hebdomadas Septuaginta ab anno 7. Artaxerxis derivandas esse ostenditur ex Chronologia.

AB anno itaque Artaxerxis 20. initium Hebdomadum desumi non posse ratione chronologica ostensum est. Sed neque id posse fieri ratione textûs, eo quod in eum annum referri non possit *Exitus sermonis, ut iterum ædificetur Jerusalem*, ostendetur inferiùs.

Reliquum est ergo, ut ab anno 7. Artaxerxis Hebdomadas esse derivandas dicamus. Quæ sententia tum ratione chronologica, tum ratione decreti, de Jerosolyma iterum ædificanda, eo anno lati vera nobis videtur, atque omnibus præferenda.

Et Chronologia sanè adamussim respondet. Quod ut ostendamus, præsumimus modò, quod probabimus alibi, Christi Domini mortem contigisse anno Aeræ communis 29. ætatis ipsius 33. duobus Geminis Consulibus. Annum verò Vitæ Christi 33. cum anno Æræ communis 29. a nobis conjungi nemo mirabitur: quandoquidem Æræ ejusdem initium annis 4. vel 5. anno Dominicæ

nicæ Nativitatis posterius esse, apud recentiores Chronologos receptissimum est. Quos inter Cardinalis Norisius (u) *Æra vulgaris*, inquit, *quam modò Romana Ecclesia sequitur, auctorem habuit Dionysium Exiguum, qui ineunte sexto Christi seculo floruit. Ab hac tamen epocha meus Panvinius anno discordat, biennio Baronius, triennio Sulpicius Severus. At pleno quadriennio ante Æram vulgatam Natale Domini anticipandum contendunt doctissimi recentiores e Societate Jesu, quos honoris, meique erga eorumdem familiam, in cujus scholis educatus sum, obsequij causa nomino; nempe Joannes Deckerius in Thesibus, Bucherius in Canonem Paschalem Victorii cap.* 12. *pag.* 221. *Seneschallus apud eruditissimos Collegas Henschenium, & Papebrochium in Diatriba præliminari ad mensem Aprilem Exercit.* 2. *num.* 7. *qui tamen in superiorem annum* (5. ante Æram communem) *Natale Domini retrahunt. Quæ pariter sententia cum historia Caij rectè consentit. Eandem cæteris anteponendam judicat Petavius lib.* 12. *Doctr. Temp. cap.* 6. *Usserius in rebus chronologicis summa cum laude versatus eidem opinioni adhæret tom.* 2. *Annal. pag.* 531.

(u) *In Cenotaph. Pisan. diss.* 2. *cap.* 5. *in fine.*

Eosdem ferè Auctores pro eadem sententia recenset, ac sequitur Natalis Alexan-

dri (x) quibus addit Kepplerum, & Tirinum. Accedit Antonius Pagi (y) qui tamen unà cum supra relatis Kepplero, & Henschenio, quos pro se allegat, anno 40. Juliano (idest, anno 5. ante Æram communem) Christi Domini Nativitatem affigit.

Hoc posito dicimus primò, annum 7. Artaxerxis concurrere cum anno 3. Olympiadis 80. Asserimus secundò annum 3. Olympiadis 80. respondere anno ante Christum, sive ante Æram communem 457. Et primum quidem affirmant ex veteribus Africanus in 5. temporum volumine (z) Eusebius (a) Diodorus Siculus (b) quibus adhærent recentiores plerique, præsertim verò Salianus (c) Petavius (d) Gordonus (e) Torniellus (f) Calvisius (g). Alterum verò, idest, annum 3. Olymp. 80. concurrere cum anno ante Christum 457. reperitur passim apud modernos Chronologos in annis expansis, præsertim verò apud paulò ante citatum Petavium (h) Salianum (i) Ricciolium (k) quibus accedunt Cornelius a Lapide (l) Guillelmus Bonjour (m) & Ignatins de Graveson (n).

Nec obstat, quòd aliqui ex citatis Auctoribus, ut Petavius, & Ricciolius, annum 3. Olympiadis 80. cum anno 458. ante Christum conjungant: idem enim annus

Olym-

(x) In Hist. Eccl. veteris noviq; Testam. tom. 3. diss. 2. qu. 1.

(y) In Apparatu chronologico ad Ann. Baron.

(z) Apud Hieron. in cap. 9 Dan.

(a) In Chronico.

(b) Lib. 11.

(c) Ad annū M. 3596.

(d) In Chronico.

(e) In Opere Chronolog.

(f) Ad annū M. 3590.

(g) Ad annū M. 3492.

(h) In Chronico.

(i) Ad annū M. 3596.

(k) Tom. 1. Chronolog. refor. lib. 2. cap 2. tab. 1.

(l) In cap. 9. Dan.

(m) In dissert. de 70. Hebdomad.

(n) In Tract. de mysteriis, & annis Christi dissert. 15.

Olympiadicus (quippe qui æſtate inchoatur) cum duplici anno Juliano, qui a menſe Januario incipit, neceſſariò concurrit. Itaque annus 3. Olympiadis 80. iniit ineunte æſtate anni ante communem Æram 458. deſiit autem ineunte æſtate anni ante Æram eandem 457.

Ex dictis autem ſic colligimus: annus 7. Artaxerxis concurrit cum anno 3. Olympiadis 80. ideſt, cum anno ante Æram communem 457. additis ergo annis 29. (nam anno Æræ ejuſdem 29. contigit, ut diximus, Chriſti Paſſio) fient anni 486. ideſt, hebdomades ſexaginta novem cum dimidia: atque adeo incidet Chriſti mors in dimidium hebdomadæ, ut fert communis ſententia, quæ inferri videtur ex verbis illis Dan. 9. 27. *In dimidio hebdomadis deficiet hoſtia, & ſacrificium*. Additiſque annis quatuor; ideſt, dimidio hebdomadæ reliquo, fient anni exactè, & adamuſſim 490. ſive hebdomades 70.

Unde obiter conficitur, eum Artaxerxem, cujus annus 7. ab Eſdra memoratur, eſſe Longimanum: ſolius enim Longimani annus 7. a Chriſti morte diſtat hebdomadis 70. Cum regum præcedentium anni ab eadem morte plus diſtent; regum autem ſubſequentium minùs.

Hanc

Hanc porro numeri congruentiam pro anno 7. militantem Pererius, (o) licet in alia sit ipse sententia, & pro anno vigesimo pugnet, rei veritate victus fatetur per hæc verba: *Posset hæc sententia* (anni 7.) *eo probari argumento, quòd a septimo anno regis Longimani, quo missus est in Judæam Esdras, hoc est, ab anno* 3. *Olympiadis* 80. *usque ad Olympiadem* 203. *quæ terminavit Hebdomadas, numerus* 70. *Hebdomadum, hoc est, annorum* 490. *plenus atque integer reperitur. Si verò aliunde sumatur initium Hebdomadum, numerus eorum annorum, aut major quàm opus est, aut minor invenitur. Verùm huic sententiæ ego non accedo &c.*

(o) *Lib.* 10. *in Daniel. quæst.* 16.

Contra verò Cornel. a Lap. (p) *Ex hoc evidenti annorum calculo*, inquit, *necessariò sequitur, initium horum* 490. *annorum ab anno* 7. *Artaxerxis sumendum esse*. Sententiam sanè, quæ ratione chronologica evidens est, ab omni parte veram esse necesse est. Ut enim ait Philosophus (q) τῷ ἀληθεῖ πάντα συνάδει τὰ ὑπάρχοντα, idest, *Cum Vero consonant omnia, quę in re insunt*. Quomodo ergo vera sit etiam ratione Prophetici textûs; atque adeo in annum 7. quadret *Exitus sermonis, ut iterum ædificetur Jerusalem*, oportet ostendere. Id autem ut ostendatur, quid sit *Civitatem reædificare* in primis statuendum est.

(p) *In cap.* 9. *Dan.*

(q) *Lib.* 1. *Eth. cap.* 8.

CAPUT

CAPUT DECIMUM

Reædificatio civitatis *non modò domorum ac mœnium, verùm etiam civium ac legum restitutionem continet.*

VEritas propositionis in titulo assumptę legitimè videtur descendere ex Axiomate notissimo, *Propter quod unumquodque tale, & illud magis*: quod quidem Axioma in causa finali præsertim locum habere ostendit Philosophus (r). Si enim medicinam propter sanitatem diligis; multò magis te sanitatem diligere perspicuum est. Quare cum ædificatio domorum ac mœnium civitatis respiciat, tamquam finem, opportunam, ac tutam habitationem civium; qui vult ædificationem domorum ac mœnium, tutam atque opportunam habitatiomem civium multò velit magis necesse est'.

(r) *Lib.* 1. *Post. cap.* 2.

Id ipsum ostenditur ex sacris Literis: cum enim Gen. 4. 17. de Cain dicitur, *Et ædificavit civitatem*: & rursus Gen. 10. 11. de Assur, *Et ædificavit Niniven*; & sicubi eamdem phrasim adhibet Scriptura divina; per eam phrasim non modò domos & mœnia, verùm etiam cives & leges comprehendi; imò

imò verò cives, & leges principaliùs quàm domos & mœnia comprehendi certo certius est. Neque enim credendum est Cain, aut Assur, aut si quis alius civitatis conditor in Scripturis memoratur, mœnia atque domos idcirco excitasse, ut ea feris sylvestribus habitanda relinqueret; sed ut civibus frequentaret, civibus autem leges ac jura tempori atque loco opportuna statueret.

Unde sic colligimus: *Ædificare*, & *Iterum ædificare* ea solùm ratione differunt, quòd *Ædificare* ædificium significat prima vice positum, seu constitutum: *Iterum ædificare* significat ædificium restitutum, seu positum secunda vice: sed si Angelus diceret, *Ab exitu sermonis, ut ædificetur Jerusalem*, per eam phrasim, ut ex allatis Scripturæ textibus patet, non solùm domos & mœnia, sed etiam cives, & leges complecteretur: imò principaliùs cives, ac leges, quàm domos ac mœnia complecteretur: ergo cum dicit, *Ab exitu sermonis, ut iterum ædificetur Jerusalem*, similiter non domos & mœnia dumtaxat, sed etiam, imò magis leges, ac cives Angelus complecti dicendus est.

CAPUT

CAPUT UNDECIMUM

Ex notione verbi Deſtruo *eadem veritas confirmatur*.

QUia verò *Oppoſita juxta ſe poſita magis eluceſcunt*, age dum gemina hæc verba *Deſtruo*, & *Ædifico* inter ſe comparemus.

Quid eſt enim Civitatem *deſtruere*? nunquid mœnia, atque ædificia urbis evertere aut ſolo æquare? minimè verò: Si enim vel terræmotu, vel caſu aliquo domus, & mœnia concidant, modò cives, ac leges maneant, non dicetur idcirco *deſtructa* Civitas. At ſi quis cives vel urbe expulerit, vel deportaverit, is ſanè Civitatem verè, ac propriè deſtruxiſſe dicendus erit; ſive mœnia, atque ædificia urbis evertat, ſive ſtare permittat. Atque hac ratione civitatem Jeruſalem, impetrante Nabuchodonoſore, deſtruxere Chaldæi: deſtruxere deinde Romani, exercitum ducente Tito. Itaque, ex oppoſita ratione, non qui mœnia, ac domos dumtaxat, ſed qui cives etiam, & leges conſtituit, vel reſtituit, is Civitatem *ædificare*, vel *reædificare* dicendus erit.

CAPUT DUODECIMUM

Ex contextu capitis 9. Danielis idem evincitur.

QUamquam veritas propoſitionis aſſumptæ ex dictis manifeſta videatur; adhuc tamen ex contextu cap. 9. quo Danielis oratio continetur, libet illam ampliùs roborare. Orantem Propheta quæſo attendamus: majus enim aliquid, quàm ſolam domorum, ac mœnium reparationem ab ipſo ſpectari intelligemus. *Avertatur obſecro ira tua* (inquit v. 16.) *& furor tuus a civitate tua Jeruſalem*: & paulò poſt: *Jeruſalem, & populus tuus in opprobrium ſunt omnibus per circuitum*: deinde v. 17. *Oſtende faciem tuam ſuper Sanctuarium tuum, quod deſertum eſt*, & v. 18. *Vide deſolationem noſtram, & civitatem, ſuper quam invocatum eſt nomen tuum*. Rogamus enim utrum furorem atque iram Divinam, utrum opprobrium, cui patebat Hieruſalem per circuitum, a ſaxis atque ædificiis civitatis, an a civibus in captivitate degentibus Propheta poſtulet propulſari? *Deſolationem* verò quid aliud, quàm hominum, ſive incolarum abſentia facit? ſive enim vim, & ſignificationem Latini verbi *Deſolo*,

Desolo, sive Græci ἐρημόω, sive Hebraici שמם *scamàm* inquiras; per nomen hoc *Desolatio*, græcè ἐρημώσις, hebraicè שממה *scemamà* vastitatem & solitudinem significari invenies. Quò faciunt ejusdem Danielis verba hoc ipso capite v. 26. dum ait: *Et post finem belli statuta desolatio*. Quid est enim *desolatio* post belli finem statuta, nisi Judææ & Jerusalem (Judaico populo per Romanos disperso, ac dissipato) vastitas, & solitudo? Eodem respicit Jeremias dum factam a Chaldæis desolationem lamentatur per ea verba: *Quomodo sedet sola Civitas plena populo*! Quæ verba exponens Lyranus, *Sola*, inquit, *idest*, *habitatoribus suis privata*: *plena populo*, *antequam esset destructa*. Quamquam in re clarissima Expositores afferre non est necesse. Cum ergo *Desolationem* Sanctuarij, & Civitatis Propheta deprecatur; quid aliud precatur, quàm ut in Sanctuarium Sacerdotes, & Levitæ, in civitatem cives & populus revocentur? In eo nempe totus est vir Dei, ut Babylonicam captivitatem, qua tunc Judæi premebantur, apud Deum exaggeret, & mali tam diuturni, infimis precibus, finem imploret. Quia verò calamitatis illius causam peccata populi extitisse intelligebat; idcirco, securim ad radicem ponens, in eo totus est, ut sua, & populi sui peccata coram Domino

 con-

confiteatur, iisque medelam, ac veniam exoret. *Peccavimus*, inquit, a v. 5. *iniquitatem facimus, impiè egimus, & recessimus; & declinavimus a mandatis tuis, ac judicijs: Non obedivimus servis tuis prophetis, qui locuti sunt in nomine tuo regibus nostris, patribus nostris, omnique populo terræ*. v. 11. -- *Et omnis Israel prævaricati sunt legem tuam, & declinaverunt, ne audirent vocem tuam, & stillavit super nos maledictio, & detestatio, quæ scripta est in libro Moysi servi Dei, quia peccavimus ei*. v. 13. *Non rogavimus faciem tuam Domine Deus noster, ut reverteremur ab iniquitatibus nostris, & cogitaremus veritatem tuam*.

Porro Danielis preces a Domino exauditas fuisse, apertis verbis Gabriel testatur v. 23. — *Ab exordio precum tuarum*, inquit, *egressus est sermo: ego autem veni, ut indicarem tibi*. Quæ verba ita exponit Hieronymus: *Ut rogare cœpisti, statim impetrasti misericordiam Dei, & egressa est sententia: & ego idcirco missus sum, ut exponerem tibi quæ ignoras*. Utriusque mali proinde, nempe & iniquitatis, & captivitatis medelam a Deo per Angelum promissam Danieli fuisse consequenter dicendū est. Angeli itaque responsum attendamus.- *Septuaginta hebdomades*, inquit, *abbreviatæ sunt super populum tuum, & super*

urbem

urbem sanctam tuam, ut consummetur praevaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur justitia sempiterna, & impleatur visio, & prophetia, & ungatur Sanctus Sanctorum. Ecce peccatorum remedium, per Messiam afferendum, quod in votis Danielis erat praecipuum. Ut autem alteri malo, idest, Babylonicae calamitati, modus statuatur, quae erat votorum Danielis pars altera, pergit Gabriel: — *Scito ergo, & animadverte: Ab exitu sermonis, ut iterum aedificetur Jerusalem, usque ad Christum ducem hebdomades septem, & hebdomades sexaginta duae erunt, & rursum aedificabitur platea, & muri in angustia temporum.* Ecce remedium Babylonicae captivitati adhibendum a rege Persarum, quasi dicat: Adventat, ne dubita, tempus illud, o Daniel, quando huic calamitati, qua filii Israel nunc affliguntur, finis imponetur; & populus tuus pro quo rogas, sedibus propriis, & civitas, pro qua sollicitus es, dignitati pristinae restituetur: eamque restitutionem murorum pariter, atque plateae instauratio, non obstante angustia temporum, consequetur. Ab illius autem restitutionis articulo septuaginta Hebdomades in peccatorum remissionem, per Messiam afferendam, divinitus constitutae, exordium sument: aderit enim Messias,

& se

& se ducem exhibebit hebdomada sexagesimanona.

CAPUT DECIMUMTERTIUM

Idem infertur ex circumstantia temporis, quo Angelus Danielem alloquitur.

SIc enim arguimus: quo tempore Angelus Danieli mysterium septuaginta Hebdomadum revelabat, in eo erat statu civitas Jerusalem, in quo fuerat a Chaldæis relicta ab anno Nabuchodonosoris 19. quando *Venit Nabuzardan* (ut dicitur 4. regum 25.) *princeps exercitus, servus regis Babylonis, in Jerusalem, & succendit domum Domini, & domum regis: & domos Ierusalem, omnemque domum combussit igni. Et muros Jerusalem in circuitu destruxit omnis exercitus Chaldæorum, qui erat cum principe militum. Reliquam autem populi partem, quæ remanserat in civitate, & perfugas qui transfugerant ad regem Babylonis, & reliquum vulgus transtulit Nabuzardan princeps militiæ. Et de pauperibus terræ reliquit vinitores, & agricolas.*

Ut ergo civitas sic eversa *Restitui* dicatur, satis patet non ædificia modò, atque mœnia urbis excitanda; verùm etiam cives ac leges esse revocandas. Quare, cum verba illa:

illa: *Ab exitu ſermonis, ut iterum ædificetur Jeruſalem*, civitatis Jeruſalem ſic everſæ futuram reſtitutionem contineant, ac ſpondeant; non domorum, atque mœnium dumtaxat, verùm etiam civium, ac legum reſtitutionem verbis iiſdem contineri, & ſponderi dicendum eſt: atque hunc textum de ſolis mœnibus, & ædificiis civitatis exponere, expoſitionem eſſe mutilam, ac diminutam.

Hæc itaque verba: *Ab exitu ſermonis, ut iterum ædificetur Jeruſalem*, non modò domorum ac mœnium, verùm etiam civium, ac legum reſtitutionem involuere ex dictis perſpicuum eſt.

CAPUT DECIMUMQUARTUM

Reædificatione civitatis, illis verbis expreſſa: Ab exitu ſermonis ut iterum ædificetur Jeruſalem, *non modò domorum ac mœnium, ſed etiam civium, ac legum reſtitutionem contineri, adhuc clariùs colligitur ex textu Hebraico.*

QUod in vulgata editione legimus: *Ab exitu ſermonis, ut iterum ædificetur Jeruſalem*, ſic habetur in textu Hebraico. מן מצא דבר להשיב ולבנות ירושלם *min motsà davàr lehaſcìb, velibnòth Ieruſcalàim*: in quo textu vox illa להשיב *lehaſcìb* quæ in Vulgata redditur per adverbium *Iterum*, reddi ſimiliter poteſt per verbum *Ad redire faciendum*: atque ita Interpretes Syriacus, & Arabicus, Septuaginta, Rabbini, atque alii plurimi reddiderunt. Verſio enim Syriaca ſic habet ܡܢ ܡܦܩܢܗ ܕܡܠܬܐ ܠܡܬܦܢܝܘ ܘܠܡܬܒܢܝܘ ܠܐܘܪܫܠܡ. ideſt, *Ab exitu ſermonis ad redeundum*, & *ædificandũ Ieruſalem*. Arabica autem Alexandrina ex

ex pervetusto codice manuscripto, qui extat in Biblioth. Collegii Maronitarum de Urbe.

في مخرج الكلمه لكيما ترجع وتبنى اورشليم idest, *In exitu verbi ut redeat*, *& ædificetur Jerusalem*. Septuaginta Interpretes: ἀπὸ ἐξόδου λόγου τοῦ ἀποκριθῆναι καὶ οἰκοδομῆσαι Ἱερουσαλήμ, idest, *Ab exitu sermonis, ut respondeatur* (precibus populi redire cupientis) *& ædificetur Ierusalem*. Accedit Saadia Gaòn Rabbinos inter primi subsellii, qui ea verba מן מצא דבר min motsà davàr *Ab exitu sermonis*, sic exponit משיצא הדיבור מלפני הבורא ונגזרה הגזירה להשיב הגולה מבבל ולבנות ירושלם, idest, *A tempore, quo exibit decretum a facie Creatoris, & decidetur decisio ad redire faciendum deportatos ex Babylone, & ad ædificandam Ierusalem*.

Eodem modo legisse videtur Tertullianus (s) qui ita vertit: *A profectione sermonis integrando* (per populi reditum scilicet) *& reædificando Jerusalem*.

(s) *Adversus Judæos* cap. 8.

Ex recentioribus Pagninus Hebraici idiomatis peritissimus: *Ab exitu sermonis ad reverti faciendum, & ædificandum Jerusalem*.

Vatablus similiter: *Ab exitu sermonis de reducendo populo, & ædificando Jerusalem*.

In hac porro Hebraici textus lectione

cla-

clariùs emicat veritas, quam propugnamus, ideſt, reædificatione civitatis Jeroſolymæ illis verbis expreſſa: *Ab exitu ſermonis &c.* non modò domorum, ac mœnium, verùm etiam legum, ac civium reſtitutionem contineri. Cum enim ea vox להשיב *lehaſcìb*: *Ad redire faciendum*, ad mœnia, atque domos Jeruſalem propriè referri non poſſit; conſequens eſt, ut propriè ad Jeruſalem, acceptam pro civibus, ac legibus, referatur. Itaque civitas ſic accepta non ea ſolùm ratione deprehenditur in Hebraico textu, qua deprehenditur in Latino; quatenus ædificatio domorum ac mœnium ad tutam, & commodam habitationem civium, tamquam ad finem, refertur; ſed etiam ratione alia: ratione nimirum verbi להשיב *lehaſcìb*, quod niſi de civibus, atque habitatoribus, ut diximus, exponi cum proprietate non poteſt. Unde fit, ex hebraico textu non modicum Vulgatæ lectioni lucis, ac ſplendoris afferri.

Porro vocem להשיב *lehaſcìb*, quam Vulgata reddit per adverbium *Iterum*, exponi ab Auctoribus ſupra memoratis per verbum *Ad redire faciendum*, nemini mirum debet videri; cum radicem hanc שוב *ſcub reverti*, ſive *redire* (unde vox להשיב *lehaſcìb*, *Ad redire faciendum*, in conjugatione Hiphìl

Hiphil derivatur) subinde per *Verbum* reddat ipse met Vulgatus Interpres . Sic 4. Reg. 21. 3. pro eo quod Hebraicè dicitur וישב ויבן את הבמות *vajascob vajiben eth habbamòth*, in Vulgata sic habetur : *Conversusq; est, & ædificavit excelsa* : loco dicendi, iterum ædificavit excelsa . Et rursus 2. Esdr. 9. 28. pro eo quod habetur in textu Hebraico וישובו ויזעקוך *vajascubu vajizakucha*, Vulgatus reddit : *Conversique sunt, & clamaverunt ad te* : loco dicendi, iterum clamaverunt ad te . Denique quod hebraicè legimus in Psal. 85. v. 7. אתה תשוב תחיינו *Atta tascub tehhajenu*, legimus in vulgata : *Deus tu conversus vivificabis nos* : loco dicendi, iterum vivificabis nos .

Hanc ergo Hebraici textus lectionem, magno usui in hoc problemate enucleando nobis futuram, amplectimur : ex eaque colligimus, Sermonis, sive Decreti, per quod Hebdomadum 70. initium ab Angelo indigitatur, duplicem characterem esse oportere, juxta duplex verbum להשיב ולבנות *lehascìb, velibnòth*, idest, *Ad redire faciendum, & ædificandum* ; eoque Decreto & populi reditum, & civitatis ædificationem pariter debere comprehendi .

Jam verò, ut ostendamus duplicem hunc characterem soli convenire decreto

 Arta-

Artaxerxis;omnia, quæ extant in facris Literis circa rem Judaicam regum Perfidis decreta funt producenda; & cum hoc,de quo agimus Sermone, five Decreto comparanda.

CAPUT DECIMUMQUINTUM

Tria circa rem Iudaicam Perfarum regum decreta ex facris Literis referuntur.

DEcreta porro circa rem Judaicam a regibus Perfarum lata in facris Literis
(t) 1.Efd.1. tria reperiuntur. Primum Cyri — (t) *Hæc dicit Cyrus rex Perfarum. Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cæli, & ipfe præcepit mihi ut ædificarem ei domum in Ierufalem, quæ eft in Iudæa. Quis eft in vobis de univerfo populo ejus? Sit Deus illius cum ipfo. Afcendat in Ierufalem, quæ eft in Iudæa, & ædificet domum Domini Dei Ifrael, ipfe eft Deus, qui eft in Ierufalem &c.*

(u) 1.Efd.6. Alterum eft Darii (u) — *Tunc Darius rex præcepit: & recenfuerunt in bibliotheca librorum, qui erant repofiti in Babylone, & inventum eft in Ecbatanis, quod eft caftrum in Medena provincia, volumen unum, talifque fcriptus erat in eo commentarius. Anno primo Cyri regis: Cyrus rex decrevit ut domus Dei ædificaretur, quæ eft in Ierufalem, in loco,*

loco, ubi immolent hostias, & ut ponant fundamenta supportantia altitudinem cubitorum sexaginta, & latitudinem cubitorum sexaginta, ordines de lapidibus impolitis tres, & sic ordines de lignis novis: Sumptus autem de domo regis &c. . . Nunc ergo Thathanai dux regionis, quæ est trans Flumen, Stharbuzanai, & consiliarij vestri Apharsachæi, qui estis trans Flumen, procul recedite ab illis, & dimittite fieri templum Dei illud a duce Iudæorum, & a senioribus eorum, ut domum Dei illam ædificent in loco suo &c... Ego Darius statui decretum, quod studiosè impleri volo.

Tertium Artaxerxis (*) — *Artaxerxes rex regum Esdræ Sacerdoti scribæ legis Dei cæli doctissimo salutem. A me decretum est, ut cuicumque placuerit in regno meo de populo Israel, & de Sacerdotibus ejus, & de Levitis ire in Ierusalem, tecum vadat. A facie enim regis, & septem consiliatorum ejus missus es, ut visites Iudæam, & Ierusalem in lege Dei tui, quæ est in manu tua: & ut feras argentum, & aurum quod rex, & consiliatores ejus sponte obtulerunt Deo Israel, cujus in Ierusalem tabernaculum est. Et omne argentum, & aurum quodcumque inveneris in universa provincia Babylonis, & populus offerre voluerit, & de Sacerdotibus quæ sponte obtulerint domui Dei sui, quæ est in Ierusalem, liberè*

(*) 1. Esd. 7.

liberè accipe, & studiosè eme de hac pecunia vitulos, arietes, agnos, & sacrificia, & libamina eorum, & offer ea super altare templi Dei vestri, quod est in Ierusalem. Sed & si quid tibi, & fratribus tuis placuerit de reliquo argento & auro ut faciatis, juxta voluntatem Dei vestri facite. Vasa quoque, quæ dantur tibi in ministerium domus Dei tui, trade in conspectu Dei in Ierusalem. Sed & cætera, quibus opus fuerit in domum Dei tui, quantumcumque necesse est ut expendas, dabitur de thesauro, & de fisco regis, & a me. Ego Artaxerxes rex statui, atque decrevi omnibus custodibus arcæ publicæ, qui sunt trans Flumen, ut quodcumque petierit a vobis Esdras Sacerdos, Scriba legis Dei cæli, absque mora detis usque ad argenti talenta centum, & usque ad frumenti coros centum, & usque ad vini batos centum, & usque ad batos olei centum, sal verò absque mensura. Omne, quod ad ritum Dei cæli pertinet, tribuatur diligenter in domo Dei cæli: ne fortè irascatur contra regnum regis, & filiorum ejus. Vobis quoque notum facimus de universis Sacerdotibus, & Levitis, & cantoribus, & janitoribus, Nathinæis, & ministris domus Dei hujus, ut vectigal, & tributum, & annonas non habeatis potestatem imponendi super eos. Tu autem Esdra, secundum

dum sapientiam Dei tui, quæ est manu tua, constitue judices, & præsides, ut judicent omni populo, qui est trans Flumen, his videlicet qui noverunt legem Dei tui, sed & imperitos docete liberè. Et omnis, qui non fecerit legem Dei tui, & legem regis diligenter, judicium erit de eo sive in mortem, sive in exilium, sive in condemnationem substantiæ ejus, vel certè in carcerem.

CAPUT DECIMUMSEXTUM

Quartum non rectè a quibusdam Decretum induci.

QUartum aliqui decretum, ab Artaxerxe (Nehemia rogante) anno regni sui vigesimo latum colligunt ex lib. 2. Esdræ cap. 2. ubi sic habetur: — *Factum est autem in mense Nisàn, anno vigesimo Artaxerxis regis: & vinum erat ante eum, & levavi vinum, & dedi regi: & eram quasi languidus ante faciem ejus. Dixitque mihi rex: Quare vultus tuus tristis est, cum te ægrotum non videam? non est hoc frustra, sed malum nescio quod in corde tuo est. Et timui valde, ac nimis: & dixi regi: Rex in æternum vive: quare non mœreat vultus meus, quia civitas domus sepulchrorum patris mei deserta est, & portæ ejus combustæ sunt igni? Et ait*

ait mihi rex: Pro qua re postulas? Et oravi Deum cæli, & dixi ad regem: Si videtur regi bonum, et si placet servus tuus ante faciem tuam, ut mittas me in Iudæam ad civitatem sepulchri patris mei, & ædificabo eam. Dixitque mihi rex, & regina quæ sedebat juxta eum: usque ad quod tempus erit iter tuum, & quando reverteris? Et placuit ante vultum regis, & misit me: & constitui ei tempus.

Cæterùm hoc in textu nullum regii decreti vestigium apparet, nulla jussionis formula, qualem tria memorata decreta præseferunt. Dicit enim Cyrus: *Quis est in vobis de universo populo Israel? Sit Deus illius cum ipso: ascendat* &c. Dicit Darius. *Ego Darius statui decretum, quod studiosè impleri volo.* Dicit Artaxerxes anno 7. *A me decretum est.* At nihil tale idem Artaxerxes dicit anno 20. sed solam abeundi in Jerusalem Nehemiæ roganti tribuit facultatem. Facultas autem, sive permissio per principem facta, quantum a principis decreto distet notum est omnibus.

CAPUT

CAPUT DECIMUMSEPTIMUM

Non modò nullum decretum, sed nec facultatem de Jerosolyma ædificanda ab Artaxerxe anno 20. *exijsse ostenditur.*

DIcet aliquis, esto: nullum de Jerusalem ædificanda decretum anno regni sui vigesimo fecerit Artaxerxes; tamen, cum Nehemiæ roganti, ut liceret sibi abire in Judæam, & Jerusalem ædificare, abeundi & ædificandi potestatem fecerit; eaque accepta potestate Nehemias Jerusalem reipsa ædificaverit, ut patet ex 2. Esdr. cap. 6. v. 15. nihil est, cur in annum Artaxerxis 20. *Exitus sermonis, ut iterum ædificetur Jerusalem* referri non possit. Nam ea voce דבר *davàr sermo* non decretum modò, verùm etiam facultatem, sive permissionem significari posse ex Hebraico idiomate compertum est.

Respondemus aliud esse facultatem abeundi in Judæam, aliud facultatem ædificandi Jerusalem: & primam quidem postulatam fuisse a Nehemia concedimus, secundam negamus. Id autem negandi ratio nobis nec una succurrit: primò enim ædificandi facultatem jam inde ab anno 7. per decretum Ar-

taxerxis fuisse Judæis factam in dubium vocari non potest. Quis enim negaverit eo decreto, quo reditus in Judæam, & Αὐτονομία, idest, facultas vivendi legibus propriis Judaico populo concedebatur, facultatem urbis ædificandæ pariter contineri? Licet autem negari id minimè posse videatur, nos tamen id ipsum cap. 20. & sequentibus latè probaturi sumus.

Deinde, si contextum allegati capitis 2. Nehemię perpendas, eadem hęc veritas apertè constabit. Quid est enim, quod Nehemiæ apud Artaxerxem duo memoranti, missionem nimirum, & ædificationem; *Ut mittas me in Judæam ad civitatem sepulchri patris mei, & ædificabo eam*; nihil circa ædificationem, non nihil circa missionem reponit rex, imò & regina, quæ sedebat juxta eum, dicendo: *Usque ad quod tempus erit iter tuum, & quando reverteris?* cum tamen multò majoris momenti in ædificatione Jerosolymæ, quàm in missione Nehemiæ (ut patet) negotium verteretur: nisi quia ædificandi facultas, quòd esset olim facta, nihil, facultas autem abeundi, quòd esset recens facienda, & regis pincerna Nehemias esset, non nihil difficultatis præseferebat.

(y) *In cap. 9. Dan. n.* 108.

Itaque Gaspar Sanctius (y) in rem nostram peropportunè, ego quidem sic opinor, inquit,

inquit „ Non tam Nehemiam a Persarum rege postulasse facultatem instaurandæ urbis (quam haberet jam ab ipso rege) quàm sibi ut liceret abesse aliquandiu ab aula regia, in qua regi minister erat a poculis, ut habetur Nehemiæ cap. 2. v. 1. Quare cum ægrè ferret a se divelli Nehemiam, non sine causa verebatur (ipse Nehemias) orare a rege, sibi ut liceret in patriam secedere, & procul abire a regio conspectu. Quod autem hoc unum exoratum esse voluerit a rege, ipse docet v. 4. cum enim rex dixisset, pro qua re postulas? Ipse subdit: *Oravi Deum cæli, & dixi ad regem: Si videtur regi bonum, & si placet servus tuus ante faciem tuam; ut mittas me in Judæam, ad civitatem sepulchri patris mei, & ædificabo eam*. Quàm verò rex graviter ferret, abesse Nehemiam ab aula, suadet id, quod additur mox: *Dixitque mihi rex, & regina, quæ sedebat juxta eum: Usque ad quod tempus erit iter tuum, & quando reverteris? Et misit me, & constitui ei tempus*.

Non ergo ædificandi facultatem anno 20. Nehemias ab Artaxerxe postulavit: *Superfluum est enim precibus postulare quod jam legibus permissum est*. (z) Quod autem anno 20. Jerusalem per Nehemiam re ipsa

(z) *l. Nemo in posterum. Cod. de Thesauris.*

 fuerit

fuerit ædificata, parum prodeſt, quia Angelus non ab ædificatione, ſed *Ab exitu ſermonis, ut ædificetur Ieruſalem* Hebdomadas ſtatuit inchoandas.

CAPUT DECIMUMOCTAVUM

Neque ad Cyri, neque ad Darij decretum initium Hebdomadum referri poſſe.

JAm verò neque ad Cyri, neque ad Darij Decretum Hebdomadum initium referri poſſe, probatur primò ratione chronologiæ: nam Cyri decretum latum eſt anno ante Chriſtum 538. monarchiæ Cyri primo: Decretum autem Darii anno anteChriſtum 520. regni ejus ſecundo. Quare Chriſti mortem (quam affiximus anno Æræ communis 29.) Cyri decretum præcedit annis 567. Si enim ad annos 538. addas 29. fient anni 567. Darij decretum præcedit annis 549. Si enim ad annos 520. addas 29. fient anni 549. Itaque chronologia, ex decreto quidem Cyri ducta, ſuperat numerum Hebdomadum, ideſt, annos 490. annis 77. ex Darij autem decreto ſuperat annis 59. Si enim ab annis 567. ſubtrahas annos 490. reliqui erunt anni 77. etſi ab annis 549. ſubtrahas annos 490. reliqui erunt anni 59.

Pro-

Probatur secundò ratione duplicis characteris, quo Hebdomadum initium, ab Angelo designatur, ideſt, להשיב ולבנות ירושלם *lehaſcìb, velibnòth Ieruſcalàim, Ad redire faciendum, & ædificandum Jeruſalem*; neuter enim character in decreto Darij reperitur (qui nec populum fecit redire, nec Jeruſalem, ſed templum ædificavit) alter tantummodo reperitur in decreto Cyri, quo reditus quidem populi, non tamen civitatis ædificatio continetur. Cyri decretum proinde ſpectaſſe Gabriel non eſt dicendus: ſi enim Cyri decretum ſpectaret non diceret, מן מצא דבר לחשיב ולבנות ירושלם *min motsà davàr lehaſcìb velibnòth jeruſcalàim, Ab exitu ſermonis ad redire faciendum, & ædificandum Ieruſalem*, ſed diceret; מן מצא דבר להשיב ולבנות את בית יהוה *min motsà davàr lehaſcìb velibnòth eth beth Adhonài: Ab exitu ſermonis ad redire faciendum, & ædificandum templum Domini.*

Nec obſtat quod de Cyro dicitur Iſaiæ 45. 13. *Ipſe ædificabit civitatem meam*: ejuſdem enim civitatis ædificium ad plures referri Auctores nil vetat. Ædificavit ergo Jeruſalem Cyrus, dum, laxata captivitate, redeundi, atque adeo ædificandi poteſtatem Judæis fecit: ædificavit & Artaxerxes, tum quod id ipſum iterum Judæis permiſerit, tum, multò magis, quod ijſdem Αὐτονομίαν, ideſt

ideſt facultatem vivendi legibus propriis conceſſerit anno 7. Ædificavit rurſus, eo quod Nehemiam ſubſidijs ad ædificandum opportunis, militibuſque inſtructum miſerit anno 20. & per ipſum, abſolutis mœnibus, ſupremam operi manum impoſuerit. Ex quibus ſatis conſtat quanto potiori jure Artaxerxi, quàm Cyro Jeroſolymæ ædificatio tribuenda ſit.

CAPUT DECIMUMNONUM

Idem de Decreto commentitio anni vigeſimi eſſe dicendum.

PRimò enim verbum להשיב *lehaſcib Ad redire faciendum*, in textu, qui ex 2. Eſdræ 2. pro anno Artaxerxis vigeſimo affertur, locum non habet: quandoquidem eo in textu de reditu populi nulla fit mentio: Itaque primus in eo character, ideſt, *reditus populi* deſideratur.

Deinde, cum Gabriel ædificium plateæ, & muri ad anguſtiam temporum referat; ait enim: *Rurſus ædificabitur platea, & muri in anguſtia temporum*: Dum autem initium Hebdomadum indigitat, de anguſtia hujuſmodi nullam mentionem faciat: dicit enim dumtaxat: *Ab exitu ſermonis ad redire faciendum, & ædi-*

& ædificandum Ierusalem, nec addit, *in angustia temporum*; satis superque hujus initij, & illius ædificij tempus distinguit. Quare, cum ædificium in annum incidat Artaxerxis vigesimum, in annum eumdem initium Hebdomadum, sive *Exitus sermonis*, *ad redire faciendum, & ædificandum Ierusalem* incidere planè non potest.

Quare non solùm τὸ להשיב *lehascìb Ad redire faciendum*, sed etiam τὸ ולבנות *velibnoth & ad ædificandum*, adeoque character uterque in anno vigesimo desideratur. *Exitus sermonis* proinde *ad redire faciendum*, *& ædificandum Ierusalem*, neque in Cyri, neque in Darij decretum quadrat, neque in quodcumque est illud, sive decretum, sive facultas Artaxerxis, quæ anno ipsius 20. Nehemiæ precibus est impetrata.

Reliquum est ergo, ut *Exitus* hujusmodi ad annum Artaxerxis septimum, atque ad ipsius decretum, eo anno conditum, referatur. Cui decreto cum primus character להשיב *lehascìb*, *Ad redire faciendum* apertè conveniat, ut patet ex illis verbis: *A me decretum est*, *ut cuicumque placuerit in regno meo de populo Israel*, *& de Sacerdotibus ejus*, *& de Levitis ire in Ierusalem tecum vadat*; de charactere altero ולבנות ירושלם *velibnòth Ieruscalaim*, *& ad ędificandum Ierusalem*, superest inquirendum. CAPUT

CAPUT VIGESIMUM

Quæ & quanta decreto suo contulerit Judæis beneficia Artaxerxes expenditur.

Operæ pretium fuerit, antequam propositum inquiramus, quæ, & quanta Artaxerxes decreto suo Judæis contulerit beneficia, ponderare: ut hac etiam ratione appareat decretum hujusmodi dignum fuisse, quod Gabriel spectaret, cum ea, quæ populo Dei erant eventura, Danieli prædiceret. Nam decreto hujusmodi, præter potestatem redeundi (quam & Cyrus antea Judæis fecerat) alia multa ijsdem conceduntur, quorum in Cyri decreto nulla fit mentio. Ante omnia autem conceditur Αὐτονομία, idest, libertas utendi legibus propriis, per ea verba v. 14. — *A facie regis, & septem consiliatorum ejus missus es, ut visites Iudæam, & Ierusalem in lege Dei tui, quæ est in manu tua.*

Triplici porro præceptorum genere lex vetus continebatur, moralium scilicet, cæremonialium, & judicialium, juxta illud (a) *Hæc sunt præcepta, & cæremoniæ, atque judicia, quę mandavit Dominus Deus vester, ut docerem vos*. Cujus divisionis rationem reddens

(a) Deuter. 6. 1,

dens D. Thomas (*b*) -- Ad legem divi- (*b*) 1. 2. *quæst.* 99. *art.* 4.
„ nam pertinet, inquit, ut ordinet homi-
„ nes ad invicem, & ad Deum. Utrumque
„ autem horum in communi quidem perti-
„ net ad dictamen legis naturæ, ad quod
„ referuntur *moralia* præcepta: Sed opor-
„ tet, quod determinetur utrumque per
„ legem Divinam, vel humanam: quia prin-
„ cipia naturaliter nota, sunt communia tam
„ in speculativis, quàm in activis. Sicut
„ igitur determinatio communis præcepti,
„ de cultu Divino, fit per præcepta *cæremo-*
„ *nialia*, sic & determinatio communis præ-
„ cepti de justitia observanda inter homi-
„ nes, determinatur per præcepta *judicialia.*
„ Secundum hoc oportet tria præcepta le-
„ gis veteris ponere; scilicet *moralia*, quæ
„ sunt de dictamine legis naturæ; *cæremo-*
„ *nialia*, quæ sunt determinationes cultus
„ Divini; & *judicialia*, quæ sunt determi-
„ nationes justitiæ inter homines observan-
„ dæ. Unde cum Apostolus Rom. 7. di-
„ xisset, quod *Lex est sancta*, subjungit,
„ quod *Mandatum est justum*, & *bonum*, &
„ *sanctum*: *justum* quidem quantum ad ju-
„ dicialia, *sanctum* quantum ad cæremo-
„ nialia (nam sanctum dicitur, quod est Deo
„ dicatum) *bonum*, idest, honestum quantum
„ ad moralia. Hactenus Angelicus Doctor.

 Itaque

Itaque Artaxerxes, quippe qui ampliſſimam utendi legibus proprijs poteſtatem Judæis faceret, hæc omnia, decreto ſuo, præcepta complectitur: *Moralia* quidem per ea verba v. 14. -- *Ut viſites Iudæam, & Ieruſalem in lege Dei tui, quæ eſt in manu tua.* Quemadmodum enim *præcepta*, ut inquit S.Doctor ibidem, *antonomaſticè dicuntur moralia*; ita præcepta moralia antonomaſticè dicuntur *Lex. Cæremonialia* verò a v. 15. ad 24. in quibus de Templi ornatu, & Divino cultu, & Sacrificio in primis reſtituendo præcipitur, per ea verba -- *Et omne argentum, & aurum quodcumque inveneris in univerſa provincia Babylonis, & populus offerre voluerit, & de Sacerdotibus, quæ ſponte obtulerint Domui Dei ſui, quæ eſt in Jeruſalem, liberè accipe, & ſtudiosè eme de hac pecunia vitulos, arietes, agnos, & ſacrificia, & libamina eorum, & offer ea ſuper altare templi Dei veſtri, quod eſt in Jeruſalem. Judicialia* denique a v. 25. dum Eſdræ conſtituendorum magiſtratuum poteſtatem facit: -- *Tu autem, Eſdra, ſecundùm ſapientiam Dei tui, quæ eſt in manu tua, conſtitue Iudices, & Præſides, ut judicent omni populo.* Quantum ſit autem hujuſmodi beneficium reſtitutæ Autonomiæ, ex eo poſſumus æſtimare, quod multæ Civitates, ut Cardinal. Nori-

Norisius advertit (c) ab Autonomia sibi restituta, novam Ep ocham, veteri neglecta, sunt auspicatæ: quasi iterum conditæ tunc essent, quando proprias leges recepere.

Sacerdotes deinde, & ministros Templi a tributo eximit v. 24. *Vobis quoque notum facimus, de universis Sacerdotibus, & Levitis & cantoribus, & janitoribus, Nathinæis, & ministris domus Dei hujus, ut vectigal, & tributum, & annonas non habeatis potestatem imponendi super eos.*

Denique concedit etiam Jus gladij, idest, facultatem animadvertendi in facinorosos v. 26. *Et omnis qui non fecerit legem Dei tui, & legem regis diligenter, judicium erit de eo, sive in mortem, sive in exilium, sive in condemnationem substantiæ ejus, vel certè in carcerem*: & hanc quidem facultatem *meri Imperij* appellant Jurisconsulti, eamque, ut Cornelius a Lapide ad hunc textum observat, Judæi sub Romanis positi non habebant, cum dicerent (d) *Nobis non licet interficere quemquam*. Nec obstat quod in historia Susannæ narratur (e) de capitali supplicio, quo duo seniores Judices populi, propter latum in Susannam falsum testimonium, Daniele ipso sententiam ferente, sunt affecti. Aliud est enim habere jus gladij ex permissione Principis in terra alie-

(c) *In Epochis Syromaced. Differt. 3 cap. 3.*

(d) *Joan.* 18. 31.

(e) *Dan.* 13. 61.

 na:

na ; aliud ex decreto Principis in terra ſua.

Huc accedunt donaria, quæ miſit Artaxerxes, tanto digna Principe, per manum Eſdræ in templum Domini inferenda: eo enim præſertim nomine Eſdras mittebatur: *Miſſus es*, inquit v. 15. *Ut viſites Judæam, & Jeruſalem in lege Dei tui, quæ eſt in manu tua: & ut feras argentum, & aurum, quod rex, & conſiliatores ejus ſponte obtulerunt Deo Iſrael, cujus in Ieruſalem tabernaculum eſt.*

Accedunt ex fiſco regio largitiones ampliſſimæ: *Ego Artaxerxes rex ſtatui*, inquit, v. 15. *atque decrevi omnibus cuſtodibus arcæ publicæ, ut quodcumque petierit a vobis Eſdras Sacerdos abſque mora detis, uſque ad argenti talenta centum, & uſque ad frumenti coros centum, & uſque ad vini batos centum, & uſque ad batos olei centum, ſal verò abſque menſura. Corus*, inquit Hieronymus (f) 30. *habet modios tam in aridis ſpeciebus, quàm in liquentibus, Batus autem decima pars eſt Cori*. Talentum porro (ut tradit Menochius hoc loco) tria millia Siclorum; Siclus verò quatuor Hiſpanicos regales continet. Ex quibus patet, quantam pecuniæ vim largitiones hujuſmodi abſorberent: quas quidem largitiones fuiſſe quotannis iterandas Gaſpar San-

(f) *In cap. 45. Ezech.*

Sanctius, & Nicolaus Lombardus in loci hujus expositione verosimilius arbitrantur. Id quod etiam ex illis decreti verbis videtur colligi, v. 21. *Ut quodcumque petierit a vobis Esdras Sacerdos Scriba Dei cæli, absque mora detis*: & rursus ex illis, v. 23. *Omne, quod ad ritum Dei cæli pertinet, tribuatur diligenter in domo Dei cæli*: quibus verbis satis insinuat Sacer Historicus nec unica largitione rem definiri, nec uno anno liberalitatem Principis limitari.

Superest jam ut in decreto eodem characterem alterum, quo initium Hebdomadum ab Angelo designatur, idest, ולבנות ירושלם *velibnòth Jeruscalàim*, & ad ædificandum Jerusalem, inesse ostendamus.

CAPUT

CAPUT VIGESIMUMPRIMUM

Decreto Artaxerxis facultatem ædificandæ Ierusalem contineri.

CIvitatis ædificio non solùm domos, & mœnia, sed etiam cives, ac leges comprehendi cap. 10. & sequentibus satis ostendimus. Jam verò Jerosolymæ utroque modo acceptæ ædificationem, sive restitutionem Artaxerxis decreto contineri, atque adeo characterem alterum illi competere, videlicet ולבנות ירושלם *velibnòth Jeruscalàim*, *Et ad ædificandum Jerusalem*, in præsenti affirmamus: de Ierusalem autem accepta pro civibus, ac legibus hoc in capite agemus: de eadem accepta pro domibus, ac mœnibus in subsequentibus.

Et prior quidem pars assertionis ita planè, atque dilucidè ex dictis descendit, ut nullam ulteriorem exposcere probationem videatur. Cum enim Artaxerxes decreto suo Iudæis redire permiserit: *A me decretum est*, inquit v. 13. *ut cuicumque placuerit in regno meo de populo Israel, & de Sacerdotibus ejus, & de Levitis ire in Jerusalem, tecum vadat*: redeuntibus autem Αὐτονομίαν, ideft, leges proprias restituerit: *A facie enim regis, & septem*

& septem consiliatorum ejus missus es, inquit v. 14. *ut visites Judæam, & Ierusalem in lege Dei tui, quæ est in manu tua*; ex duplici hoc titulo, & si cæteri deessent, satis evincitur civitatem Ierusalem, quod ad cives, atque leges attinet, decreto Artaxerxis fuisse restitutam. Quantò magis autem id evincetur, si duplici huic titulo cæteros addas, quos expendimus capite præcedenti. Ut ergo assertionis partem alteram, quæ in dubium a multis vocatur, atque adeo est controversa, ostendamus, sit

CAPUT VIGESIMUMSECUNDUM

Stante decreto Artaxerxis domos etiam, & mœnia Ierosolymæ ædificare ex Iure multiplici Iudæis licuisse, & primo ex Iure Naturæ, & Iure Gentium.

N*Aturale jus est, quod natura omnia animalia docuit* (g) De Iure hoc differens Tullius (h) ait: *Principiò generi animantium omni est natura tributum, ut se, vitam, corpusque tueatur, declinetque ea, quæ nocitura videantur, omniaque, quæcumque ad vivendum sint necessaria, inquirat, & paret, ut pastum, ut latibula, ut alia ejusdem generis.* Itaque

(g) *l. Iuri operam. ff. de Iustitia, & jure.*

(h) *Lib. 1. Offic.*

Itaque animantibus omnibus *latibula*, ideſt, *habitationem*, ut inquirant, & parent, tribuitur Jure naturæ. Quare cum Artaxerxes decreto ſuo poteſtatem Judæis faciat redeundi in Jeruſalem; redeuntibus autem natura tribuat jus habitandi; Artaxerxes perinde facit, ac ſi redeuntibus jus habitandi, atque adeo ædificandi tribueret. Qui enim vincula removet, quibus ambulare prohibeor, perinde facit, ac ſi vim, & facultatem ambulandi mihi impertiret.

Ius gentium eſt, quo gentes humanæ utuntur (i) per hoc autem differt a Jure naturali, quòd jus gentium ſolis hominibus, jus naturæ animantibus omnibus commune eſt. Porro Juris gentium *eſt ſedium occupatio, ædificatio, munitio &c.* (k) Itaque cum Artaxerxes decreto ſuo in patriam redire Judæis permittat, ædificandi autem, & muniendi facultas competat redeuntibus Iure gentium; iterum Artaxerxes perinde facit, ac ſi jus ædificandi, atque muniendi Iudæis daret.

(i) *l. Iuri operam. ff. de Iuſt. & Iure.*

(k) *Can. Ius gentiū. Diſtinct.* 1.

Ad Jus gentium pertinet Poſtliminium: (l) Eſt autem poſtliminium *Jus, quo reſtituitur alicui res, quam per captivitatem amiſerat* (m) Hinc Concilium Hiſpalenſe 2. (n) dicit: *Per legem mundialem ijs, quos barbarica feritas captiva neceſſitate tranſuexit, poſtli-*

(l) *Can. Ius gentium. Diſt.* 1.

(m) *Gloſſa ibidem.*

(n) 16. *q.* 3. *Can. Prima actione.*

postliminio revertentibus redditur antiqua possessio. Igitur cum Artaxerxes decreto suo Judæis captivis redire permittat,& redeuntibus postliminio liceat habitationem, quam per captivitatem amiserant, recuperare; tertio hoc titulo Artaxerxes perinde facit, ac si redeuntibus habitandi, atque adeo ædificandi jus largiretur.

CAPUT VIGESIMUMTERTIUM

Ostenditur idem Judæis licuisse ex Iure Civili.

Civile Ius est,quod quisq;populus,vel quæq; civitas sibi propriū divina,humanaq;causa constituit. (o) Cum ergo Artaxerxes Judæis redeuntibus reddat civitatem: *A me decretum est*, inquit, *ut cuicumque placuerit in regno meo de populo Israel, & de Sacerdotibus ejus,& de Levitis ire in Ierusalem,tecum vadat*: & consequenter reddat Jus civium; ædificatio autem domorum,ac mœnium maximè ad civitatem faciat; imò verò hoc ipsum ædificium *Civitas* nuncupetur; in decreto Artaxerxis facultatem ædificandi jure civili contineri dicendum est.

(o) *Can. Ius Civile. Dist. prim.*

Rursus in Digestis sub titulo *de Regulis Iuris* habetur hæc Regula, quæ numero est vigesimaprima: *Non debet cui plus licet, quod*

 minus

minus est non licere. Ex ea autem nos Regula sic colligimus: decreto Artaxerxis conceditur Iudæis Αὐτονομία, facultas videlicet vivendi legibus proprijs, adeoque, eo stante decreto, legibus proprijs vivere Iudæis licet: *Missus es*, inquit, *ut visites Iudæam*, & *Ierusalem in lege Dei tui*, *quæ est in manu tua*: Ad hæc conceditur facultas exercendi Iudicia; adeoque licet Iudæis causas cognoscere, atque jus reddere: *Constitue judices*, & *præsides*, *ut judicent omni populo*: Denique conceditur jus gladij, sive facultas animadvertendi in facinorosos, adeoque Iudæis licet judicium sanguinis exercere: *Et omnis*, *qui non fecerit legem Dei tui*, & *legem regis diligenter*, *judicium erit de eo*, *sive in mortem* &c. Sed quòd Iudæis hæc omnia liceant multò est ampliùs, quàm quòd liceat domos, & mœnia ædificare: ergo ex decreto Artaxerxis multò magis licere Iudæis domos, ac mœnia ædificare statuendum est.

Rursus sic: cui permittitur finis, permittuntur consequenter ea, quę sunt ad finem: sed Iudæis, ex decreto Artaxerxis, permittitur redire in Ierusalem, & habitare: ergo permittuntur ea, quæ faciunt ad habitandum, adeoque permittitur ædificare.

CAPUT

CAPUT VIGESIMUMQUARTUM

Idem licuisse Judæis ex Iure Divino.

QVia verò quolibet sive naturali jure, sive gentium, sive civili potius est jus Divinum; ex jure Divino id ipsum, quod agimus, est confirmandum. Porro jus Divinum antiquitus Iudæis traditum quinque libris Moysis continetur, qui Hebraicè תורה *torà*, idest, *Lex* nuncupantur. In lege igitur Num. 33. v. 50. sic habetur: *Locutus est Dominus ad Moysen: Præcipe filijs Israel, & dic ad eos. Quando transieritis Iordanem, intrantes terram Chanaan, disperdite cunctos habitatores terræ illius: confringite titulos, & statuas comminuite, atque omnia excelsa vastate, mundantes terram, & habitantes in ea: ego enim dedi vobis illam in possessionem, quam dividetis vobis sorte.*

Jam verò ex allegato Textu sic licet arguere: terram Chanaan inhabitare, atque adeo in ea, ubi opus fuerit, ædificare Iudæis permittitur lege Divina: Sed Artaxerxes decreto suo legis Divinæ servandæ plenissimam potestatem, per Esdram, Iudæis facit: *Missus es*, inquit, *ut visites Iudæam,*

& Ierusalem in lege Dei tui, quę est in manu tua: Igitur, eo stante decreto, lege Divina licet Iudæis in terra Chanaan, idest, in Judæa, cum Iudææ urbes omnes, tum Ierusalem in primis, quippe quæ Metropolis esset, & Dei templum contineret, ædificare.

CAPVT VIGESIMVMQVINTVM

Stante decreto Artaxerxis Ierusalem ædificare non permissum modò Iudæis jure Divino fuisse, verum etiam præceptum.

SEd parum diximus, cum diximus, stante Artaxerxis decreto *Permitti*, dicendum fuerat *Præcipi* Judæis Jerusalem ædificare jure Divino: præceptum enim continent verba allegata: *Præcipe filiis Israel, & dic ad eos &c.* Iubentur itaque Israelitæ præcepto Divino ingredi terram Chanaan, disperdere cunctos habitatores terræ illius, eamque mundare, & inhabitare: & consequenter in ea (ut humano modo habitent) ubi opus fuerit, ædificare.

Quod si præcepti hujus rationem libeat indagare, eam in sacris Literis duplicem, & alteram *A priori*, ut cum Scholasticis loquamur, alteram *A posteriori* reperiemus. *A priori* quidem, quia cum Deus jure jurando

rando ſpopondiſſet terram Chananæorum Abrahamo, atque ipſius ſemini ſe olim daturnm in poſſeſſionem Gen. 22. v. 16. *Per me metipſum juravi, dicit Dominus: quia feciſti hanc rem, & non pepercisti filio tuo unigenito propter me: benedicam tibi, & multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cęli, & velut arenam, quæ eſt in litore maris: poſſidebit ſemen tuum portas inimicorum ſuorum*: Cumque juramentum hujuſmodi impleri non poſſet, niſi terram eamdem filij Iſrael acquirerent, & poſſiderent; meritò ejus aquiſitio, atque poſſeſſio ijſdem fuerat præcipienda. *A poſteriori* autem, aquiſitio enim, atque poſſeſſio terræ Chanaan,& terreni Regni filijs Iſrael repromiſſi Regni cæleſtis,& Terræ viventium promiſſæ nobis, qui (*p*) *Promiſſionis filij* ſumus,acquiſitionem,poſſeſſionemque,Apoſtolo teſte, præſignabat: nam *Omnia in figura contingebant illis*. (*q*) Itaque, ut figurato figura reſponderet, congruum fuit, ut, qua ratione nos Terram viventium,& cæleſte Regnum adire; & poſſidere præcipimur; eadem ipſi ratione ad terram Chanaan, Regnumque terrenum adeundum, ac poſſidendum præcepto adigerentur.

(*p*) *Roman.* 9. 8.

(*q*) 2. *Corinth.* 10. 11.

CAPUT

CAPUT VIGESIMUMSEXTUM

Facultatem ædificandi in decreto Artaxerxis non fuiſſe exprimendam.

Cum tam multiplici jure, atque titulo Jeroſolymæ ædificandæ facultas in decreto Artaxerxis implicitè, ut oſtendimus, contineretur; quiſpiam fortaſſe interroget, cur ea facultas ab Artaxerxe expreſſa non fuerit? Reſpondemus, hac ipſa de cauſa nimirum expreſſam non eſſe, quòd in eo decreto multiplici jure, atque titulo implicitè contineretur. Jura enim clamant (r) *Expreſſionem eorum, quę tacitè inſunt, nihil operari*, ideſt, *inanem atque irritam eſſe*. Quare nos potiori jure interroganti reponimus, cur ab Artaxerxe ea facultas exprimeretur? Facultatem proinde, cujus exprimendæ ratio nulla eſſet, perperam exprimeret Artaxerxes: ſi enim verborum ſuperfluitas viri prudentis Reſponſum dedecet, quantò dedecebit magis Decretum Principis.

(r) *l. Cornelius. ff. de Hered institu. ibique Bartolus. l. Hęc verba. ff. de Legatis primo.*

Atque hinc ſcilicet factum crediderim, ut eam facultatem Eſdras ab Artaxerxe minimè poſtulaverit. Et ſanè cum de illo dicatur (s) *Dedit ei rex ſecundum manum Domini Dei ejus ſuper eum, omnem petitionem ejus;* cum-

(s) 1. *Eſdr.* 7. 6.

cumque ædificandi facultas redeuntibus in civitatem, a Chaldæis olim eversam, nec dum restitutam, esset pernecessaria; facultatem hujusmodi, si postulare superfluum non esset, Esdras utique postularet. Sed *Superfluum est precibus postulare, quod jam legibus permissum est* (t).

(t) *l. Nemo in posterum. Cod. de Thesauris.*

At quare leges externas in subsidium vocamus; quando lex ipsa Divina luculentum nobis rei hujus exemplum in Cyri decreto suppeditat? Quid est enim quod Ierosolymæ ædificatio Cyro tribuitur, dum dicitur (u) *Ipse ædificabit civitatem meam, & captivitatem meam dimittet*: cum tamen in eo decreto, quod Capite 15. retulimus, de Ierosolyma ædificanda nulla mentio fiat? nisi quia decreto, quo Babylonica captivitas solvitur, & populus in Iudæam redire permittitur, Ierosolymæ ædificandæ tacita facultas continetur. Quid est autem, quod facultas hujusmodi non exprimitur? nisi quia, quod tacitè in decreto continetur, Cyrus exprimere irritum censuit. Quemadmodum ergo irritum esset in decreto exprimere facultatem seminandi, metendi, plantandi hortos, colendi vineas &c. similiter de ædificandi facultate statuendum est. Semel enim permisso fine, satis superque permissa intelliguntur & ea, quæ sunt ad finem. Fixum ergo

(u) *Isa. 45. v. 13.*

ergo maneat,ædificandæ Ierosolymæ facultatem in decreto Artaxerxis non fuisse exprimendam, eo quod illam exprimere inane atque irritum esset.

Quod autem Artaxerxis decretum, ejusque vim expendentes jus Romanum, quod Persico jure multo est posterius, allegaverimus,nemo jure mirabitur. Quoniam *Omnes leges*, ut inquit Angel. Doctor, (x) *in quantum participant de ratione recta, in tantum derivantur a lege æterna, & propter hoc Augustinus dicit in* 1. *de lib. arb. quod in temporali lege nihil est justum, ac legitimum, quod non ex lege æterna homines sibi derivaverunt.* Quod si de ratione recta leges non participant, adeoque a lege æterna non derivantur, leges non sunt. Ut enim ait idem Angelicus (y) ex eodem Augnstino (z) *Non videtur esse lex,quæ justa non fuerit: unde in quantum habet de justitia, in tantum habet de virtute legis.* Alludit uterque Sanctus Doctor ad illud Proverb. 8.15. *Per me reges regnant, & legum conditores justa decernunt.*

(x) 1.2.q.93. art.3.

(y) 1.2.q.95 art.2.

(z) *Lib.* 1. *de lib. arb.*

CAPUT

CAPUT VIGESIMUMSEPTIMUM

Iterum ex modò dictis infertur exitum Sermonis *ad annum 7. unicè referendum.*

EX modo dictis itaque sic colligimus: Quandoquidem ædificium Ierusalem illis verbis expressum: *Ab exitu sermonis &c.* non modò domorum & mœnium, sed etiam civium, ac legum restitutionem continet, *Exitus* hujusmodi ad decretum illud spectare dicendus est, quod magis clarè, atque distinctè restitutionem utramque præseferat: Atqui hujusmodi est solum decretum ab Artaxerxe conditum anno 7. Ad decretum igitur anni septimi exitus sermonis unicè spectare dicendus est. Minor propositio ostenditur, iterum comparando inter se tria decreta memorata. Nam Darij quidem decretum, cum solius Templi ædificationem respiciat, neutram civitatis restitutionem attingit. Cyri decretum, & si ædificium domorum ac mœnium implicitè includit, quatenus facultatem includit redeundi; tamen restitutionem civium ac legum expressè non continet. At decretum Artaxerxis, & hanc restitutionem apertissi-

 mè

mè continet, cum cives reducat, & reducibus Αὐτονομίαν restituat; & ædificium illud implicitè, & quidem multiplici titulo, ut ostendimus, comprehendit. Igitur ad Artaxerxis decretum *Exitus Sermonis*, *ut iterum ædificetur Jerusalem*, unicè est referendus.

Rursus sic: *Sermo*, sive decretum, *ut iterum ædificetur Ierusalem*, præceptum de tali ædificio videtur significare: sed præceptum de ædificio Ierusalem in solo Artaxerxis decreto reperitur: nam decretum istud expressè præcipit restitui Αὐτονομίαν, atque adeo expressè præcipit restitutionem legum, ac civium: implicitè, atque indirectè præcipit ædificium domorum, ac mœnium: nihil autem tale præcipiunt decreta cætera: ergo *Exitus sermonis*, *ut iterum ædificetur Ierusalem*, ad Artaxerxis decretum unicè spectare dicendus est.

Atque hinc patet quanto meliùs rei Judaicæ consuluerit Artaxerxes præcipiendo expressè restituti leges, prætermissa restitutione domorum ac mœnium; quàm si expressè restitui hæc præcepisset, prætermissa restitutione legum: ad legum enim restitutionem consequitur restitutio domorum ac mœnium: ad hæc autem restituta, minimè est consequens restitutio legum.

CAPUT

CAPVT VIGESIMVMOCTAVVM

Ab anno Artaxerxis 7. Hebdomadas esse inchoandas.

ASsertio pro titulo posita, quæ quidem hujus totius dissertationis scopus est, ac finis, ex hactenus dictis manifestè descendit: Sic enim arguimus: מן מצא דבר להשיב ולבנות ירושלם, *min motsà davàr lebascib velibnòth Ierusalaim*: *Ab exitu sermonis, sive decreti ad redire faciendum, & ædificandum Ierusalem* hebdomades, Angelo teste, sunt inchoandæ: atqui *Exitus* hujusmodi quadrat in annum Artaxerxis Longimani septimum: eo enim anno, per decretum ab Artaxerxe latum, potestas Iudaico populo facta est non solum redeundi (ad quod alludit τὸ לחשיב *lebascib, ad redire faciendum*) sed etiam civitatem Ierusalem ædificandi (ad quod alludit τὸ ולבנות *velibnòth, ad ædificandum*) hi autem gemini characteres alteri sive anno, sive decreto non congruunt; ut ostendimus: Ab anno igitur Artaxerxis 7. Hebdomadas esse inchoandas dicendum est.

Est autem operæ pretium, hoc loco, Danielem cum Esdra, Prophetiam cum histo-

ria, & prædictionem cum eventu comparare, ut appareat quam pulchrè sibi respondeant invicem, atque consentiant. Quia enim decretum de Ierusalem restituenda in libris Esdræ, anno Artaxerxis 7. affigitur; ædificatio autem plateæ,& muri affigitur anno vigesimo; idcirco utrumque datâ operâ distinxit Angelus, & priori loco decretum, posteriori ædificationem retulit.

Quia rursus decretum de Ierusalem restituenda ita latum in Esdra dicitur anno 7. ut plateæ & muri, eo anno, nulla mentio fiat; ita autem platea, & muri ædificati dicuntur anno 20. ut eo anno nulla fiat mentio decreti; idcirco Angelus ad decretum anno 7. latum alludens dicit: *Ab exitu sermonis ad redire faciendum, & ædificandum Ierusalem*: plateæ autem, & muri ædificationem silentio præterit: alludens deinde ad ædificationem plateæ, & muri factã anno 20. dicit: *Ædificabitur platea, & muri*; & nullam decreti mentionem facit. Quare Prophetiâ cap. 9. Danielis eventum, qui in libris Esdræ exhibetur, fuisse prædictum, atque hoc eventu prophetiam illam, in eo, quem diximus, sensu, fuisse completam, ex mira textus utriusque conspiratione, atque consensu perspicuum est.

CAPUT

CAPUT VIGESIMUMNONUM

Hebraicam Rempublicam atque adeo Ierusalem, per Esdram, fuisse restitutam.

AT obijciat fortasse aliquis; ex dictis evinci quidem, Artaxerxis decreto Ierosolymæ restituendæ, atque ædificandæ in sensu hactenus explicato, facultatem contineri; illud tamen decretum executioni mandatum, adeoque Hebraicam Rempublicam verè fuisse restitutam (id quod ad Eloquij Prophetici perfectionem, absolutionemque requiri videtur) minimè evinci. Huic objectui ut occurramus, animadvertendum est, triplicem politiæ, sive regiminis modum, post ingressum in terram promissionis, populum Israeliticum sortitum fuisse. Primò enim a Moyse usque ad Samuelem Duces, ac Iudices: a Samuele deinde usque ad Babylonicam captivitatem Reges: a captivitate denique ad Christum, Sacerdotes Rempublicam administrarunt. Iam verò tertium regiminis modum, per Zorobabelem, & Iosue Pontificem sub Cyro inchoatum, per Esdram ad perfectionem adductum, atque adeo Hebraicam Rempubli-

publicam ab eo restitutam fuisse contendimus; sive ea, quæ ad Dei cultum, & religionem; sive quæ ad mores civium, & vitæ institutionem pertinent, consideremus.

Qnòd enim ad Dei cultum, & religionem pertinet, ipse ingentem vim auri, & argenti, & vasa quamplurima intulit in domum Domini 1. Esd. cap.8. a v. 24. — *Et separavi*, inquit, *de principibus Sacerdotum duodecim Sarabiam, & Hasabiam, & cum eis de fratribus eorum decem: appendique eis argentum, & aurum, & vasa consecrata domûs Dei nostri, quæ obtulerat Rex, & consiliatores ejus, & principes ejus, universusq; Israel eorum, qui inventi fuerant: & appendi in manibus eorum argenti talenta sexcenta quinquaginta, & vasa argentea centum, auri centum talenta, & crateres aureos viginti, qui habebant solidos millenos, & vasa æris fulgentis optimi duo, pulchra ut aurum.*

Ad hæc ipse obtinuit, ut quæcumque opus essent in domo Domini, darentur ex thesauro & fisco Regis. 1. Esdræ 7. 20. *Usque ad argenti talenta centum &c.* quæ cap. 17. enumeravimus.

Ipse Victimas, & Sacrificia rite instaurari, atque offerri curavit. 1. Esdræ 8. 35. *Sed & qui venerant de captivitate*, inquit, *Filij transmigrationis obtulerunt holocautomata*

mata Deo Israel, vitulos duodecim pro omni populo Israel, arietes nonaginta sex, agnos septuaginta septem, hircos pro peccato duodecim: omnia in holocaustum Domino.

Ipse denique statas solemnitates restituit, solemnitatem præsertim tabernaculorum (a) *Fecit ergo universa Ecclesia eorum, qui redierant de captivitate*, Esdra duce, *tabernacula, & habitaverunt in tabernaculis: Non enim fecerant a diebus Iosue filij Nun taliter filij Israel usque ad diem illum. Et fuit lætitia magna nimis.* (a) 2. *Esd.*8. v.17.

Jam si mores civium, & populi institutionem spectes, ab Esdra jejunium, & orationem redeuntibus indictam, ut viam rectam sibi, & filijs suis precarentur, legimus (b) *Et prædicavi*, inquit, *ibi jejunium juxta fluvium Ahava, ut affligeremur coram Domino Deo nostro, & peteremus ab eo viam rectam nobis, & filijs nostris, universæque substantiæ nostræ*. Ab ipso lex Domini coram universa multitudine prolata, lecta, & declarata est, & populus ad eam custodiendam excitatus (c) *Attulit ergo Esdras Sacerdos legem coram multitudine virorum, & mulierum, cunctisque qui poterant intelligere in die prima mensis septimi. Et legit in eo* (libro) *apertè in platea, quæ erat ante portam aquarum, de mane usque ad mediam* (b) 1. *Esd.*8. v.21. (c) 2. *Esd.*8. v.2.

diam diem, in conſpectu virorum, & mulierum, & ſapientium: & aures omnis populi erant erectæ ad librum.

Ad hæc, quod caput eſt, quodque optandum magis, quàm ſperandum videretur, uxores alienigenæ, quibuſcum filij Iſrael, dum degerent in captivitate, contra legem, quæ extat Exod.34. 16. connubia junxerant, Eſdræ operâ dimiſſæ ſunt. Erat id ſanè maximè optandum; ne ſcilicèt moribus, atque vitijs gentium, de quibus uxores duxerant, contaminari pergerent, & ad ipſarum Deos colendos (quod erat futurum certiſſimè) declinarent. *Non ingrediemini ad eas*, dicitur 3. Reg. 11. 2. *neque de illis ingredientur ad veſtras: certiſſimè enim avertent corda veſtra, ut ſequamini Deos earum.*

Hujuſmodi tamen dimiſſio, per quam tot eſſent communiones dirimendæ; tot filij, tot uxores, longa vitæ conſuetudine, arctoque benevolentiæ vinculo conjunctæ, penitus propulſandæ, & verſo in odium amore, pro hoſtibus computandæ; ſperari prudenter non poſſe videbantur.

Verumtamen amor legis, & timor pœnæ propoſitæ reluctantibus, potior fuit. Erat autem pœna propoſita (d) *Ut auferretur*

(d) 1. *Eſdr.* 10. 8.

tur universa substantia ejus, *& ipse abijceretur de cœtu transmigrationis*. Itaque uxores alienigenæ, atque ij, qui de ipsis nati erant filij (Principes Sacerdotum, & Levitarum, & omnem Israel Esdra adhortante, & adjurante) projecti sunt: *Et respondit universa multitudo, dixitque voce magna: Iuxta verbum tuum ad nos, sic fiat*. (e) Rei porro difficillimæ asperitatem duæ circumstantiæ mollire ex parte potuerunt, ut Salianus (f) advertit: primò usitata, apud eam gentem, uxorum repudia: deinde, quòd alienigenas, si quidem ad Dei veri cultum converterentur, fortasse licuerit retinere. Quod reputans venerabilis Beda (g) Esdram Christi Domini figuram fuisse meritò est arbitratus: *Ipse autem typum Domini Salvatoris*, inquit, *manifestè tenuit, quod populum de captivitate Hierosolymam revocavit, quod domum Domini majoribus donis sublimavit, quod filios transmigrationis ab uxoribus castigavit externis*.

(e) 1. *Esd*. 10. 12.

(f) *Ad annum Mundi* 3596. *n*. 27.

(g) *In Esdr. lib*. 2. *cap* 14 *operum to*. 1.

Esdras denique sacros Libros instaurasse dicitur, unde etiam *Scriba legis Dei Cæli doctissimus* (h) nuncupatur. Quod non ita est intelligendum, quasi libros hujusmodi a Chaldæis unà cum templo, & civitate corruptos, & flammis absumptos (quòd memoriter omnes nosset) revocaverit, & de integro restituerit: quemadmodum Au-

(h) 1. *Esdr*. 7. 12.

ctor lib.4. Esdræ cap. 14. tradit; sed ita, ut Scripturas Moysis, & Prophetarum in varijs voluminibus descriptas, atque varia in loca dispersas, & captivitatis tempore negligenter habitas, diligentissimè conquisierit, & in unum quasi corpus redegerit, atque ordinaverit, ut censet Bellarminus (*i*).

Huc etiam facit inducta per Esdram in Libros sacros novitas characterum, de qua Hieronymus (*k*) *Certum est*, inquit, *Esdram Scribam, legisque Doctorem, post captam Ierosolymam, & instaurationem Templi sub Zorobabel, alias literas reperisse, quibus nunc utimur; cum ad illud usque tempus ijdem Samaritanorum, & Hebræorum characteres fuerint:* quæ quidem omnia non sine Divino afflatu ab eo, circa canonicas Scripturas, perfecta esse in confesso est apud omnes. Quare cum in eo potissimùm Hebræorum natio nationibus cæteris antecelleret, eaque fuerit præcipua utilitas circumcisionis, quòd *Credita sunt illis Eloquia Dei*, ut testatur Apostolus (*l*) cumque regimen, & politia Hebraici populi Eloquijs ijsdem contineretur; vel hoc solo nomine, quòd sacros Codices instauraverit, Hebraicam instaurasse Rempublicam Esdras dicendus esset.

(*i*) *De Scriptoribus Ecclesiast.*

(*k*) *In Prologo galeato. operum to.3.*

(*l*) *Roman.* 3. 1.

Qua-

Quare cum domos etiam, & mœnia Ierosolymæ ab anno Artaxerxis septimo usque ad vigesimum instaurata a Judæis fuisse compertum sit; cumque hujusmodi instauratio, non secus ac ædificium anni vigesimi (quo anno per Nehemiam (m) *Completus est murus vigesimo quinto die mensis Elul*) ad decretum anni 7. ab Esdra impetratum referri debeat; consequens est civitatem Ierusalem, tum quod ad leges, ac cives, tum quod ad mœnia, atque domos attinet, ab Esdra fuisse restitutam.

(m) 2. *Esd.* 6 15.

Porro mœnia atque domos Ierusalem, ab anno Artaxerxis septimo usque ad vigesimum, quoquo modo fuisse instaurata clarè colligitur ex lib. 2. Esdræ cap. 2. ubi sic habetur: *Et factum est in mense Casleu, anno vigesimo, & ego eram in Susis castro. Et venit Hanani unus de fratribus meis, ipse & viri ex Iuda: & interrogavi eos de Iudæis, qui remanserant, & supererant de captivitate, & Ierusalem. Et dixerunt mihi: qui remanserunt & relicti sunt de captivitate ibi in provincia, in afflictione magna sunt, & in opprobrio: & murus Ierusalem dissipatus est, & portæ ejus combustæ sunt igni. Cumque audissem verba hujuscemodi sedi, & flevi, & luxi diebus multis*. Quæ sanè verba, cum eversionem recentem significent, nec ad excidium, a

Chaldæis factum ante annos 100. & eò plures, referri possint; a Iudæis, qui ex captivitate, anno præsertim Artaxerxis 7. una cum Esdra venerant, Ierusalem quoquo modo fuisse instauratam videtur negari non posse. Sed audiamus Salianum, qui (n) allegatum textum expendens, *Hæc tanta tristitia Nehemiæ*, inquit, *& fletus, & lamentatio satis ostendunt, novam aliquam in his nuncijs causam tristitiæ contigisse. Nam si nihil novi acciderat muro, & portis Ierusalem a quo tempore Chaldæorum ignibus conflagraverat, ut Iunius Sectarius arbitratur, nihil erat, quòd nunc, auditis nuncijs magis lugeret, quàm antea: neque enim unus ignorabat, quæ Nabuchodonosor jam pridem fecerat Ierosolymis, neque solus Hieremiæ threnos flebilibus modis non decantarat. Pererius quoque* (o) *fatetur civitatem, quoquo modo, ante hoc tempus clausam, ut* 1. *Esdræ significatur, vicinorum incursiones sustinere non potuisse, sed sæpe numero ab illis perruptam, incensam, vastatam, atque habitatoribus vacuatam. Dicendum itaque videtur, juxta ea quæ septimo Artaxerxis anno diximus* (p) *Iudæos partem aliquam murorum, tacito principum consensu, restaurasse, & montem Sion inprimis: & templum circumdedisse muris, super antiqua fundamenta, rudi opere, reædifican-*

(n) *Ad annum Mundi* 3655. *n.*9.

(o) *In Daniel. lib.* 10. *q.*16.

(p) *Ad annum Mundi* 3596. *n.*41.

dificando, lapſanteſque adhuc parietinas fulciendo, adhibitis etiam portis idoneis locis: quæ quidem vicini populi, facta conjuratione, diruerint, huc illucque disjecerint, aditus multos ubique patefecerint, portas denique cum turrium tectis, & tabulatis incenderint. Quæ ubi Ieroſolymis facta ſunt, Iudæi miſerint Hanani cum ſocijs in Perſidem, qui de his apud Nehemiam lamentaretur, ut is, pro ſua apud Principem gratia remedium aliquod hiſce malis inveniret.

Eamdem ſententiam tuentur, præter relatum Pererium, Gaſpar Sanctius, Cornelius a Lapide, Nicolaus Lombardns, Menochius (q) alijque. Hujuſmodi autem inſtaurationem urbis Ieruſalem ad decretum anni 7. referendam eſſe ſatis patet ex ijs, quæ cap. 21. & ſequentibus dicta ſunt, ubi oſtendimus ædificandi facultatem eo in decreto multiplici titulo contineri. Quia tamen facultas pridem obtenta (ſive quod hoſtes Iudæorum ædificationi obſiſterent, ſive ob defectum rei pecuniariæ, veriùs utramque ob cauſam) ad exitum hactenus perducta non fuerat; atque adeo Ieruſalem ita, ut tutò, & commodè habitari poſſet, non fuerat ædificata; idcirco Artaxerxes anno regni ſui 20. Nehemiæ precibus exoratus, Nehemiam ipſum, ſubſidijs ad ædificandum neceſſarijs & (quod

(q) *In 2. Eſdr. 1.*

& (quod caput est) militibus instructum (r) misit in Iudæam, isque tali auxilio fretus supremam operi manum imposuit.

(r) 2. Esd. 2.

Nec obstat hactenus dictis quod habetur 2.Esd.9.36. *Ecce nosipsi hodie servi sumus: & terra, quam dedisti patribus nostris, ut comederent panem ejus, & quæ bona sunt ejus, & nosipsi servi sumus in ea*: quæ sunt Nehemiæ verba prolata anno Artaxerxis 20. Per hæc enim significatur tantummodo, Hebræos, quamvis sedibus suis, atque legibus restitutos, sub dominio fuisse regis Persarum, eique tributum pendisse, quemadmodum Græcis deinde, atque Romanis pendere coacti sunt. Quæ conditio, licet servitus dici possit, si Hebraicam Rempublicam sub proprijs regibus positam spectes; si tamen spectes captivitatem Babylonicam, libertas veriùs, quàm servitus nuncupabitur.

CAPUT

CAPUT TRIGESIMUM

Hactenus dictis non obstare distantiam 13. *annorum, quæ inter* Exitum sermonis, *& ædificium anni* 20. *intercedit.*

DIximus hactenus, decreto anni 7. Artaxerxis, restitutionem legum, ac civium, atque ædificium pariter urbis includi. Huic autem dicto videtur repugnare distantia 13. annorum, quæ inter *Exitum sermonis*, sive decretun de ædificio latum anno Artaxerxis 7. & ædificationem mœnium factam anno vigesimo, intercedit; quæ distantia major videtur, quàm, ut hoc decretum ad illud ædificium referri possit.

Respondemus, *Exitum sermonis, ut iterum ædificetur Ierusalem*, & ipsammet Ierosolymæ ædificationem diligenter esse distinguenda: neque enim ab ædificatione, sed ab *Exitu sermonis, ut ædificetur Ierusalem*, ut jam antea monuimus, Hebdomades sunt inchoandæ. Quia Angelus non dixit: *Ab ædificatione Jerusalem usque ad Christum ducem*, sed dixit, *Ab exitu sermonis, ut iterum ædificetur Ierusalem usque ad Christum ducem &c.*

Id circo

Idcirco autem ita dixit Angelus, ut initium Hebdomadum certo tempori affigeret, & exactè determinaret. Si enim dixisset: *Ab ædificatione Ierusalem usque ad Christum autem &c.* cum ædificatio hujusmodi spatium, & latitudinem temporis secum ferat, & principium, medium, atque finem includat; dubitari meritò posset, utrum de principio, an de medio, vel fine ædificationis Angelus loqueretur: atque adeo Hebdomadum initium intra plures annos fluctuans, & indeterminatum relinqueretur.

Licet ergo concederemus, inter exitum sermonis de ædificatione, & ædificationem ipsam annos 13. intercedere, vel eò plures; tamen nihil absurdi concederemus: sed neque ad hoc concedendum adigimur: quia dubitandum non est, ut diximus cap. præcedenti, ab anno Artaxerxis 7. (quo exijt decretum de Ierusalem iterum ædificanda) usque ad annum 20. domos, & mœnia urbis ab Iudæis reducibus fuisse instaurata. Itaque Nehemias anno 20. non tam ædificasse dicendus est, quàm *exædificasse*, idest, ædificium domorum, ac mœnium ab anno Artaxerxis 7. inchoatum absolvisse. Hujusmodi autem absolutionem ab Exitu sermonis annis 13. distare absurdum

dum non eſt ; quando abſolutio Templi, quæ contigit anno Darij 6. (s) a decreto de Templo ædificando, quod exijt anno Monarchiæ Cyri primo (t) diſtat annis 23. Computa annos Cyri 9. Cambyſis 8. Darij 6. & colliges annos 23.

(s) 1. *Eſdr.* 6. 15.

(t) 1. *Eſdr.* *cap.* 1.

CAPUT TRIGESIMUM PRIMUM

Ex Hebraico textu totus verſus 25. capitis 9. dilucidatur.

UT autem, quæ dicta ſunt hactenus, certiùs conſtent, proderit totius verſûs 25. contextum ex Hebraico fonte de verbo ad verbum transferre, ubi ſic ſe habet: מן מצא דבר להשיב ולבנות ירושלם עד משיח נגיד שבועים שבעה ושבועים ששים ושנים תשוב ונבנתה רחוב וחרוץ ובצוק העתים: Quem priuſquam latinè reddamus, duo ſunt advertenda: primò voces illas שבועים שבעת ושבועים ששים ושנים *ſcabuhìm ſcibbà, veſcabuhìm ſciſsìm uſnàijm*, quæ per nominativum redduntur a vulgatò Interprete, dum ait, *Hebdomades ſeptem, & hebdomades ſexaginta duæ erunt*, per alium quemvis caſum ſenſui congruentem, cum nomina apud Hebræos ſint indeclinabilia, æquè bene poſſe tranferri: Secundò vocem illam תשוב *taſcub*, quæ eſt tertia perſona

singularis fœminina futuri in *Kal* a radice שוב *scub*, non minùs *redibit*, seu *revertetur*, quàm *quiescet*, sive *habitabit*, exponi posse; radix enim שוב *scub* non solum *redire*, & *reverti*, verum etiam *quiescere*, & *habitare* in Scripturis significat. Cum enim hæ geminæ radices שוב *scub redivit*, & ישב *jascàb sedit* voce vicinæ sint, inde fit, ut verbum שִׁוּב *scub* pro *quiescere*, & *sedere* exponatur interdum, quasi *redire*, ut *sedeas*, & *quiescas*, ut in radice שוב *scub* Pagninus observat. Sic in Psalmo 23. 6. legimus, ושבתי בבית יהוה לארך ימים *vescàbthi bebèth Adhonài kòrech jamìm*: *Et habitabo in domo Domini in longitudinem dierum*. *Job*.9.18. לא יתנני השב רוחי כי ישבעני ממררים, *lo ittenèni hascèb rubhì*, *ci jasbibàni mammerorìm*, idest: *Non concedit requiescere spiritum meum*, & *implet me amaritudinibus*. Ezech. 35. 9. ועריך לא תשובנה *veburècha lo tascòbna*. *Et civitates tuæ non habitabuntur*. *Nahum* 2. 2. שוב יהוה את גאון יעקב כגאון ישראל *scub Adhonài eth guàn Iahacòb cigòn Israèl*. *Quiescere fecit Dominus superbiam Iahacob, sicut superbiam Israel*. Isaiæ.30. 15. בשובה ונחת תושעון *bescùba venàhhat tivvascèhun*. *In quiete*, & *requie salvi eritis*.

Hinc etiam aliquando contingit, ut altera ex his duabus radicibus, ponatur pro altera, ut 2. Reg. 15. 8. dum dicitur,

אם

אם ישוב ישבני יהוה ירושלם, *im jaſcòb jeſcibèni adhonai Ieruſcalàim*: *Si ad habitandum reduxerit me Dominus in Ieruſalem*. Nam juxta Hebraicum idiotiſmum, alterutrum erat dicendum, aut, *Si reducendo reduxerit me*; aut, *Si habitando me fecerit habitare*: Nunc autem dicit; *Si me Ieroſolymam reduxerit ad habitandum*, ut in radice ישב *jaſcab* memoratus Pagninus advertit.

His poſitis, verſus 25. ex Hebraico textu ſic reddi poterit — *Ab exitu ſermonis ad redire faciendum, ſive ad habitare faciendum, & ædificandum Ieruſalem, uſque ad Chriſtum ducem, hebdomadis ſeptem, & hebdomadis ſexaginta duabus redibit, ſive habitabit, & ædificabitur platea, & muri in anguſtia temporum*. Sic autem expoſita duplicem nobis ſenſum exhibebunt verba Prophetica: nec ſolùm ſignificabunt, ab exitu ſermonis de Ieruſalem redire, ſive habitare facienda, & ædificanda, uſque ad Chriſtum ducem fore hebdomadas ſeptem, & hebdomadas ſexaginta duas, ideſt, hebdomadas ſexaginta novem; ſed ſignificabunt prætereà, Ieruſalem (populum ſcilicet) hebdomadis ijſdem ſexaginta novem in urbe futuram, & urbem ſic reſtitutam in ſua reſtitutione ſexaginta novem hebdomadis duraturam. Qui duplex ſenſus Propheticorum

 ver-

verborum rei exitu comprobatur: Verè enim ab anno Artaxerxis 7. ante Christum 457. usque ad Christum ducem (ideſt, usque ad Christi Baptiſmum) ſunt hebdomades 69. ſive anni 483. contigit enim, juxta noſtram chronologiam, Baptiſmus hujuſmodi anno Æræ communis 26. ætatis Christi 30. ſi autem annos 26. addas annis 457. fient anni 483.

Uſque ad Chriſti Baptiſmum, inquam; in Baptiſmate enim Chriſtum Dominum a Patre Ducem publicè eſſe renunciatum per eas voces (u) *Hic eſt Filius meus dilectus*, communis eſt Interpretum, ac Patrum Sententia, ut infra oſtendemus.

(u) *Matth.* 3. 17.

Rurſus verè hebdomadis ijſdem 69. ſtetit Hebraica Reſpublica, jam Perſarum, jam Græcorum imperio ſubjecta, uſque ad Antiochum Epiphanem. Deinde, jugo Græcorum excuſſo, ſub proprijs ducibus Haſſamonæis, uſquedum Romani, rerum potiti, Haſſamonæorum Regnum ad Herodem Magnum, ſive Aſcalonitam tranſtulerunt. Poſt hæc autem ſub Herode ipſo, ejuſque filijs Archelao, & Antipa uſque ad Chriſtum Ducem, ideſt, uſque ad Chriſti Baptiſmum: Herodes enim, qui regnabat dum Chriſtus baptizaretur, quique decollavit Joannem, & ipſimet Chriſto illuſit, eſt Antipa Magni filius.

filius. Licet autem Hebraica respublica steterit etiam post Christum ducem, ad annum usque Vespasiani 2. Æræ communis 70. Scriptura tamen durationis tempus solum determinat, usque ad Christum ducem, qui erat scopus hujus prophetiæ; tempus autem ulterioris durationis minimè excludit.

Eamdem expositionem recipit Theodoretus (x) ubi expendens verba illa: *Septuaginta hebdomades abbreviatæ sunt &c.* sic habet, φησὶ τοίνυν ὁ Θεὸς πρὸς αὐτὸν διὰ τοῦ Ἀρχαγγέλου ὅτι τὴν δέησίν σου δεξάμενος καὶ οἰκοδομηθῆναι τὴν Ἱερουσαλὴμ συγχωρήσω, καὶ τὸν λαόν σου τῆς ἐπανόδου τυχεῖν κελεύσω, μετὰ δὲ τὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ οἰκοδομίαν διαρκέσουσιν ἐπὶ τετρακόσια καὶ ἐννενήκοντα ἔτη κατὰ νόμον πολιτευόμενοι, idest: *Ait itaque Deus ad ipsum per Archangelum, tua admissa deprecatione concedam, ut Ierusalem ædificetur, & populum tuum jubebo reditum in patriam consequi. Post ipsius autem Ierosolymæ ædificationem annis 490. Rempublicam secundum legem administrantes permanebunt.*

(x) *In Danielem lib.* 9.

Eamdem sequitur Ioannes Funccius (y) sic enim vertit -- *Ab egressione verbi, ut rursus inhabitetur, & ædificetur Ierosolyma, quoad veniat Messias dux, hebdomadis septem, & hebdomadis sexaginta duabus inhabita-*

(y) *Ad annũ M.* 3505.

bitabitur, *& ædificata erunt collapsa ædificia platearum in pressura temporum*. Quem Auctorem quantumvis heterodoxum, pro expositione, quæ sanæ doctrinæ, & Hebraico textui consona est, allegare quid prohibet?

Ex hoc autem contextu, præsertim verò ex significatione hujus vocis תשוב *tascub* modò insinuata, confirmatur doctrina decimi quarti capitis, ubi ostendimus, vocem illam להשיב *lehascìb*, quam per adverbium *Iterum* reddit Vulgatus Interpres, etiam per Verbum *Ad redire faciendum* verti posse ex Hebraico fonte. Cum enim hæ geminæ voces להשיב *lehascìb*, & תשוב *tascub* sibi invicem correspondeant, & ab eadem radice שוב *scub* deriventur; solumque differant, quod prima est in Conjugatione *Hiphìl*, secunda in Conjugatione *Kal*, si secunda bene vertitur per verbum *redibit*, sive *habitabit*, ut ostendimus hactenus, bene similiter reddetur prima, *ad redire*, sive *ad habitare faciendum*: Radix enim, quæ in Kal simplicem actionem significat, ut מסר *masar tradidit*, in Hiphìl significat actionem mediante alia actione, המסיר *himsir fecit tradere*, quemadmoum ex Grammaticis regulis est manifestum.

Cæterum

Cæterum verba illa שבועים שבעה ושבועים ששים ושנים *scabuhìm scibbu vescabuhim scissim uscnaijm* bene fuisse per ablativum casum exposita, inde etiam confirmatur, quòd ea vox תשוב *tascùb*, *revertetur*, sive *habitabit* careat vau copulativo, sic enim scribitur (תשוב) שבעים שבעה ושבועים ששים ושנים, non autem sic (ותשוב). adeoque ad verba præcedentia ושבועים ששים ושנים, *vescabuhìm scissìm, uscnaim* retrahenda, atque adnectenda omnino videtur: Si enim ab illis verbis disjungi, & cum voce sequenti ונבנתה *venibnethà* conjungi deberet; tunc *vau* copulativum fuerat illi præfigendum, atque dicendum ותשוב ונבנתה *vetascùb venibnethà*, *& redibit, & ædificabitur*; præsertim cum vau aliquod superesse in textu Hebraico, quàm deesse proclivius sit. Constat enim particulam hujusmodi in sacris Libris sæpissime addi per Pleonasmum, adeoque superfluere, & redundare, ut apud Grammaticos, præsertim verò apud Pagninum (z) est exploratum. *(z) Hebraic. Institut. lib. 1. cap. 24.*

Proinde cum ea vox תשוב *tascùb* vocibus præcedentibus ושבועים ששים ושנים *vescabuhìm scissim uscnàim*, ut ostendimus, jungi debeat; ijs autem jungi non possit, nisi voces easdem per ablativum casum reddas, ac dicas *Hebdomadis septem, & hebdomadis sexaginta duabus redibit, sive habitabit*;

bit; si enim per nominativum reddideris, ac dixeris *Hebdomades septem, & hebdomades sexaginta duæ redibit, sive habitabit*, nullus est sensus; per ablativum casum, non verò per nominativum eas esse reddendas dicendum est.

CAPUT TRIGESIMUM SECUNDUM

Allata expositio confirmatur Syriaci, Arabici, Septuaginta, aliorumque Interpretum testimonio.

CUm allata expositione Hebraici textus, versiones Syriaca, Arabica, & Græca concordant in eo præsertim, quod vocem utramque להשיב *lebascìb* & תשוב *tascub*, per *Verbum* reddant; Syriaca enim sic habet:

ܡܢ ܡܦܩܢܗ ܕܡܠܬܐ ܠܡܗܦܟܘ
ܘܠܡܒܢܝܗ ܠܐܘܪܫܠܡ ܘܥܕܡܐ ܠ
ܡܫܝܚܐ ܡܠܟܐ: ܫܒܘܥܐ ܫܒܥܐ
ܘܫܒܘܥܐ ܫܬܝܢ ܘܬܪܝܢ. ܢܗܦܘܟ
ܘܢܬܒܢܐ ܐܘܪܫܠܡ ܫܘܩܐ ܘܫܘ̈ܪܘܗܝ
ܠܫܘܠܡ ܙܒܢܐ.

idest,

idest -- *Ab exitu sermonis, ad redeundum, & ædificandum Ierusalem, & ad adventum Christi regis hebdomades septem, & hebdomades sexaginta & duæ, redibit, & ædificabit Ierosolymæ vicos ejus, & plateas ejus, usque ad finem temporis.*

Arabica autem: فى مخرج الكلمه لكيما ترجع وتبدي اورشليم ولكيما ياتى المسيح الملك الى سوابيع سبعه وسوابيع اثنين وستين سابوع ترجع وتبدي اورشليم واسواقها واساطينها وبلاطها لتمام الزمان ۞ idest, *In exitu verbi, ut redeat, & ædificetur Ierusalem, & ut veniat Christus Rex, usque ad hebdomadas septem & hebdomadas duas & sexaginta redibit, & ædificabitur Ierusalem, & vici ejus, & firmamenta ejus, & plateæ ejus usque ad consummationem temporis.*

Græca denique: Ἀπὸ ἐξόδου λόγου τοῦ ἀποκριθῆναι, καὶ τοῦ οἰκοδομῆσαι Ἱερουσαλὴμ, ἕως χριστοῦ ἡγουμένου ἑβδομάδες ἑπτὰ, καὶ ἑβδομάδες ἑξήκοντα δύο. καὶ ἐπιστρέψει, καὶ οἰκοδομηθήσεται πλατεία, καὶ τεῖχος, καὶ ἐκκενωθήσονται οἱ καιροί, idest, *Ab exitu sermonis ad respondendum, & ædi-*

 fican-

ficandum Ierusalem usque ad Christum Ducem hebdomades septem, & hebdomades sexaginta duæ, & revertetur, & ædificabitur platea, & murus, & evacuabuntur tempora.

Expositionem eamdem amplectitur Tertullianus (a) — *Et scies*, inquit, *& perspicies, & intelliges a profectione sermonis, integrando, & reædificando Ierusalem, usque ad Christum ducem hebdomadas sexaginta duas, & dimidiam, & convertet, & ædificabitur in lætitiam, & convallationem, & innovabuntur tempora.*

(a) *Adversus Judæos cap.* 8.

Ex recentioribus Pagninus, *Et scies, & intelliges, ab exitu sermonis ad reverti faciendum, & ædificandum Ierusalem, usque ad Christum ducem hebdomadæ septem, & hebdomadæ sexaginta duæ erunt, redibit, & ædificabitur platea, & muri, & in angustia temporum.*

Vatablus — *Scies ergo, & intelliges, quod ab exitu sermonis de reducendo populo, & ædificando Jerusalem, usque ad Christum ducem hebdomadæ septem, hebdomadæ sexaginta duæ, & redibit, & ædificabitur platea, & murus, idque in angustia temporum.*

Hi ergo omnes Interpretes, quos etiam citavimus cap. 14. ut probaremus vocem

cem לחשיב *lehaschib* reddi per *Verbum* posse, dum vocem חשוב *tascub* similiter per *Verbum* reddunt, veritati ibi propugnatæ iterum suffragium ferunt.

CAPUT TRIGESIMUM TERTIUM

Confirmatur nostra sententia ex anno Sabbathico.

ANnhorum hebdomadas anno Sabbathico claudere solemne Iudæis fuit: Sic enim præcipitur Levit. 25. 2. — *Quando ingressi fueritis terram, quam ego dabo vobis, Sabbathizes Sabbathum Domino: Sex annis seres agrum tuum, & sex annis putabis vineam tuam, colligesque fructus ejus; septimo autem anno Sabbathum erit terræ requietionis Domini, agrum non seres, & vineam non putabis.* Ex hac ergo Sabbathizandi ratione divinitus Iudæis præscripta, fit integrum nobis non esse alium in Hebraica annorum hebdomada ordinem, aut aliud principium, vel finem statuere, quàm in Hebraica chronologia, per annos Sabbathicos digesta, reperiatur. Qua ratione, nec in hebdomada dierum integrum nobis est aliam, præter Sabbathum, diem septimam facere, aut aliam, præter Dominicam, facere diem primam.

mam. Quam methodum, in ſeptuaginta hebdomadum calculo ſervandam, quòd minime adverterint Auctores non pauci, a vero aberrarunt. Quos inter Iacobus Grandamicus in Quæſtione Evangel. de die ſupremo, & natali Chriſti lib. 1. hunc Capiti 3. præfigit titulum *Paſſus eſt Chriſtus in anno medio 70. hebdomadis a Daniele morti Meſſiæ deſignatæ*; Cum tamen annus Æræ communis 33. cui Chriſti Domini mortem hic Auctor affigit, non medius annus hebdomadæ fuerit, ſed extremus: eſt enim, ut ex ordine annorum Sabbathicorum infra conſtabit, annus Sabbathicus.

Ut ergo hac methodo ſervata, ſeptuaginta Hebdomadas computemus, totidemque adeo annos Sabbathicos, perpetuo ductos ordine colligamus, aliquis minimè dubius nobis annus Sabbaticus ſtatuendus eſt, ad quem, velut ad regulam, numerando, cæteros exigamus. Annum hujuſmodi nobis ſuppeditat liber primus Machabæorum cap. 6. v. 49. ubi ſic habetur: *Et fecit* (Antiochus) *pacem cum his, qui erant in Bethſara; & exierunt de civitate, quia non erant eis ibi alimenta concluſis, quia Sabbatha erant terræ*, ideſt, erat annus Sabbathicus, & v. 53. — *Eſcæ non erant in civitate, eo quòd ſeptimus annus eſſet*. Conſtat autem

autem ex libro 2. Machabæorum cap. 13. v. 1. hunc ipſum annum fuiſſe regni Græcorum, ideſt Æræ Seleucidarum 149. qui, ut obſervat noſter Petavius (b), inijt ab autumno anni 590. Urb. conditæ, Periodi Iulianæ 4550. ante Chriſtum 164. Duo alij Sabbathici reperiuntur apud Ioſephum. Primus lib. 13. Antiquit. cap. 16. atque is eſt, quo Simon, Hyrcani Pater, Ptolemæi generi ſui inſidijs, in Caſtello Dagon, interfectus eſt, menſe undecimo, qui eſt Sabath. Hic annus ut colligitur ex lib. 1. Machab. cap. 16. v. 14. eſt regni Græcorum 177. cœpitque ab Autumno anni Urbis cond. 618. Period. Iul. 4578. ante Chriſtum 136. Alter libro 14. cap. 28. eſt, quo Ieroſolyma ab Herode, & Soſio capta ſunt, Agrippa, & Caninio Conſ. ideſt, anno Urb. cond. 717. Period. Iul. 4677. ante Chriſtum 37. Quare ab autumno anni præcedentis 716. ante Chriſtum 38. inijt annus Sabbathicus.

(b) *De Doctrin. Temp. lib. 9. cap. 26*

Ex intervallo autem tres inter annos hujuſmodi Sabbathicos intercepto rurſus evincitur id, quod probatum eſt Cap. 4. ideſt, per annos ſolares in Scripturis tempora computari: Nam ab anno 590. Urb. cond. ad annum 618. anni Solares 28. ideſt, hebdomades 4. Ab anno autem 618. ad annum

num 716.anni Solares 98. ; ideſt, hebdomades 14. numerantur.

His itá conſtitutis; Sabbathicorum annorum ſeriem, ſurſum, & deorſum versùs percurrendo, Sabbathici ab autumno fuiſſe deprehenduntur ; ſurſum versùs quidem, annus ante Chriſtum 458. urbis cond. 296. Period. Iul. 4256. quo anno inijt annus Artaxerxis 7. deorſum versùs autem annus Æræ communis 33. Urb. cond. 786. Period. Iul. 4746. qui eſt annus a Chriſti morte 4. atque hi duo termini exactè annos 490. ideſt Hebdomadas 70. claudunt ; annis totidem ſeptimis, ſive Sabbathicis terminatas: ita tamen, ut annus 458. quippe qui ad ſuperiorem hebdomadam ſpectat, extra numerum habeatur: atque adeo annus ante Chriſtum 457. (quo anno Artaxerxis annus ſeptimus deſijt) ab autumno, ideſt a menſe 7. Tiſri, ſive Septembri, primæ hebdomadæ primus fuerit; annus verò Æræ communis 33. ſimiliter a Tiſri inchoatus, ultimus fuerit hebdomadæ ſeptuageſimæ.

Atque hinc occurritur argumento, quod contra nos adducit Salmeron (c) ubi hanc anni ſeptimi ſententiam multis exagitat, quæ longum eſſet referre, ac poſtremò contendit, præciſum in illa annorum numerum non

(c) *In Evang. Hiſt. tom.*1. *Prologem.*43 *de* 70.*Hebdom.*

non haberi, idque probat ex Eusebio Cæsariense, qui in Chronico suo missionem Esdræ in Jerusalem, anno sexto Artaxerxis collocat: *Atque id non temerè*, inquit, *quia cum liber Esdræ tradat, hanc profectionem* (ex Babylone redeuntium) *factam primo die mensis primi anni 7. Artaxerxis, non poterat Esdras Iudæos per diversas Chaldææ, Persiæ, & Mediæ civitates dispersos in unum ita congregare, nisi essent per aliquot menses antea evocati, & ad reditum primo die mensis primi auspicandum accincti. Ex quo videtur, quod anno 6. Artaxerxis fuerit Exitus ille sermonis, quem prædixit Daniel de reditu populi Israel ad reædificandam urbem; ut inde propterea solidè colligamus, non solum septimum annum, sed etiam sextum Artaxerxis, qui fuit ultimus Olympiadis octogesimæ, esse connumerandum*. Unde concludit necessariò dicendum, hanc Prophetiam impletam esse anno 20. quo Nehemias ad restaurandam, & muris cingendam Ierosolymam missus est. Idque etiam ex eo confirmat, quod dicitur in Prophetia, *Ut iterum ædificetur. Quia implicitè*, inquit, *data erat licentia per Cyrum, & Darium construendæ civitatis: at per Artaxerxem apertè & manifestè ad hoc mittentem Nehemiam: propterea dixit, iterum ædificetur*.

Respon-

Respondemus enim, ad veritatem dicti Prophetici sufficere, si *Ab exitu Sermonis, ut iterum ædificetur Jerusalem*, usque ad Christi mortem, numerentur hebdomades septuaginta: Cum autem *Ab exitu Sermonis* ad Christi mortem septuaginta hebdomades numerentur, sive 7. sive 6. sive quocumque alio præcedenti Artaxerxis anno *Exitus* ille contigerit, Salmeronis ratio contra nostram sententiam nihil evincit. *Quocumque*, inquam, *Artaxerxis anno exitus ille contigerit*: cum enim annus Artaxerxis primus sit annus similiter primus ejus hebdomadæ, quæ Hebdomadas septuaginta immediate præcedit; etiamsi anno Artaxerxis primo Exitus sermonis contigisse poneretur, adhuc verum esset dictum Angelicum: adhuc enim Ab exitu sermonis usque ad Christi mortem hebdomades dumtaxat 70. numerarentur, ea nimirum, in qua exitus ille contigit, hebdomada exclusa. Non enim dixit Angelus: *Ab exitu sermonis usque ad Christum ducem anni quadrigenti octoginta tres &c. Confirmabunt autem pactum multis anni septem*: sed dixit: *Ab exitu sermonis usq; ad Christum ducem hebdomades septem, & hebdomades sexaginta duæ &c. Comfirmabit autem pactum multis hebdomada una*:

Atque

Atque ea ratione dum temporis spatium intra Exitum sermonis, & Christi Domini mortem interceptum hebdomadis computat,& per hebdomadas Angelus dividit, satis insinuat a nobis similiter spatium hujusmodi & esse computandum, & esse dividendum. Sic autem computando constat, ab Exitu sermonis ad Christi mortem hebdomadas 70. dumtaxat numerari, etiamsi Exitus sermonis in annum Artaxerxis primum incurrat. Si autem Exitus sermonis, vel anno primo Artaxerxis factus, sententiæ nostræ non obstat; quantò minus obstabit factus anno sexto? Quod verò pro anni vigesimi sententia de adverbio *Iterum* addit hic Auctor,pace tanti viri dixerim,nimis probat: probat enim non *Iterum*, sed *Tertiò* dicendum fuisse:quandoquidem ædificatione,quæ Cyri decretum est consecuta, prior est ædificatio alia, per quam a primo suo Conditore Melchisedech Jerosolyma est olim ædificata. (*b*)

Porro allata confirmatio clariùs apparebit ex subjecta Tabella; in qua anni exhibentur Sabbathici Septuaginta, ab anno ante Christ. 451. Sabbathico hebdomadæ primæ, ad annum Christi 33. Sabbathicum hebdomadæ septuagesimæ.

(*b*) *Ioseph. lib 7. de Bello Iud. c.* 18.

ORDO ANNORUM SABBATHICORUM

Ab anno ante Christum 451. ad annum Christi 33.

	Anni ante Chris.	Anni Sab-bat.	Anni ante Chris.	Anni Sab-bat.	Anni ante Chris.	Anni Sab-bat.
Init.Hebd.	457					
Sabb.Prim.	451	1	374	12	297	23
	444	2	367	13	290	24
	437	3	360	14	283	25
	430	4	353	15	276	26
	423	5	346	16	269	27
	416	6	339	17	262	28
	409	7	332	18	255	29
	402	8	325	19	248	30
	395	9	318	20	241	31
	388	10	311	21	234	32
	381	11	304	22	227	33

Anni ante Chrif.	Anni Sabbat.	Anni ante Chrift.	Anni Sabbat.	Anni ante Chrif.	Anni Sabbat.
220	34	129	47	38	60
213	35	122	48	31	61
206	36	115	49	24	62
199	37	108	50	17	63
192	38	101	51	10	64
185	39	94	52	3	65
178	40	87	53	Anni Chrifti.	
171	41	80	54		
164*	42	73	55	5	66
157	43	66	56	12	67
150	44	59	57	19	68
143	45	52	58	26	69
136	46	45	59	33	70

* *Annus Sabb. ex lib. 1. Mach. cap. 6.*

Finis Hebd. Sabb. 70.

CAPUT TRIGESIMUM QUARTUM

Confirmatur similiter ex anno Iubilæo, sive Quinquagesimo.

JUbileus a יובל *Iobel*, idest, Aries, eo quod cornu arietino hæc Solemnitas indiceretur, vel certè a radice הוביל *Hobil, Duxit*, derivatum vocabulum est: significatque *Indicem lætitiæ vocem*, quæ ad lætos, vel ad læta ducit, ut censet Serarius (c). Jubileus autem tum totus cyclus 49. vel 50. annorum, tum præsertim annus ejus ultimus nuncupatur. De Iubileo sic præcipitur Levit. 25. a versu 8. *Numerabis quoque tibi septem hebdomadas annorum, idest, septies septem, quæ simul faciunt annos quadraginta novem: & clanges buccina mense septimo, decima die mensis, propitiationis tempore in universa terra vestra. Sanctificabisque annum quinquagesimum, & vocabis remissionem cunctis habitatoribus terræ tuæ: ipse est enim Iubileus. Revertetur homo ad possessionem suam, & unusquisque rediet ad familiam pristinam: quia Iubileus est & quinquagesimus annus.*

(c) *In Iosue cap. 6. q. 5.*

Ut autem constet de tempore, quo Iubileus indicebatur, advertere oportet duplicem

plicem

plicem apud Hebræos annum fuisse, Communem nimirum; & Sacrum: & Sacer quidem a Nisàn initium sumebat, juxta illud Exod. 12. 1. — *Mensis iste, vobis principium mensium: primus erit in mensibus anni*. Est autem Nisàn mensis lunaris, qui Martio Iuliano, vel certè Martio partim, partim Aprili respondet. Communis, sive Civilis incipiebat a Tisrì, qui similiter lunaris est mensis, & cum Septembri Iuliano, vel cum Septembri ex parte, ex parte autem cum Octobri concurrit. Annus Sacer Festis, præsertim Paschati; Communis verò contractibus, & civilibus negotijs inserviebat, ut docet Iosephus (d). Iubileus itaque initium ducebat a die decima Tisrì, qui in anno Sacro est mensis 7. Scripturam porro per annos Sacros chronologiam texere satis constat ex paulò ante relato Levitici loco, ubi dicitur: *Clanges buccina mense septimo*: atque adeo mensis Tisrì, qui primus est in annò Civili, septimus vocatur, respectu habito ad annum Sacrum, cujus initium est mensis Nisàn.

(d) *Antiq. lib.* 1. *cap.* 4.

Jam verò cum Scriptura Divina annum Iubilei modò quadragesimumnonum appellet, cum dicit -- *Numerabis tibi septem hebdomadas annorum, & clanges buccinà mense septimo*; modò quinquagesimum, cum dicit -- *Quia Iubileus est, & quinquagesimus annus*;

nus; meritò apud Auctores in quæstionem vocatur, utrum 49. an 50. anno definiri Iubileus debeat. Cæterum ex Scriptura ipsa videtur hæc posse dissolvi quæstio, atq; statui Iubileum anno utroque definiendum, & partim ad annum 49. cujus mense 7. incipit, partim ad annum 50. cujus mense 7. desinit, esse referendum. Quam sententiam amplectitur etiam Guillelmus Bonjour in Differt. de 70. Hebdomadis §. 2. n. 6.

Jam verò *Iubileum*, sive *Remissionem* contineri Hebdomadis septuaginta, tum ratione numeri, tum ratione sensus, quem præseferunt verba Prophetica, manifestum est. Quod enim ad Sensum attinet, quid aliud voces illæ: *Ut consummetur prævaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas*, nisi Iubileum, & Remissionem sonant? Numerum autem 490. Remissioni singnificandæ præ cæteris in Scriptura esse destinatum, docent D. Chrysostomus, Beda, & Theophilactus apud Petrum Bungum (e) quò etiam illud referunt, quòd interroganti Petro (f) *Quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? usque septies? Non dico tibi usque septies*, respondit Christus, *sed usque septuagies septies*. Quo loquendi modo, & mysticum Numerum remissionis, a Daniele Propheta suo insinuatum, ore proprio Veritas

(e) *De mysterijs numerorum ad n.* 490.

(f) *Matth.* 18. 21.

ritas confirmat: & remissionis tempora, quæ definienda censebat Petrus hebdomada una: *Usque septies*, extendi jubet usque ad hebdomadas 70. *Usque septuagies septies*. Quidam etiam hac ratione explicarunt locum illum Geneseos(g) *Septuplum ultio dabitur de Cain: de Lamech verò septuagies septies*, ut idem Bongus ibidem testatur, ubi etiam Lamech sic loquentem inducit: *Si de Cain septies vindicatum est, de me Lamech septuagies septies vindicabitur: hoc est, si justa adversus Cain Dei sententia extitit, ut septem supplicijs afficeretur, ipse equidem dignus sum, qui Quadringentis nonaginta pœnis excrucier. Quoniam ille, quemadmodum ab alio, quid, quàmque grave crimen esset cædem committere, minimè didicerat; sic nec homicidam ullum viderat meritas pœnas exsolventem. Ego autem gementem, ac trementem cernens, iræque Divinæ magnitudinem ob oculos habens, hujusmodi exemplo nec melior factus, nec a facinore deterritus sum: proinde jure optimo multò majora mihi tormenta inferentur. Hic igitur numerus* (concludit) *honori habitus est non modò in remittenda offensa; verum etiam in animadvertendis, atque ulciscendis flagitijs.*

(g) *Gen.* 4. 24.

Porro 70. Hebdomades cyclos conficiunt Jubileos decem: Decadem autem Iubileorum intercedere inter annum 7. Artaxerxis

xis Hebdomadum initium, & annum Æræ communis 33. Hebdomadum finem, jam sæpius ostendimus, cum ostendimus annos 490. inter dictos terminos comprehendi. Quia tamen non statim consequens est, ut, si inter duos hujusmodi annos cycli intercedant Iubilei decem, ijdem anni idcirco Iubilei sint; quemadmodum non est consequens, ut, si geminos inter dies intercludatur hebdomada dierum, ij gemini dies Sabbathici sint; si eos geminos annos Iubileos esse contingeret; ita nimirum, ut unum, idemque esset in Hebraica Chronologia Hebdomadum 70. initium, & cycli Jubilei initium, idemque Hebdomadum 70. finis, & cycli Iubilei finis; atque hebdomades 7. cum cyclo Iubileo uno, & Hebdomades 70. cum cyclis Iubileis decem pariter fluerent; nihil ad sententiam nostram confirmandam accidere opportunius posset. At res ita plane se habet: Nam Iubileũ fuisse annum ante Christum 458. a quo Hebdomades inchoantur, & annum Æræ communis 33. in quo Hebdomades terminantur, patet ex sequenti Tabella, in qua anni Iubilei omnes ex ordine numerantur a Primo, qui est annus ante Christum 1438. (ut docet Petavius (b) & nos in Chronico, quod sumus edituri, ostendimus) ad Ultimum, qui est annus Christi 33.

(b) Lib 9 de Doctrina Temp. cap. 27.

ORDO

ORDO JUBILEORUM

Per septenas hebdomadas descendendo ductus ab anno ante Christum 1438. ad annum Christi 33.

Anni ante Chrif.	Anni Jubil.	Anni ante Chrif.	Anni Jubil.	Anni ante Chrif.	Anni Jubil.
1438	1	899	12	409	22
1389	2	850	13	360	23
1340	3	801	14	311	24
1291	4	752	15	262	25
1242	5	703	16	213	26
1193	6	654	17	164	27
1144	7	605	18	115	28
1095	8	556	19	66	29
1046	9	507	20	17	30
997	10	458	21	Anni Chrif.	
948	11	*Hinc incipit cyclus Iubil. Hebdomadū primus.*		33	31

Hic definit cyclus Iubil. Hebdomadū decimus.

CAPUT TRIGESIMUM QUINTUM

De Sectione Hebdomadum in Septem, Sexaginta duas, *&* Unam.

HEbdomadas 70. dividit Angelus in 7. 62. & 1. dicit enim v. 25. -- *Ab exitu sermonis, ut iterum ædificetur Ierusalem, usque ad Christum ducem, hebdomades septem, & hebdomades sexaginta duæ.* Dicit deinde v. 27. -- *Confirmabit autem pactum multis hebdomada una.* Hujusmodi autem divisione, quæ difficultatem, nec sanè levem continet, mysterium similiter contineri dubitandum non est: meritò proinde Eusebius (i) *μὴ μάτην, μηδὲ ὡς ἔτυχε τὴν διαίρεσιν πεποιῆσθαι τὸν λόγον τῶν ἑβδομήκοντα ἑβδομάδων*, ideſt, *Non inaniter, neque temerè septuaginta Hebdomadum divisionem esse factam* affirmat. Quam Eusebij sententiam referens Hieronymus (k) *Hæc non frustra*, inquit, *& absq; inspiratione Dei Angelum respondisse manifestum est. Quæ observatio cautam, atque solicitam videtur expetere rationem, ut lector diligenter attendat, & causam divisionis inquirat.*

(i) Demōst. Evang. lib.8

(k) In cap.9. Danielis.

Primò

Primò itaque inquirimus, quid sibi velint hebdomades illæ Septem, quas Gabriel a Sexagintaduabus dissectas, & primas enumerat, dum ait — *Ab exitu sermonis, ut iterum ædificetur Ierusalem, usque ad Christum ducem, hebdomades septem*. Et verò prima hæc Sectio, duabus reliquis ad explicandum idcirco est difficilior, quòd in reliquis, præter numerum, res aliqua exhibeatur, unde ratio divisionis possit investigari: in hebdomadis nempe Sexaginta duabus *Christus Dux*; in hebdomadâ unâ *Confirmatio pacti*: At in prima Sectione nihil, præter numerum exhibetur, dum dicitur, *Hebdomades septem*.

Quidam occurrendum putant per Hebraicum idiotismum, quo minores numeros, inter computandum, majoribus præponere hæc lingua solet. Ita veteres Hebræi apud Hieronymum. (1) *Nec nos,* inquiunt, *moveat, quod primum numerentur septem hebdomadæ, & postea sexagintaduæ, & rursum una, quæ in duas partes dividitur: Est enim hoc idioma sermonis Hebraici, & antiquorum sermonis Latini, ut antea numerum minorem supputent, & postea majorem. Verbi gratia, nos juxta proprietatem linguæ nostræ nunc dicimus, Abraham vixit annos centum septuagintaquinque:*

(1) *In cap. 9. Danielis.*

 illi

illi è contrario loquuntur: vixit Abraham annis quinque, & ſeptuaginta, & centum. Non igitur ut legitur, ita impletur &c.

Verùm hæc reſponſio non ſolvit nodum, nam Hebraicus idiotiſmus perinde, imò meliùs ſervaretur, dicendo, *Hebdomades novem, & hebdomades ſexaginta*. Meliùs, inquam; quia enim ita præponuntur *ſeptem*, ut poſtponatur *duæ*, dum dicitur, *Hebdomades ſeptem, & hebdomades ſexaginta duæ*; non omnino, ſed ex parte duntaxat idiotiſmus ſervatur.

(m) Demōſt. Evang. lib. 8

Euſebius (m) hebdomadis Septem tempus definiri exiſtimat, intra quod ædificatum eſt Templum ſecundum: ſed obſtat chronologia, conſtat enim epocham Hebdomadarum Templi ſecundi ædificatione multo eſſe poſteriorem. Nam Templum ſecundum perfectum eſt anno Darij 6. (n) annus autem Darij ſextus eſt Olympiadis 66. primus, ante Chriſtum 516. Cum epocha Hebdomadarum deſumatur, ut oſtendimus, ab anno ante Chriſtum 457. Subtrahe ab annis 516. annos 457. reſidui erunt anni 59. quibus Hebdomadum initium Templi ſecundi ædificatione poſterius eſt.

(n) 1. Eſd. 6. 15.

Similiter nec ad temporis ſpatium, quo Jeroſolyma eſt inſtaurata (quod gratis aſſerunt nonnulli) hujuſmodi hebdomades

Septem,

Septem, referri possunt: cum neque ex sacris Literis, neque ex prohana Historia id colligatur: Imo verò oppositum colligatur ex Josepho (*o*) qui mœnia duobus annis, & mensibus tribus perfecta fuisse, memoriæ prodidit. Quod Josephi dictum de ædificio numeris omnibus absoluto est intelligendum, ne contradicere videatur Scripturæ, dum ait (*p*) *Completus est autem murus vigesimoquinto die mensis Elùl, quinquaginta duobus diebus*.

(o) *Antiq. lib.* 11. *cap.* 5

(p) 2. *Esdr.* 6. 15.

Rabbini porro, atque eorum assèclæ, qui primam hanc Hebdomadum Sectionem eò censet referendam, ut post hebdomadas Septem Christus Dux, quem Cyrum existimant, affuturus intelligatur; alibi ex professo sunt refellendi.

CAPUT

CAPUT TRIGESIMUM SEXTUM

Affertur ratio primæ Sectionis.

NOs ergo (quandoquidem Sectio hæc & ſine ratione inducta non eſt, & nihil niſi numerum exhibet) ex ipſomet numero ſectionis hujus petendam eſſe rationem cenſemus, atque huc illud quadrare (q) *In numero eſt omnis operatio*. Cenſemus ergo, quòd quemadmodum annos 490. a reſtitutione Hebraicæ Reipublicæ uſque ad Chriſti Domini mortem divinitus conſtitutos per ſeptem diviſerat Gabriel; atque ita dividendo ex annis 490. fecerat Hebdomadas 70; ſimiliter Hebdomadas 70. ſubdividere per ſeptem voluerit, atque ita dividendo facere Iubileos decem: & qua ratione dicere cum poſſet: *Anni* 490. *abbreviati ſunt ſuper populum tuum*, non ita dixit, ſed maluit dicere: *Septuaginta hebdomades abbreviatæ ſunt*; eadem ratione dicere cum poſſet: *Ab exitu ſermonis, ut iterum ædificetur Ieruſalem uſque ad Chriſtum Ducem hebdomades novem, & hebdomades ſexaginta*, non ita dixerit, ſed maluerit dicere *Hebdomades ſeptem*

(q) *Eccleſiaſtici* 38.32

ſeptem , *& hebdomades ſexaginta duæ* , ut myſticum Numerum, Jubileorum Decadem ſcilicet 70. Hebdomadis comprehenſam , Jubileo uno, tanquam indice, illico indigitaret, & remiſſionem, quam ſecum ferrent Hebdomadum tempora, argumento maniſeſtiſſimo ſignificaret.

Rabbi Samuel ben Iudæ Valerij * in ſua expoſitione Danielis, quæ inſcribitur חזון למועד *Hhazon lemobed*, ideſt, *Viſio Teſtimonij*, ſive *Temporis conſtituti*, ea verba, *Uſque ad Chriſtum Ducem hebdomades ſeptem*, ſic exponit ואמר שבועים שבעה להורות כי יהיה קיים המשיח נגיד לעולם ועד ולזה ראוי שתדע ששבועים ז׳ הם מ״ט שהם ז׳ שמטות שהם יובל א׳ והיובל יקראו חכמים ז״ל לעולם כמו ועבדו לעולם שרוצה שיוצא ביובל, ideſt, — *Dicit autem hebdomadas ſeptem, ut oſtendat Meſſiam Ducem permanſurum in æternum, & ultra. Idcirco ſciendum eſt, hebdomadas ſeptem annos eſſe* 49. *ideſt, annos ſeptem Remiſſionis, ſive Sabbathicos, qui faciunt Iubileum unum: Iubileum porro Sapientes noſtri bonæ memoriæ vocant æternitatem, juxta illud* Exod. 21. 6. Et erit ei ſervus in ſeculum: *id autem ſignificat eum* (ſervum ſcilicet) *liberum futurum tempore Iubilei.* Hæc ille, cujus hoc loco auctoritatem attulimus, non quaſi ejus ſententiam probemus, dum ait per ea verba: *Uſque*

* *De hoc Auctore vide Bartolocci Bibliothec. Rabbini to. 4. p. 302.*

Vſque ad Chriſtum Ducem hebdomades ſeptem, ſignificari Meſſiam in æternum manſurum : Id enim nullo modo ijs verbis ſignificari arbitramur : ſed ut oſtendamus, ea verba, *Hebdomades ſeptem*, ad Iubileum a nobis referri non ſine cauſa : quando verba eadem Rabbini (quamquam in Hebdomadis exponendis tam longè a nobis diſcrepantes) vi veritatis adacti, eadem ratione exponunt.

Per Iubileum ergo, quem indigitare voluit Angelus, cum dixit -- *Hebdomades ſeptem*, primæ Sectionis rationem reddidimus.

CAPUT

CAPUT TRIGESIMUM SEPTIMUM

Exponuntur ea Verba: Usque ad Christum Ducem: *& ex ijs ratio redditur alterius sectionis*, Hebdomades 62.

JUbileum porro ea, quam diximus, ratione ab Angelo indigitatum, promulgari oportebat, juxta illud Levit. 25. 9. *Clanges buccina mense septimo, decima die mensis*. Ad Iubilei ergo promulgationem spectare affirmamus sectionem alteram, idest, *Hebdomades* 62. Quod sic ostendimns: Nam ea verba: *Usque ad Christum ducem*, perinde sonant; atque: *Usque ad Christi Baptismum*. In Baptismate enim Christum electi populi ducem publicè, & palam esse declaratum voce illa Patris de cælo missa (r) — *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui*, communis est Interpretum, ac Patrum sententia, præsertim Athanasij, Hieronymi, Hilarij apud Toletum (s) Nam cum ante id temporis privatam, & obscuram Dominus Iesus vitam egisset; tunc primum, quippe qui per eam vocem in Doctorem, & Redemptorem humani generis fuerat palam, &

(r) *Matth.* 3. 17.

(s) *In Ioan. cap.* 1. *annot.* 71.

publicè inunctus, & consecratus, Ducis munere fungi cœpit. Quia vero Christi mors, juxta nostrum systema, incidit in annum Æræ communis 29. ætatis Christi 33. inter baptismum autem, & mortem anni tres cum mensibus aliquot (juxta communem sententiam) sunt intercepti; anno ætatis suæ 30. Æræ communis 26. qui annus septimus est, & Sabbathicus hebdomadæ 69. (ut patet ex posito superius Ordine annorum Sabbathicorum) Christi baptismum contigisse consequens est. Quare cum circa idem tempus cœperit Iubileum indicere, & promulgare, hebdomada 69. Iubileum a Messia indictum fuisse statuendum est.

Messiam verò circa idem tempus, idest, paulo post baptismum, cœpisse Iubileum promulgare, testatur Messias ipse: nam Lucæ 4. 1. sic habetur — *Jesus autem plenus Spiritu sancto regressus est a Jordane: & agebatur a Spiritu in desertum diebus quadraginta, & tentabatur a diabolo* — Et infra v. 13. — *Et consummata omni tentatione, diabolus recessit ab illo, usque ad tempus. Et regressus est Jesus in virtute Spiritus in Galilæam, & fama exijt per universam regionem de illo. Et ipse docebat in synagogis eorum, & magnificabatur ab omnibus. Et venit Nazareth, ubi erat nutritus, & intravit*

secun-

secundum consuetudinem suam die sabbathi in synagogam, & surrexit legere. Et traditus est illi liber Isaiæ prophetæ. Et ut revolvit librum, invenit locum ubi scriptum erat (t) *Spiritus Domini super me: propter quod unxit me, evangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde, prædicare captivis remissionem, & cæcis visum, dimittere confractos in remissionem, prædicare annum Domini Acceptum, & diem retributionis. Et cum plicuisset librum reddidit ministro, & sedit. Et omnium in synagoga oculi erant intendentes in eum. Cœpit autem dicere ad illos: quia hodie impleta est hæc scriptura in auribus vestris.* (t) Isaiæ 61.

Unde sic colligimus: *Hodie* (post Christi Baptismum nimirum, & anno ipsius prædicationis primo, ut ex Chronotaxi gestorum Christi, quam suis in Matthæum Commentarijs præfigit Cornelius a Lapide, deprehenditur) *impleta est hæc scriptura*, ipso Messia teste: sed hæc scriptura dicit Messiam missum ad prædicandum *Captivis remissionem, & annum Domini Acceptum*, nimirum, annum Jubilei (Nam *Omnes fatentur*, inquit Maldonatus hunc ipsum textum exponens, *ad annum Jubilei eam phrasim alludere*) ergo hebdomada 69. Messias Jubileum indixit, & promulgavit, per ea scilicet verba, quæ cœpit exinde inculcare — *Pœniten-*

 tiam

tiam agite: appropinquavit enim regnum cœlorum (u).

(u) Matth. 4. 17.

Atque hinc annum Baptiſmi ex fine hebdomadæ 69. & finem hebdomadæ 69. ex anno Baptiſmi, per regreſſum quemdam, libet confirmare. Quia enim -- *Cum vero omnia conſonat, quæ in re inſunt*, ex Philoſopho; ille cenſendus eſt verus annus Baptiſmi, qui cum conſonat finis hebdomadæ 69. - Rurſus ille eſt cenſendus verus finis hebdomadæ 69. qui cum conſonat annus Baptiſmi: Sed hujuſmodi (ut oſtendimus) eſt annus Æræ communis 26. Ergo annus Æræ communis 26. eſt annus verus Baptiſmi Chriſti, & verus finis hebdomadæ 69. Per regreſſum, inquam, non verò per circulum, quem Dialectici *vitioſum* appellant: ita enim alterum probamus ex altero, ut utrumque probemus aliunde.

CAPUT TRIGESIMUM OCTAVUM

Ratio redditur Sectionis tertiæ, ideſt, Hebdomada una.

JUbileum denique per hebdomadas 7. indigitatum ab Angelo,& poſt hebdomadas 7. &.62.ideſt,poſt hebdomadas 69.a Meſſia promulgatum perficere, & conſummare oportebat, juxta illud Levit. 25. 10. *Et vocabis remiſſionem cunctis habitatoribus terræ tuæ: ipſe eſt enim Jubileus. Revertetur homo ad poſſeſſionem ſuam, & unuſquiſque rediet ad familiam priſtinam: quia Jubileus eſt, & quinquageſimus annus.* Ad Jubilei itaque perfectionem, conſummationemque ſpectare affirmamus Sectionem tertiam, cum dicitur -- *Confirmabit autem pactum multis hebdomada una.* Nam pactum,ſive teſtamentum per mortem confirmatur: *Teſtamentum in mortuis confirmatum eſt*, inquit Apoſtolus (x) *Et ſine ſanguinis effuſione non fit remiſſio* (y) ideſt, non fit Iubileus. Quare cum Chriſtus anno Æræ communis 29. hebdomadæ ſeptuageſimæ tertio, mortem objerit, & ſanguinem fuderit; hebdomadâ ſeptuageſimâ, & ul-

(x) Hebr. 9. 17.

(y) Ibid. v. 22.

& ultimâ, ideſt, *Hebdomada una*, Pactum, ideſt, novum Teſtamentum confirmatum, & Iubileum conſummatum, atque ad perfectionem adductum fuiſſe dicendum eſt. Hebdomadâ nimirum ſeptuageſimâ, & ultimâ Chriſtus (a) *Per proprium ſanguinem introivit ſemel in Sancta, æterna redemptione*, & peccatorum remiſſione, *inventa*. In ipſo enim (b) *Habemus redemptionem per ſanguinem ejus, remiſſionem peccatorum*. Ad Iubileum ergo, quem *Hebdomades Septem* deſignant, *Hebdomades Sexagintaduæ* promulgant, *Hebdomada Una* perficit, atque conſummat, triplex illa Hebdomadarum Sectio referenda eſt.

(a) Hebr. 9. 12.

(b) Coloſ. 1. 14.

CAPUT

CAPUT TRIGESIMUM NONUM

Quàm nullo fundamento Auctores nonnulli 7. & 62. hebdomadas ſeparent, atque ad res diverſas detorqueant.

PRimam Hebdomadum Sectionem, ideſt, *Hebdomadas ſeptem* a ſexaginta duabus ſeparant Auctores nonnulli, atque res diverſas, aliquot ſeculis inter ſe diſſitas, numeris hujuſmodi deſignari contendunt. Quos inter Ioannes Marshamus(c) hebdomadas ſeptem ducit ab anno primo Darij Medi (quem ait anno Nabonaſſari 162. ante Chriſtum 586. Suſiano Chaldæorum territorio potitum) ad Babylonicum Cyri initium (ideſt ad annum ante Chriſtum 537.) ſexagintaduas autem a Templi deſolatione (quam factam a Chaldæis ſtatuit anno Nabonaſſari 141. ante Chriſtum 607.) ad annum 4. Antiochi Epiphanis, ideſt, ad annum ante Chriſtum 173. Sententia hæc, quatenus hebdomadas a Chriſto diſtrahit, & *Chriſtum Ducem* Cyrum interpretatur, alibi datâ operâ eſt refellenda. Interim tamen occurrere oportet argumento, quod ad hujuſmodi ſeparationem hebdomadum confirmandam, ex accentu

(c) *In Canone Chronico Seculo* 18.

Atnach

Atnach voci illi שִׁבְעָה *ſcibbà* infixo iſti Auctores derivant : cum enim accentus Atnach, inquiunt, apud Grammaticos, duobus in oratione interpungēda punctis reſpondeat; ſi vox שִׁבְעָה *ſcibba ſeptem*, per accentum hujuſmodi notatur, conſequens eſt, eam a ſequentibus ושבועים ששים ושנים *veſcabuhìm ſciſsìm uſcnàijm*, eſſe disjungendam, atque ita textum interpungendum : *Hebdomades ſeptem : & hebdomades ſexaginta duæ*.

Equidem mirari ſatis non poſſum, tam inani argumento eruditos Viros moveri potuiſſe, nec animadvertiſſe id, quod ijdem Grammatici docent, videlicet accentum Atnàch non eamdem ſemper diſtinguendi vim obtinere, ſed *Sæpe minori diſtinctioni ſervire, ac proprio officio non fungi, ut vel primus Bibliorum verſus demonſtrat* : Quæ ſunt Buxtorphij verba in Theſauro Grammatico (d) En primus Bibliorum verſus ab Auctore citatus : בראשית ברא אֱלֹהִים את השמים ואת הארץ *Bereſcìth barà Elohìm eth haſcamaijm, veeth haàrets* ; ubi accentus Atnàch affixus illi voci אֱלֹהִים *Elohìm, Deus*, uſque adeo minimæ, ne dum minori diſtinctioni deſervit, ut diſtinctio hujuſmodi nec in Latino, nec in Græco textu exprimatur. Latinus enim textus ſic habet : *In principio creavit*

(d) Lib. 2. cap. 23.

creavit Deus cælum, & *terram*. Græcus autem Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, ubi nulla, ut vides, inter *Deus*, & *cælum*: inter θεὸς, & τὸν οὐρανόν distinctionis nota interponitur. Simile aliud exemplum habetur Genes. 8. 18. ויצא נֹחַ ובניו ואשתו ונשי בניו אתו׃ *Vajetsè Nòahh ubanàu, veisflò unscè banàu ittò*, ubi idem accentus Athnàch voci נֹחַ Nòahh appositus minorem similiter distinctionem denotat. Quare distinctionem hujusmodi per comma, seu virgulam exprimit Latinus Interpres: sic enim interpungit versum allatum: *Et egressus est Noe, & filij ejus: uxor illius, & uxores filiorum ejus cum eo*. Tertium, quod maximè ad rem facit, exemplum occurrit in numeris ex lib. Num. cap. 1. 46. ubi recensentur ex filijs Israel, qui erant apti ad bellum ויהיו כל הפקדים שש מאות אלף ושלשת אֲלָפִים וחמש מאות וחמשים׃ *Vaihiu cql happekudim scesc meoth aleph usclosceth alaphim vahhamesc meoth vahhamiscim*, idest, *Et fuerunt omnes numerati sexcenta millia, & tria millia, & quingenti, & quinquaginta*. Vbi, cum accentus Athnach ad vocem אֲלָפִים *alaphim*, *millia* appositus non obstet, quò minùs una sit summa filiorum Israel conflata ex sexcentis tribus millibus, quingentis, & quinquaginta; similiter non

obſtare dicendus eſt idem accentus appoſitus ad vocem שִׁבְעָה *ſcibbà ſeptem*, quò minùs una ſit ſumma hebdomadarum 69. conflata ex hebdomadis ſeptem, & ſexaginta duabus.

Cæterùm in accentu Atnach id contingere mirum nemini debet videri, quando *Sillùk*, ſive *Soph-paſuch*, qui inter accentus diſtinctivos eſt omnium maximus, & puncti vim habet, interdum (ut idem Buxtorphius ibidem obſervat) ita pendentem ſententiam relinquit, ut ne comma quidem conſtituat. Cujus rei exemplum luculentum habemus Geneſ. 23. 17. ויקם שדה עפרון אשר במכפלה אשר לפני ממרא השדה והמערה אשר בו וכל העץ אשר בשדה אשר בכל גבלו סָבִיב׃ לאברהם למקנה לעיני בני חת, ideſt, *Confirmatuſque eſt ager Ephronis, in quo erat ſpelunca duplex, reſpiciens Mambre, tam ipſe, quam ſpelunca, & omnes arbores ejus in cunctis terminis ejus per circuitum, Abrahæ in poſſeſſionem, videntibus filijs Hheth*. Quo in textu ad vocem סָבִיב׃ *ſàbib*, *per circuitum*, ſenſu nec dum expleto, apponitur accentus *ſoph-paſùk*: *ſenſu*, inquam, *nec dum expleto*: nondum enim apparet, cujus domini ſit illa, quæ in textu poſſeſſio memoratur. Quare vulgatus Interpres ad vocem *per circuitum*, quæ Hebraicæ voci סביב *ſabib*, reſpondet, pro *ſoph-paſùk*

pasùk, solam virgulam adnotavit. Si ergo in voce, in qua nondum expletus est sensus, apponitur *soph-pasùk*, qui accentus inter distinctivos est omnium maximus; quanto magis accentus Athnach in voce שִׁבְעָה *sibba septem*, licet sensus, vel numerus in ea nondum sit expletus, apponi poterit.

CAPVT QVADRAGESIMVM

Ex prædicta hebdomadum divisione annus Dominicæ Passionis, ex anno autem Passionis Initium Hebdomadam confirmatur.

ANnum Dominicæ Passionis concurrere cum anno Æræ communis 29. præsumpsimus cap. 9. alibi probaturi. Interim ex allata divisione obiter sententia hujusmodi confirmatur. Si enim Christi Baptismus incidit in annum septimum hebdomadæ 69. Æræ Vulgaris 26. ut, secundum hebdomadum Sectionem exponentes, ostendimus cap. 37. die autem Januarij 6. ut fert communis traditio, cum Christus Dominus, ex communi similiter traditione, tribus annis cum mensibus aliquot prædicaverit, & quatuor Paschata celebraverit; anno Æræ communis 29. eum mortem obijsse conse-

 quens

quens est. Ab Januario enim anni 26. usque ad Pascha anni 29. quatuor Paschata, & anni tres cum tribus mensibus computantur. Unde etiam Christum Dominum in dimidio hebdomadæ septuagesimæ, anno scilicet ipsius tertio, passum fuisse colligitur: quod alij colligunt ex illis verbis — (c) *In dimidio hebdomadis deficiet hostia, & sacrificium*: non rectè tamen, ut infra ostendemus.

(c) Daniel. 9. 27.

Hinc autem per regressum similem ejus, quo usi sumus cap. 37. Hebdomadum initium in annum Artaxerxis septimum incurrere rursus ostendi potest. Illud enim legitimum Hebdomadum initium censendum est, quod cum anno congruit Dominicæ Passionis: Atqui hujusmodi est annus Artaxerxis septimus (ab eo enim anno, ante Christum 457. usque ad annum Æræ communis 29. quo Christi Passio perfecta est, anni numerantur 476. atque adeo, quatuor adjectis annis, qui ab anno Passionis ad finem hebdomadæ reliqui sunt, plenus, atque integer habetur numerus Hebdomadarum 70. idest, annorum 490.) In annum ergo Artaxerxis septimum Hebdomadarum initium rectè conjectum est.

CAPUT QUADRAGESIMUM PRIMUM

Exponuntur ea Verba: Et post Hebdomadas sexaginta duas occidetur Christus.

DIfficultatem hæc verba præseferunt: si enim Ab exitu sermonis usque ad Christum ducem, idest, usque ad Christi baptismum, juxta expositionem cap.37. insinuatam, numerantur hebdomades 69. quomodo Christus occidendus dicitur post hebdomadas 62? Numquid enim fieri potuit, ut hebdomadis 7. idest, annis 49. ante baptismum occideretur?

Huic dubitationi facile occurritur; dicendo intelligendas hic esse, atque repetendas hebdomadas 7. antea memoratas: quasi dicat, post hebdomadas 7.& hebdomadas 62. idest, post hebdomadas 69. occidetur Christus: atque ea responsione plerique Auctores utuntur. Non tamen facile est perinde hujus responsionis rationem afferre. Pererius (*f*) geminam rationem insinuat, per hæc verba: *Dicendum est hic suppleri debere primas septem hebdomadas, quas nunc omisit Gabriel, vel quo tectior, & obscurior esset prophetia, vel brevi-*

(*f*) *Lib.* 10. *in Daniel. q.* 18.

brevitatis causa: quasi ex contextu prophetiæ, & consequentia verborum non difficile doctis, & hanc scripturam intento animo legentibus, futurum esset eas intelligere. Sed neutra hujus Auctoris ratio nobis probatur: & prima quidem eodem jure reijcitur, quo quid simile pro annis lunaribus ab ipso insinuatum cap. 4. rejectum est. Vt quid enim Prophetia, quæ sponte sua perobscura est, ac perdifficilis, septem hisce hebdomadis hoc loco omissis, obscurior, ac difficilior redderetur? Nec melior est altera, quæ ex brevitate desumitur: cum enim aliquid inter dicendum omittere, & sermonem breviare sit unum & idem; interroganti cur 7. hebdomadas hoc loco Gabriel omiserit, si respondeas, ut sermonem breviaret, eòdem revòlueris. Responsionis utriusq; infirmitatem Auctor pervidit, itaque tertiam excogitavit: *Potest aliter*, inquit, *& forte commodius responderi, has sexagintaduas hebdomadas non a principio hebdomadũ, atq; ædificatione Hierusalē Gabrielem numerasse, sed a fine septem hebdomadum, quas paulo ante primo loco memoraverat. Cum enim sexaginta novem hebdomadas, usque ad Christum ducem futuras, dispertivisset in septem, & in sexaginta duas, & docuisset, quidnam insigne, ac memorabile in illis septem prioribus hebdomadis gerendũ esset dicens:* Et rursus ædificabitur platea, & muri

in

in angustia temporum; *consequenter nunc declarat, quid post alias sexaginta duas hebdomadas eventurum esset, subdens*: Post hebdomadas sexaginta duas occidetur Christus.

Sed neque tertia hæc responsio procedit: primò enim divisio illa hebdomadum in 7. & 62. aliam habet expositionem, ut ostendimus cap. 36. Deinde ædificatio Hierosolymæ non septem, sed duas vixdum *Ab exitu sermonis*, idest, ab anno Artaxerxis 7. implevit hebdomadas: nam *Murus* anno 20. *completus est, vigesimoquinto die mensis Elul* (g) Licet autem dicat Scriptura (h) *Civitas autem erat lata nimis, & grandis, & populus parvus in medio ejus, & non erant domus ædificatæ*; domorum tamen ædificium hebdomadis septem productum fuisse, cum id Scriptura ipsa non dicat, nec constet aliunde, affirmare quis audeat?

(g) 2. Esdr. 6. 15.

(h) 2. Esdr. 7. 4.

Nobis itaque ex Hebraico textu, atque adeo ex ה He demonstrativo, quod voci illi שבועים, *scabuhim* præponitur, hæc videtur quæstio dissolvenda: dicitur enim in textu ואחרי השבועים ששים ושנים. Hebraico autem textui versio Græca respondet, quæ sic se habet: Καὶ μετὰ τὰς ἑβδομάδας τὰς ἑξήκοντα δύο italicè diceremus: *E dopo le sessanta due settimane*. Quantum autem intersit inter vocem articulo affectam, & articulo destitutam intelligunt

liguntomnes, quicumque Italicè sciunt: Si enim mihi, de hora ad negotium tecum discutiendum idonea, a prandio interpellanti, respondeas, *Venite dopo due ore*, redibo interdiu: Si dicas, *Venite dopo le due ore*, noctu redibo. Itaque Hebraicus ille articulus voci שבועים, *scabuhim hebdomadis* præfixus significat, hebdomadas Sexaginta duas, de quibus sermo est, non esse hebdomadas sexaginta duas quascumq; sed esse illas ipsas Sexaginta duas, quæ post Septem sunt enumeratæ, ubi dictum est: *Ab exitu sermonis, usque ad Christum ducem hebdomades septem, & hebdomades sexaginta duæ erunt*. Perinde est autem, sive dicas, occidetur Christus post hebhomadas illas Sexaginta duas, sive dicas occidetur Christus post hebdomadas sexaginta novem, quandoquidem illæ Sexagintaduæ non nisi post Septem alias præcedentes sunt transituræ. Ecce quantum claritatis una literula, sive articulus in expositionem textûs inducit. Quibus articulis quia caret Latina lingua obscuritati subinde, atque ambiguitati locum relinquit. Angelus itaque hoc loquendi modo brevitati pariter, & claritati consultum voluit. Brevitati quidem, dum vocem illam שבעה *scibha*, *septem* pretermisit; claritati autem, dum dictioni שבועים *scabuhim hebdomades*, articulum, sive ה He demo-

stra-

ſtrativum præpoſuit, per quod idem, qui ex voce שבעה, *ſcibbà* prætermiſſa haberetur, ſenſus efficitur.

Plurima porro in ſacro Codice occurrunt in articulo ה conſequente vocem אחרי *abhare*, *Poſt*; hujus exempla ſyntaxis. Sic 1. Reg. 20. 35. dicitur ויצא יהונתן השדה למועד דוד ונער קטן עמו *Vajetsè Jehonatàn haſſadè lemobèd Davìd, venàhar katòn himmò. Et egreſſus eſt Jonathas in agrum juxta tempus Davidi conſtitutum, & puer parvulus cum eo.* Addit deinde v. 37. ויקרא יהונתן אחרי הנער *Vaijkrà Jehonathàn abharè bannàhar. Et clamavit Jonathas poſt tergum pueri*: Italicè diceremus: *E gridò Gionata dietro le ſpalle del Fanciullo*: hoc eſt, poſt tergum pueri illius, de quo dictum eſt antea, *& puer parvulus cum eo*. Similiter 2. Paralip. 2. 17. ויספר שלמה כל האנשים הגרים אשר בארץ אחרי הספר אשר ספרם דוד אביו *Vaiſſpòr Scelomò col haanaſcìm haggerìm aſcèr beèrets Iſraèl abharè haſſephàr, aſcèr ſepharàm David abiv*: *Numeravit igitur Salomòn omnes viros proſelytos, qui erant in terra Iſrael poſt dinumerationem, quam dinumeravit David pater ejus*. Italicè, *Fece Salomone il catalogo di tutti li Foraſtieri, che erano in Iſraele*, dopo il catalogo, *fatto da David ſuo Padre*.

CAPUT QUADRAGESIMUM SECUNDUM

Exponitur Hebdomada Ultima, & Septuagesima.

DE Hebdomada Ultima, & Septuagesima in textu dicitur: *Confirmabit autem pactum multis hebdomada una*. Porro per Pactum hujusmodi novum Testamentum, & Legem Evangelicam significari, vulgata Patrum atque Interpretum Sententia est: præsertim verò Eusebij (i) Bedæ (k) Lyrani, Hugonis Cardinalis, Gasparis Sanctij, Emanuelis Sa, Menochij, Tirini, Cornelij a Lapide (l) Pererij (m) quo referunt Hieremiæ testimonium ita loquentis Cap. 31. a v. 31. *Ecce dies venient, dicit Dominus: & feriam domui Israel, & domui Juda fœdus novum: non secundum pactum, quod pepigi cum patribus eorum in die, qua apprehendi manum eorum, ut educerem eos de terra Ægypti: pactum, quod irritum fecerunt, & ego dominatus sum eorum, dicit Dominus: Sed hoc erit pactum, quod feriam cum domo Israel post dies illos, dicit Dominus: Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorũ scribam eam.*

(i) *Apud Hieronym. in cap. 9. Daniel.*
(k) *de Temp. ratione cap. 7. operum tom. 2.*
(l) *In cap 9. Dan.*
(m) *In Daniel. lib. 10. quæst. 22.*

Jam

Jam verò novum hoc Testamentum, & Legem Evangelicam partim ipse per se, partim per Apostolos suos Christus Dominus confirmavit: Per se ipsum quidem dimidio hebdomadæ septuagesimæ primo, prædicando, mira faciendo, in primis autem mortem subeundo, ut diximus cap.38. Per Apostolos autem hebdomadæ ejusdem dimidio altero: Apostolos enim post Christi mortem annos aliquot in Iudæa mansisse, ibique Evangelium prædicasse, ex Apostolicis Actis perspicuum est. Id unum videtur reliquum esse, ut insigne aliquid, atque conspicuum, quo claudantur septuaginta Hebdomades, exhibeatur. Quarum enim initium Indicio tam luculento ab Angelo est præsignatum; earum finem Charactere proprio destitui credendum non est.

Hunc nos characterem contineri arbitramur Actor. 10. a v. 11. ubi visio narratur Apostolorum Principi in Ioppe exhibita; cum *Vidit cælum apertum, & descendens vas quoddam, velut linteum magnum, quatuor initijs submitti de cælo in terram, in quo erant omnia quadrupedia, & serpentia terræ, & volatilia cæli. Et facta est vox ad eum: Surge Petre, occide, & manduca. Ait autem Petrus: Absit Domine &c.* per hanc enim visionem Petrus, & una cum Petro Apostoli cæ-

teri, novum gentibus Teſtamentum communicare, eaſque ad Evangelium admittere divinitus juſſi ſunt. Subjungit enim Scriptura v. 17. *Et dum intra ſe hæſitaret Petrus quidnam eſſet viſio, quam vidiſſet: ecce viri, qui miſſi erant a Cornelio* (Gentiles nimirum a Gentili) *inquirentes domum Simonis, aſtiterunt ad januam*. Itaque altera die ad Cornelium ſe contulit Petrus, a quo cauſam, propter quam fuerat accerſitus, accepit. Ait enim Cornelius v. 30. *A nudius quarta die uſque ad hanc horam, orans eram hora nona in domo mea, & ecce vir ſtetit ante me in veſte candida, & ait: Corneli, exaudita eſt oratio tua, & eleemoſynæ tuæ commemoratæ ſunt in conſpectu Dei. Mitte ergo in Joppen, & accerſi Simonem, qui cognominatur Petrus: hic hoſpitatur in domo Simonis coriarij juxta mare. Confeſtim ergo miſi ad te: & tu bene feciſti veniendo. Nunc ergo omnes nos in conſpectu tuo adſumus audire omnia quæcumque tibi præcepta ſunt a Domino. Aperiens autem Petrus os ſuum, dixit: In veritate comperi, quia non eſt perſonarnm acceptor Deus, ſed in omni gente qui timet eum, & operatur juſtitiam, acceptus eſt illi*. Quo adhuc loquente, v. 44. *Cecidit Spiritus Sanctus ſuper omnes, qui audiebant verbum. Et obſtupuerunt ex circumciſione fideles, qui venerant*

nerant cum Petro: quia & in nationes gratia Spiritus sancti effusa est. Audiebant enim illos loquentes linguis, & magnificantes Deum. Tunc respondit Petrus: Numquid aquam quis prohibere potest, ut non baptizentur hi, qui Spiritum sanctum acceperunt sicut & nos? Et jussit eos baptizari in nomine Domini Jesu Christi.

Respondet autem chronologia, Visionem enim memoratam anno post Christi mortem quarto probati Auctores consignant: quos inter Tirinus (n) Cornelius a Lapide (o) Philippus Labbeus. (p) Quod si eodem anno, quo contigit visio illa, D. Petrum Antiochiam venisse, ibique Ecclesiam fundasse cum memorato Cornelio (q) & Petavio (r) alijsque statuamus; ejusdem Chronologiæ Eusebium in Chronico, atque ipsius Interpretem Hieronymum Auctores habebimus. Eusebius enim anno a Christi morte quarto Antiochenam a Petro Ecclesiam fundatam ponit: cum factum id ponat anno 4. Olympiadis 203. Christi mortem verò affigat anno 4. Olympiadis 202. Quare cum Christus, juxta nos, mortuus sit anno Æræ communis 29. incidit Visio in annum Æræ ejusdem 33. qui septimus, atque postremus est Hebdomadæ septuagesimæ.

(n) *In Chronico Sacro cap. 50.*
(o) *In Act. cap. 10.*
(p) *In Chronologia Historica.*
(q) *Ibidem.*
(r) *In Chronico.*

Hoc

Hoc itaque tam manifesto, atqua præclaro Indicio Apostolorum Principi exhibito, Septuaginta super Iudaicum populum, & super Urbem Sanctam abbreviatæ Hebdomades clausæ sunt: & *Ostium fidei gentibus apertum est* (r) ut Iubilei, per Messiam allati, fructus quem nollent Iudæi apprehendere, nationibus cæteris exhiberetur: juxta sententiam Apostoli (s) *Vobis* (Judæis scilicet) *oportebat primum loqui verbum Dei: sed quoniam repellitis illud, & indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes: Sic enim præcepit nobis Dominus: Posui te in lucem gentium, ut sis in salutem usque ad extremum terræ.* Mirabili sanè consilio ordinem rerum Divina ita disponente Providentia, ut quemadmodum à Decreto regis Persarum de terrena ædificanda Jerusalem 70. Hebdomades initium duxerant; similiter a Decreto Principis Apostolorum de Jerusalem cælesti, Christi Ecclesia scilicet, quæ per terrenam illam significabatur, ædificanda finem acciperent.

(r) *Act.* 14. 26.

(s) *Act.* 13. 46.

CAPUT

CAPUT QUADRAGESIMUM TERTIUM

Exponuntur ea Verba: Et in dimidio hebdomadis deficiet hostia, & sacrificium.

TRiplicem verba hæc possunt sensum efficere, atque adeo tripliciter explicari: primò quidem ita, ut hostia & sacrificium in divisione hebdomadis, idest, in eo temporis articulo, qui hebdomadam bifariam dividit, deficere intelligatur. Deinde ita, ut deficere intelligatur in hebdomadæ sic sectæ dimidio alterutro, in quacumque tandem dimidij hujus parte defectio contingat. Tertiò ita, ut per totum dimidium, idest, per annos tres, & semis defectio protendatur. Primum sensum amplectuntur expositores plerique: itaque ad Christi mortem, per quam Hostiæ, & Sacrificia veteris Legis antiquata sunt, memoratum textum referendum, atque ea ratione mortem eamdem in dimidio, idest, in divisione hebdomadæ 70. collocandam statuunt. Nobis tamen tertia expositio, tamquam cum Hebraico textu magis congruens, videtur præferenda. Textus enim

enim Hebraicus ſic ſe habet: וחצי השבוע ישבית זבח ומנחה *Vahhatsì haſſcàbùah jaſchìth z'èbahh uminhhà, & dimidium hebdomadæ ceſſare faciet ſacrificium, & oblationem*: Quæ ſanè verba talem præſeferre ſenſum videntur, ut toto dimidio facta, atque in totum protenſa Defectio intelligatur: quemadmodum in totam hebdomadam extenditur Confirmatio pacti. Et ſi autem Chriſti mortem in dimidio, ideſt, in anno 3. hebdomadæ ſeptuageſimæ collocamus, ut patet ex cap. 9. id tamen non eo, de quo loquimur textu, ſed aliis nixi argumentis conficimus. Itaque dimidium hoc extra 70. Hebdomadas eſſe, & ad tempora Jeroſolymitani excidij ſpectare, nec levibus ſanè indicijs, atque argumentis ducti, arbitramur.

Et primò quidem belli Judaici hiſtoria hujuſmodi expoſitionem confirmat: verè enim dimidiâ, poſt bellum Judaicum inchoatum, hebdomadâ, ideſt, a tempore quo Zelotæ, occupato Templo, pugnare ex illo, tamquam ex arce cœperunt, uſque ad Templi ejuſdem everſionem a Romanis factam ſacrificia, oblationeſque, & cætera ad Dei cultum, & religionem pertinentia fieri in templo deſierunt. Templum enim occuparunt Zelotæ, ut ex Joſepho Petavius (r) Vſſerius (s) alijque paſſim chronologi tradunt, anno

(r) *In Chronico.*
(s) *In Annalibus.*

nò Æræ communis 67. Templum autem ex ijſdem auctoribus everſum eſt anno Æræ communis 70. Idem temporis intervallum inter utrumque terminum ſtatuit Cardinalis Baronius (t) nam templum occupatum ponit anno Chriſti 69. everſum autem anno 72.

(t) *In Annalibus.*

Confirmat deinde contextus, ſequentium Verborum: *Et erit in Templo abominatio deſolationis:Hebraicè* ועל כנף שקוצים משמם *Vehàl cenàph ſikkutsìm meſcomèm.* Si enim vocem illam כנף *cenaph*, non *Alam*, ut plerique, ſed *Oram*, ſive *Extremitatem* interpretemur; Hebraicus textus ad Verbum ſic reddi poterit: *Et ſuper oram, ſive ſuper extremitatem abominationum deſolans.* Porro vox hæc *Templum* in Hebraico textu non habetur, ſed ſubauditur ex verbis præcedentibus, וחצי השבוע ישבית זבח ומנחה, *Vabhatſi haſſcabuah jasbith zebahh uminhha*: *Et dimidium hebdomadæ ceſſare faciet ſacrificium, & oblationem*: Sacrificium enim, & Oblatio, quæ non niſi in templo fierent, non niſi in Templo defeciſſe ſunt intelligenda.

Itaque verba hæc, ועל כנף שקצים משמם, *Vehal cenaph ſikkutſim meſcomem*, *Et ſuper extremitatem abominationum deſolans*, cum verbis præcedentibus וחצי השבוע ישבית זבח ומנחה, *Vabhatſi haſſcabuah jasbith zebahh uminhhà*: *Et dimidium hebdomadæ ceſſare faciet*

V

ciet ſacrificium, & oblationem, ita conjungenda arbitramur, ut una & eadem Abominatio deſolationis utrobiq; ſignificetur, quæ quidem Abominatio per ceſſationem ſacrificij, atque oblationis (cum arcem ex templo zelotæ fecerunt) inchoata; per cædes deinde, & ſcelera execrabilia, quæ ibidem in dies perpetrabantur, aucta magis magiſque; ubi ad oram tandem, ideſt, ad extremum devenit, tum verò deſolatio, & vaſtitas a Romano exercitu ſupervenerit, atque ab eo præſertim milite, qui, Tito necquidquam prohibente, ut teſtatur Ioſephus (u) Templum incendit. Vocem verò illam כנף *cenaph* non *alam* modo, ſed oram etiam, ſive extremitatem ſignificare conſtat ex 1. Reg. 24. 5. ubi dicitur de David, ויכרת את כנף המעיל אשר לשאול בלט: *Vaijcrat et cenaph hammehil aſcer leſaul ballat*: *Et præcidit oram chlamydis Saul ſilenter*. Imo Ala idcirco כנף *cenaph* dicitur, quia in avibus Extremum eſt.

(u) *De Bello Judaico lib. 7. cap.* 10.

Ceſſationem itaque ſacrificij, & oblationis in morte Chriſti de jure quidem inductam cenſemus, non tamen de facto: adhuc enim poſt Chriſti mortem (quamdiu Lex vetus mortua quidem erat, ſed non mortifera) in Templo licitè, & ſacrificia offerebantur, & fundebantur preces: nam *Petrus & Joannes aſcendebant in templum ad horam*

ora-

orationis nonam. (x) De facto autem, & non de jure loqui hoc in textu Gabriel dicendus est: quemadmodum de facto loquitur, ubi de Christo Duce determinat. Licet enim Christus de jure à primo suæ conceptionis momento Dux fuerit Populi electi; non tamen à conceptione, sed à baptismo, in quo Dux de facto a Patre est declaratus per ea verba: *Hic est filius meus dilectus*, ipsius Ducatum ab Angelo computari ostendimus Cap. 37.

(x) *Actor.* 3. 1.

Ad hæc cum jam executus esset Gabriel, quid nam hebdomadâ illâ unâ, quæ ultima est, & Septuagesima, futurum esset, dicendo: *Confirmabit autem pactum multis hebdomada una*: sanè non retro respicere, sed pergere, & ad alia transitum facere dicendus est: atque adeo jam non de illa, verùm de alia hebdomada loqui, dum subdit: *Et dimidium hebdomadæ cessare faciet sacrificium & oblationem*. Præsertim cum Templi desolationem defectui huiusmodi annectat, dum ait, ועל כנף שקוצים משמם, *Vehàl cenàph scikkutsìm mescomèm*: *Et* super *extremitatem abominationum desolans*: hanc autem desolationem annis 40. a Christi morte distare compertum sit.

Accedunt versiones Syriaca, & Arabica, quæ dimidium hoc hebdomadæ ab

hebdomada ultima, & ſeptuageſima apertè diſtinguunt. Syriaca enim ſic habet:

ܘܢܥܫܢ ܕܝܬܝܩܐ ܠܣܓܝܐܐ. ܫܒܘܥܐ
ܚܕ ܘܦܠܓܗ ܫܒܘܥܐ ܘܢܒܛܠ
ܕܒܚܐ ܘܩܘܪܒܢܐ ܘܥܠ ܟܢܦܘܗܝ

ܕܛܢܦܘܬܐ ܡܚܒܠܐ Ideſt, *Et confirmabit pactum multis hebdomada una, & dimidium hebdomadæ, & ceſſare faciet ſacrificium, & hoſtiam, & ſuper alas abominationis deſolatio.*

Arabica autem: ويعظم الميثاق لكثيرين ولسابوع واحد ونصف سابوع تبطل الذبائح والقرابين وعلى كنفى الدنس الخراب ideſt, *Et confirmabit pactum multis, & ad hebdomadam unam, & dimidium hebdomadæ ceſſabunt victimæ, & oblationes, & ſuper alas contaminationis deſolatio.*

Accedit denique, quod hac ratione ad verum ſenſum trahi poſſe eorum ſententia videatur, qui hebdomadam ultimam ad Jeroſolymitanum excidium, & eorum, qui ad Mundi finem referendam exiſtimant; quos inter Hippolytus, Africanus, & Apollinarius Laodicenus (y) ſi nempe de hoc, quod dicimus, dimidio utraque ſententia intelligatur:

(y) *Apud Hieronym. in cap. 9. Danielis.*

gatur: quod quidem dimidium & in Jerosolymano excidio est completum, ut diximus: & in Mundi fine, atque excidio (cujus imago fuit excidium Jerosolymæ) iterum complendum est. Nam tribus annis cum dimidio similiter Antichristi Bellum, & persequutionem duraturam testantur sacræ Literæ Dan. 12. 7. & Apoc. 12. 6.

Opponet fortasse quispiam ה he prefixum voci illi שבוע *scabuah*, *hebdomadæ*, dum dicitur וחצי השבוע, *Vahhatsi hasscabuah*, quasi huiusmodi ה he relativum sit, & dimidium appellet Hebdomadæ non cuiuscumque, sed Hebdomadæ illius, de qua dictum est paulo ante: *Confirmabit autem pactum multis hebdomada una*: quemadmodum, de voce שבועים *scabuhim*, *hebdemades*, cui ה he simile præpositum est, diximus Cap. 41. ubi ea verba, ואחרי השבועים ששים ושנים, *Veabharè hasscabuhìm scisìm uscnàijm*: *Et post hebdomadas sexaginta duas*, ita explicavimus: *E dopo* Le *settimane sessantadue*.

At parum ponderis contra rationes hactenus allegatas hæc habet exceptio, nam licet ה he præfixum nomini, quod ab alio nomine regitur, subinde utroque fungatur munere, & Genitivum exprimendi nimirum, & referendi nomen cui præfigitur ad sensum præcedentem, ut accidit in textibus relatis

relatis cap. 41. subinde tamen solam Genitivi exprimendi vim habet, ut exemplis innumeris ostendi potest: Nam Esth. 6. 1. dicitur, ויאמר להביא את ספר הזכרנות, *Vaijòmer lehavì & sepher hazzicronòth*: *Et præcepit* (Rex) *afferri librum monumentorum*, ubi ה he præfixum voci illi זכרנות *zicronòth* ita Genitivum exprimit, idest, *Monumentorum*, Italicè *Il libro delle Memorie*, ut nullum includat sensum relativum, quasi de re paulo ante memorata sermo sit, cum de monumentis hujusmodi nulla paulo ante facta sit mentio. Sed ne longius excurramus, in eo ipso, de quo loquimur textu, idest, Dan.9. v. 25. sic habetur, ונבנתה רחוב וחרוץ ובצוק העתים: *Venibnethà rehhòb, vehharùts ubtsok habittim*: *Et ædificabitur platea, & fossa in angustia temporum*, ubi ה he præpositum similiter voci עתים *bittìm*, Genitivum quidem significat, atque idcirco latinè vertitur *temporum* (Italicè, exprimentes ה he diceremus: *In angustia di tempi*) nec tamen vocem illam עתים, *bittim* refert ad precedentia, cum de temporibus angustię hujusmodi obnoxiis, nihil memoret facer Textus in præcedentibus. Idem igitur & de ה he præfixo voci שבוע *scabuah*, *hebdomadæ* dicendum erit: præsertim cum argumentis tam validis, quæ hactenus enumeravimus, expositio proposita

ſita comprobetur. Maneat ergo inconcuſſum verba illa, *Et in dimidio hebdomadæ deficiet hoſtia, & ſacrificium*, ita eſſe exponenda, ut dimidium hujuſmodi extra 70. Hebdomadas habeatur, & ad Jeroſolymitani excidij tempora referatur.

CAPUT ULTIMUM

Epilogus.

PRobavimus ergo initium hebdomadum 70. incidere in annum Artaxerxis Longimani ſeptimum, Primò quidem ex confutatione anni 20. Secundò ex conſenſu Chronologiæ. Tertiò ex eo, quod in annum ſeptimum quadret *Exitus ſermonis, ut iterum ædificetur Jeruſalem*. Quartò ex anno Sabbatico. Quintò ex Jubileo.

Ad hæc rationem reddidimus, quare in 7. 62. & 1. Hebdomades ab Angelo diviſæ fuerunt.

Præterea eadem diviſione ſententiam, quæ anno æræ communis 29. Chriſti Domini mortem illigat, confirmavimus.

Denique viſione Lintei, per quam Apoſtolorum Princeps ad Evangelium Gentes admittere juſſus eſt, Hebdomadas terminari; dimidium autem hebdomadis, in quo

defe-

defectura dicitur *hostia*, & *sacrificium*, ad tempora Jerosolymitani excidij pertinere ostendimus. Λοιπὸν ἂν εἴη (ut verbis ijsdem, quibus Organum a se inventum Philosophus claudit, hanc claudamus disputationem) πάντων τῶν ἀκροωμένων ἔργον τοῖς μὲν παραλελειμμένοις τῆς μεθόδου συγγνώμην, τοῖς δ' εὑρημένοις πολλὴν χάριν ἔχειν: idest, *Reliquum est, ut quicumque hæc legerint, & audierint, illa quidem, quæ prætermissa hac in methodo fuerint, dignentur venia, si quid autem novi repertum est, id verò acceptum habeant.*

F I N I S.

INDEX

INDEX
RERUM, ET VERBORUM NOTABILIUM.

A

Ab

B

C

D

Esdras

E

G

H

Quo-

M

N

O

Ex

Sermo

T

Quare

F I N I S.

Errata

Errata		*Corrige*
Pag. 3. l.11.	impingit.	*lege*, Incurrit.
Pag. 16. l.21.	Arttaxerxes.	Artaxerxes.
Pag. 25. l.26.	Artoxerxi.	Artaxerxi.
Pag. 42. l. 5.	Propheta.	Prophetam.
Pag. 44. l. 3.	facimus.	fecimus.
Pag. 82. l.22.	reſtituti.	reſtitui.
Pag.125. l. 2.	Prohana.	Prophana.
Pag.132. l. 7.	conſonat.	conſonant.
Pag.150. l. 1.	Atqua.	Atque.
Pag.150. l.6.	Meſſiiam.	Meſſiam.
Pag.157. l.2.	Jeroſolymano.	Jeroſolymitano.

APPENDIX

Ad Dissertationem de 70. Hebdomadis.

CAPUT PRIMUM

Nicolai Abrahami de 70. Hebdomadis sententia expenditur.

PRodierat Opusculum hoc jam prælo subductum, & prope jam erat, ut in lucem prodiret; cum forte fortuna in manus incidit nostras Volumen Parisiis editum anno 1648. in quo hac de Prophetia disceptatur, nobis antea non visum. Et si enim plurium annorum curriculo plures ut Auctores, ea super re, cognosceremus fieri potuit, tamen, ut omnes cognosceremus, fieri planè non potuit. Inscribitur Volumen hujusmodi: *Pharus veteris Testamenti, sive Sacrarum Quæstionum libri XV. Authore Nicolao Abrahamo Societatis Jesu, in Universitate Mussiponti Sacrarum literarum Interprete*. In eo Vir cum primis doctus, atque eruditus, ut ex hoc ipso, cæterisq;ab ipso editis operibus (quo-

rum catalogum exhibet noster Nathanael Sotuellus) (a) licet deprehendere, hanc inter cæteras quæstionem de 70. Hebdomadis, duobus libris postremis Phari sui, diligenter versat, & pro sententia, quam propugnamus, & contra eamdem, libro præsertim 15. talia dicit, quæ nullo modo dissimulanda videantur. In primis ergo libri modò dicti §.16. hunc præfigit titulum: *Expenditur verosimilior sententia Septuaginta Hebdomadas ab Esdra, & anno Artaxerxis 7. inchoandas.* Deinde, ut positam pro titulo opinionem confirmet, tria proponit enucleanda. 1. *Quid sit apud Hebræos ædificare* 2. *Quid ædificare Jerusalem*. 3. *Quid iterum ædificare Jerusalem*.

(a) *In Bibliotb. Scriptorum S.J.*

Quod ad primum spectat, duplicem ait esse apud Hebræos ædificandi acceptionem, in quarum altera hoc verbum *Ædifico* significat ædificium extruere, jacere fundamenta, parietes excitare, & cætera id genus. In altera significat dare liberos, augere familiam, stabilire domum, vel Civitatem prole copiosa. Sobolem enim numerosam esse quasi lapides vivos, quibus tum Civitas ipsa, tum singulæ domus, seu familiæ construuntur. Sic Deuteron.25.de eo, qui non vult fratris sui defuncti absque liberis, ut ibidem lege præcipitur, uxorem ducere, dicitur

v. 9.

v. 9. *Si responderit, nolo eam uxorem accipere: accedet mulier ad eum coram senioribus, & tollet calteamentum de pede ejus, spuetque in faciem illius, & dicet: Sic fiet homini, qui non ædificat domum fratris sui*. Similiter Ruth 4. 11. dicuntur Rachel & Lia *Ædificasse domum Israel*. Et Exod. 1. 21. Deus dicitur obstetitricibus Ægyptijs, *Domos ædificasse, quia timuerunt Deum*. Quam loquendi formam 1. Reg. 2. 35. & 2. Regum 7. 27. & alibi reperias.

Quod ad alterum attinet: *Jerusalem*, inquit, vel Urbs ipsa, vel Civitas potest intelligi. Urbes conjunctis domicilijs, sive privatis, sive publicis continentur: Civitates sunt concilia, cœtusque hominum ad communem utilitatem, & ut loquitur Aristoteles, (*b*) Αυτάρκειαν, idest, sufficientiam jure sociati. Hinc ædificasse Jerusalem dicetur, & qui plura domicilia conjuncta, vicisque descripta Jerosolymitanis civibus excitarit, & qui civium multitudinem, quæ prius dispersa fuerat, unum in locum congregarit, & prolem copiosam urbi suffecerit. Qui verò Urbem mœnibus sepserit, fossis, turribus, & propugnaculis circumdederit, si propriè loqui velimus, non dicetur Urbem, aut Civitatē ædificasse, sed Urbē munivisse: cum & Urbs sine muro,

(*b*) 1. *Polit. cap.* 1.

muro, & Civitas ſine Urbe poſſit aliquando reperiri. Quemadmodum Roma, & Sparta diu mœnibus caruerunt. Et, ingruentibus Perſis, Athenienſes Apollinis oraculo moniti, τεῖχος ξύλινον μοῦνον ἀπόρθητον τελέθειν, ideſt, *Solum murum ligneum inexpugnabilem fore*; Urbem incendio Perſico deflagraturam reliquerunt, Civitatem omnem, ſe ipſos videlicet, conjuges, liberoſque in naves, quas interpretabantur murum ligneum, tranſtulere. Neque enim Civitates, aut populi propter Urbes, & domicilia, ſed domicilia propter populos ſunt inſtituta. Quo fit, ut ille ſermo, qui de convocandis, reducendiſque Judæis exivit, non minus ad ædificationem Jeroſolymæ pertineat, quàm qui de domicilijs extruendis emiſſus eſt. Præſertim cum idem regis Edictum, quod exulibus reditum in patriam domicilijs carentem indulget, ijs etiam excitare domicilia, & cætera moliri permittat, quæ cum reditu ſunt neceſſariò connexa. Nam *Qui dat eſſe*, ſecundum philoſophicum Axioma, *dat etiam conſequentia ad eſſe*.

Jam verò, pergit, ut tertium explicet; Judæorum in gratiam quatuor a regibus Perſarum Decreta exierunt. Primum a Cyro in hæc verba conceptum (c) *Quis eſt in vobis de univerſo populo ejus? Sit Deus illius*

(c) 1. *Eſd*. 1.

cum

cum ipso. Ascendat in Jerusalem, quæ est in Judæa, & ædificet domum Domini Dei Israel. Quibus verbis restituuntur exules, instauratur civitas, & e gentibus, in quas dispersa fuerat, unum in locum congregatur: ædificandi Templi fit potestas, & Urbis ædificandæ tacita facultas involvitur. Unde & Isaias cap. 45. 13. ita de Cyro vaticinatur: *Ipse ædificabit civitatem meam, & captivitatem meam dimittet.* Cyrus autem Civitatem ædificasse non est dicendus ex eo, quod de Templo ædificando edixerit (Templũ enim, si propriè loquamur, neque Urbs, neque Civitas dici potest) sed ex eo, quod Judæos unum in locum e diversis gentibus congregari, &, quod necessariò connexum fuit, domicilia conjuncta privatis usibus ædificare permiserit. Qui, nisi privatas ædes excitassent, ab Aggæo Propheta anno secundo Darij non audissent: (d) *Numquid tempus vobis est, ut habitetis in domibus laqueatis, & domus ista deserta?*

(d) Cap. 1. 4.

Secundum Decretum est Darij Hystaspidæ, quo amplissimam facit Templi ædificandi potestatem. Sed, cum de convocandis Judæis, & ædibus extruendis dixerit omnino nihil; propterea Darius aut Civitatem, aut Urbem iterum condidisse dici non potest.

Ter-

Tertium eſt, quo rex Artaxerxes dedit Eſdræ ſecundum manum Domini Dei ejus ſuper eum omnem petitionem ejus, eique in hæc verba reſcripſit: (e) *A me decretum eſt, ut cuicumque placuerit in regno meo de populo Iſrael, & de Sacerdotibus ejus, & Levitis ire in Jeruſalem, tecum vadat*. Quibus verbis Civitatem, prius Cyri edicto reſtitutam, *Iterum ædificavit*, novamque Sobolem ei ſuffecit, quos certè nolebat in dolio cum Diogene, ſed in conjunctis domibus habitare. Atque hic videtur eſſe, *Exitus ſermonis, ut iterum ædificetur Jeruſalem*: licet de reficiendis portis, aut Urbe mœnibus ſepienda nihil edixerit.

(e) 1. Eſd. 7.

Quod ad Nehemiam attinet, petijt ille quidem a rege commeatum ad Civitatem ſepulchri patris ſui, eamque ſe ædificaturum eſſe profeſſus eſt; ſed Urbis ædificandæ poteſtatem, quam jam inde a Cyro conceſſam, & ab ipſo Artaxerxe renovatam eſſe noverat, fieri ſibi non petijt. Itaque *Exitus ſermonis, ut iterum ædificetur Jeruſalem*, & iterata Judæorum convocatione, populis, tamquam vivis lapidibus, excitetur; Artaxerxis decretum eſt, quo fretus Eſdras, anno ejuſdem regis 7. reliquias populi, quæ hactenus inter Babylonios, Perſaſque ſubſederant, iterum collegit, atque *Iteratò*, Perſarum

rum regum indulgentiâ, *condidit civitatem*. Hic itaque eſt *Exitus ille ſermonis*, unde 70. caput Hebdomadum accerſendum putamus.

Quod ſi quis inficiaretur, ſubjungit, hanc Civitatis ædificationem civium reductione, & reditu contineri, nemo prohiberet e textu Principe (Hebraico nimirum) atque ex interpretatione 70. Seniorum aliquam latinæ translationi lucem afferre. *Ab exitu ſermonis* להשיב ולבנות *lebaſcib*, *velibnoth*, ideſt, *Ad reducendum*, *ſive ad reverti faciendum*, & *ædificandum*, legimus in Hebræo. In Græco autem *Ab exitu ſermonis* τοῦ ἀποκριθῆναι καὶ οἰκοδομῆσαι, ideſt, *Separandi & ædificandi*. Eſt enim ἀποκριθῆναι non ſolum *Reſpondere*, ſed ſecundum primariarum notionem χωρισθῆναι τοῦ ὁμίλου, *A turba ſeparari*, & *ſecerni*, ut notat Euſtathius Iliad.lib.5.v.12. Separata eſt porro, & ſecreta Judæorum Civitas, cum Cyri, atque Artaxerxis edicto ſemel, atque iterum e varijs nationibus eſt congregata. Quia tamen illa populi reductio duplex fuit, altera ſub Cyro, altera ſub Artaxerxe; prudenter Latinus Interpres, ne lectorē vocis ambiguitate confunderet; priorem a poſteriori diſtinxit, & Hebdomadas ab iterata, ſive ſecunda reductione numeravit.

Hæc

Hæc fere prædictus Auctor: In rem nostram sanè, si quædam excipias, peropportunè. Excipimus primò, quod ait, quatuor, Judæorum in gratiam, a regibus Persarum Decreta exisse. Tria enim, non verò quatuor fuisse Decreta hujusmodi capite 15. & 16. luculenter ostendimus. Excipimus deinde, quod Civitatem Jerusalem, Edicto Cyri prius restitutam, Edicto deinde Artaxerxis iteratò ædificatam fuisse contendit. Si enim ædificium Cyri, & Artaxerxis aliud, atque aliud statuatur; Jerusalem Artaxerxis Decreto non *Iterum*, sed *Tertiò* ædificatam fuisse dicendum erit, ut ostendimus cap.33. pag. 113. Quandoquidem ædificatione per Cyrum facta prior est ædificatio alia, per quam a Melchisedecho ipsius Conditore primùm, deinde a regibus Juda, David præsertim, & Salomone, tum Urbs, tum Civitas Jerusalem est ædificata. Civitas quidem adjectis civibus, & positis legibus: Urbs verò ædificijs tum privatis, tum publicis auctis, atque amplificatis. Nam David, ut dicitur 2. Reg. 5. 9. *Habitavit in arce, & vocavit eam, Civitatem David: & ædificavit per gyrum a Mello & intrinsecus*. Salomon autem, ut dicitur 3.Reg.11. 27. *Ædificavit Mello, & coæquavit voraginem Civitatis David patris sui*.

Quare

Quare dicendum videtur, Jerusalem ædificatam quidem a Cyro fuisse, permittendo scilicet Judæis ut redirent, & Jerusalem ædificarent: atque ea ratione impletum dictum propheticum Isai.45. 13. *Ipse ædificabit Civitatem meam*; tamen ædificationem hujusmodi non perfectam, sed inchoatam, & ab hostibus Judæorum, in circuitu commorantibus, identidem impeditam: atque adeo productam fuisse usque ad tempora Artaxerxis Longimani, qui, misso Nehemia, & per eum, muro exædificato, supremam operi manum imposuit. Ædificationem proinde a Cyro inchoatam, & ab Artaxerxe absolutam, tamquam unicam ejusdem Jerosolymæ ædificationem esse accipiendam, atque Artaxerxi potiùs, quam Cyro tribuendam: quòd operis absoluti, non tam qui illud incepit, quàm qui ad exitum perduxit, Auctor censeatur.

Deinde aliud est *Jerusalem ædificare*, aliud, *ut Jerusalem ædificetur decretum facere*. Potest enim Jerusalem ædificari, nullo præeunte Decreto: Rursus potest de Jerusalem ædificanda Decretum fieri, nullo subsequente Ædificio. Isaias autem cap.45. v.13. non dixit de Cyro: *Ab ipso exibit sermo, ut ædificetur Civitas mea*, sed dixit: *Ipse ædificabit Civitatem meam*. Itaque Verba illa: *Ab*

 exitu

exitu sermonis, *ut iterum ædificetur Jerusalem*, non ad Decretum Cyri, in quo de Jerusalem ædificanda expreſsè nihil dicitur, ſed ad Decretum Artaxerxis, in quo de Jerusalem ædificanda expreſsè edicitur, ſunt referenda. Angelus enim, ut pag. 60. & pag. 95. monuimus, non *Ab ædificatione*, ſed *Ab exitu sermonis*, *ut iterum ædificetur Jerusalem*, Hebdomadas inchoandas ſtatuit. Porro in Artaxerxis decreto, de Jeruſalem ædificanda expreſsè edici, eſt manifeſtum: nam expreſsè edicitur de ædificatione Civitatis, dum reducitur populus, & redditur Autonomia: de Urbis autem ædificatione, ut expreſsè edicatur, non eſt neceſſe: quandoquidem ædificatio Urbis ad Civitatis ædificationem (ut Abrahamus ultro fatetur, & nos cap. 10. & ſequentibus oſtendimus) conſequens eſt.

Falsò itaque ſibi hic Auctor aſſumit, Latinum Interpretem, dum vertit: *Ab exitu sermonis*, *ut iterum ædificetur Jerusalem*; priorem populi reductionem ſub Cyro factam, a poſteriori facta ſub Artaxerxe diſtinguere voluiſſe, atque Hebdomadas ab iterata, ſive ſecunda reductione populi numeraſſe. Nam Latinus Interpretes non ab iterata populi reductione, ſed ab iterata Jeroſolymæ ædificatione hebdomadas numeravit.

vit. Poteſt autem iterata Jeroſolymæ ædificatio,ſive iterata populi reductione optimè intelligi. Si nempe Urbis everſæ, atque Autonomiæ ſublatæ, manente populo; reſtitutio facta intelligatur.

Ad hæc Latinus Interpres inde debuit Hebdomadas numerarare, unde eas numerari admittit Hebraicus Textus. Hebraicus autem Textus: מן מצא דבר להשיב ולבנות ירושלם: *min motſa dabar lehaſcib, velibnoth Jeruſcalaim*; ab iterata populi reductione Hebdomadas numerari minimè admittit. Si enim eam vocem להשיב *lehaſcib*, vertas *Iterum*, ut vertit Latinus Interpres, & dicas: *Ab exitu ſermonis, ut iterum ædificetur Jeruſalem*; nulla hîc ſive iterata, ſive prima, unde Hebdomades numerentur, populi reductio apparet: Si verò להשיב *lehaſcib* vertas, *Ad redire faciendum*, ſive *Ad ſeparandum*, ut vertunt Septuaginta, & dicas, *Ab exitu ſermonis ad redire faciendum, & ædificandum Jeruſalem*; hîc quidem exprimitur populi reductio, ſed non iterata. Ut enim iterata populi reductio exprimeretur, addenda fuiſſet vox hæc שנית *ſcenith*, *Iterum*, atq; dicendum: מן מצא דבר להשיב שנית ולבנות ירושלם: *min motſa davar lehaſcib ſcenith, velibnoth Jeruſcalaim*: *Ab exitu ſermonis ad iterum redire faciendum, & ædificandum Jeruſalem.*

 Uno

Uno verbo, vox hæc להשיב *lehaſcib*, hoc loco, alterutrum, ideſt, vel *Iterum*, vel *Ad redire faciendum* ſignificare poteſt: Utrumque, ideſt, *Ad iterum redire faciendum*, ſignificare planè non poteſt.

Cætera, quæ hic Auctor producit, ut initium Hebdomadum ab anno Artaxerxis Longimani 7. atque adeo ab ejus Decreto, per idem tempus lato, deſumendum probet; præſertim verò quæ de duplici ſignificatione Verbi *Ædifico*, apud Hebræos uſitata; & de ædificio duplici Urbis, & Civitatis; tamquam apprimè cum ijs congruentia, quæ a cap. 10. ad 16. pluribus diximus, libenter amplectimur. Atque utinam ſibi ipſe conſtaret, & quam fuerat ſubodoratus veram, ac genuinam Problematis difficillimi enucleandi rationem, perſecutus fuiſſet. Cæterum quàm parum ſibi ipſe conſtet, &, quæ hactenus conſtruxit, qua ratione deſtruat deinde, atque ſubvertat, planum fiet ex dicendis.

CAPUT

CAPUT SECUNDUM

Positum ab Abrahamo in anno Artaxerxis 7. initium Hebdomadum cum sententia ejusdem de anno Baptismatis, & mortis Christi pugnare ostenditur.

POstquam, rationibus ductis ex Sacro Textu, §.15.hic Auctor ostendit,ab anno Artaxerxis Longimani 7. Hebdomadas esse inchoandas, pergit, & §. 16. sententiam eamdem ratione chronologica nititur confirmare. Cum enim Artaxerxes Longimanus, inquit, anno 4. Olympiadis 78. (f) regni susceperit gubernacula; annum Artaxerxis 7. cum anno 2. Olympiadis 80. concurrere consequens esse. Quod si ab hoc anno 2. Olympiadis 80. annos 490. sive Olympiades 122. cum dimidia numerentur, ad annum 4.deveniri Olympiadis 202. quo anno Christum in crucem esse sublatum plerosque omnes affirmare, quorum series apud Baronium, Salianum, & alios bene longa contexitur. Unde colligit, Hebdomadum 70. (quæ, juxta communem sententiam, in morte Christi Domini finem accipiunt)rectè positum fuisse initium in anno Longimani 7. a quo

(f) *Ex Diodoro lib.* 11.

a quo anno, ad Christi mortem, Hebdomades 70. ideſt anni 490. ſive Olympiades 122. cum dimidia colliguatur.

Quia tamen, ſubjungit, plerique Patres die Januarij 6. Baptiſma Chriſti conſignant, idque duobus Geminis Conſulibus factum eſſe defendunt; & viri eruditi diſputant, his Conſulibus Olympiadem 202. ſexto poſt Chriſti Baptiſma menſe, ſuiſſe celebratam: diebus videlicet æſtivis, circa Solſtitij plenilunium; vel dicendum eſſe, Chriſtum annis quatuor, & menſibus tribus Evangelio dediſſe operam, ut Chriſti mors Olympiadis illius 202. anno 4. reſpondeat; vel ad annum 3. eam mortem eſſe revocandam, & Hebdomadas ab Olympiadis 80. anno 1. qui Longimani ſextus fuit, eſſe inchoandas: quo anno verè, propriѐque, ut verba ſonant, exivit ſermo regius, ut cuicumque placuiſſet de populo Iſrael, ire in Jeruſalem, cum Eſdra rediret.

Poſt hæc §.19. Cui titulus: *Quo ſenſu in media Hebdomada hoſtia defeciſſe dicatur*; reſpondet ex Suarez in 3. p. diſp. 1. ſect. 2. Dimidium Hebdomadæ dupliciter ſumi poſſe, vel, ut ſit prima dimidia pars Septuageſimæ Hebdomadæ, vel, ut intelligatur eſſe poſterior dimidia pars, ita ut ultima Hebdomada in duas dimidias partes dividatur, & in

& in prioribus, vel posterioribus tribus annis intelligatur futura confirmatio Evangelij, per Christi prædicationem, usque ad mortem ejus: & juxta priorem sensum, aliquot annis (idest, dimidia Hebdomada) post mortem Christi, juxta posteriorem verò, in ipsa Christi morte Hebdomadas terminari.

Addit deinde, se non solum utramque expositionem amplecti, sed etiam his tertiam adjungere, ut videlicet *Dimidium Hebdomadæ* sumatur pro annis illis, & mensibus, quos Evangelicæ prædicationi Christus impendit: sive primum, sive medium, sive postremum hebdomadæ septuagesimæ locum occuparint. De primo, & postremo Suarez audivimus. Medium dicit, si, verbi causa, anno illius septennij 2. novam legem confirmare miraculis, Evangelijque prædicatione Christus occœperit, 5. vel etiam 6. in crucem fuerit elatus. Ex hac enim interpretatione triplici opiniones omnes, quæ modò probabilitatis habent aliquid, ad veram Chronologiam exigi, atque inter se posse facilè conciliari.

Unde concludit, Hebdomadum tria assignari initia posse, vel annum 6. Artaxerxis, quo Sermo regius exivit, ut iterum ædificetur Jerusalem, vel 7. quo Judæi, postliminio restituti, cum Esdra in patriam redie-

redierunt, vel 8. quo reduces in ipsa Urbe, vel in viciuis pagis,& oppidis certum,ac stabile domicilium habere cœperunt.

Jam verò hujus Auctoris sententia de anno Dominicę Passionis,cum anno 4.Olympiadis 202. illigatæ,reijcitur, quòd ex ea, annos 37. vel certe 36. Christum Dominum in mortali carne vixisse, consequens sit. Cum enim natus sit Christus in diebus Herodis regis, ex Matth. 2. 1. Herodes autem mortuus sit, ut apud modernos Chronologos compertum est,anno Juliano 42. fateri oportet Christum, vel anno Juliano 40. vel certè 41. natum fuisse. Itaque, si mortuus est anno 4.Olympiadis 202. idest, anno Jul.77. annis solidis 37. vel certè 36. eum in terris versatum fuisse dicendum erit. Quod cum communi traditione pugnat, quæ annis 33. mortalem Christi Domini vitam definit. Herodem porro mortuum esse anno 42. Iuliano sic conficitur.Ex communi enim Historicorum consensu hic Princeps 37. regnavit annos. Quare, cum regnare cœperit anno Iuliano 6.consequens est, ut anno Iuliano 42. mortem objerit. Herodem verò regnare cœpisse anno Iul.6. Urbis cond. 714. C. Domitio Calvino, & C.Asinio Pollione Coss.regno Iudææ,per Senatus consultum,sibi a Romanis tradito, tradit Iosephus lib. 14. Antiq.
cap.

cap.16. quem ſequuntur Chronologi recentiores quàm plurimi. Deckerius in primis apud Suslygam in Theorematis, M. Antonius Cappellus de Cœna Chriſti Suprema, Torniellus ad annum M. 4014. n.4. Petavius lib. 10. de Doctr. Temp. c.65. Uſſerius in Analibus ad annum ante Chriſtum 38. Calviſius in Iſagoge Chronol. ad annum M.3910. Keplerus de Vero anno Chriſti Natalitio, Tirinus in Chronico Sacro cap.45. Natalis Alexander tom.3. Hiſt. Eccl. diſſ. 2. quæſt. 1. & alij non pauci.

Atque hinc ſimiliter ejuſdem Auctoris ſententia de anno Baptiſmatis infirmatur dupliciter. Primò enim, ſi Chriſtus natus eſt anno Iuliano 41. baptizatus autem duobus Geminis Conſulibus, ideſt, anno Iuliano 74. dicendum erit, eum annò ætatis ſuæ 34. ad Baptiſmum acceſſiſſe. Quod Evangelio Lucæ cap.3. 23. repugnat, in quo Chriſti ad Baptiſmum accedentis ætas definitur annis 30. *Et ipſe Ieſus erat incipiens quaſi annorum triginta.*

Infirmatur ſecundò ex textu Danielis: Nam *Ab exitu ſermonis, ut iterum ædificetur Jeruſalem, uſque ad Chriſtum Ducem* (ideſt, uſque ad Chriſti Baptiſmum, ut oſtendimus cap.37.) *hebdomades 7. & hebdomades 62.*, ideſt, hebdomades 69. ſive anni 483. numerantur. Si autem ab anno Artaxerxis 7.

qui est ante Christum 457. Hebdomades inchoentur, atque annis 457. addantur anni Æræ communis 29. (anno enim Æræ communis 29. respondet Consulatus Geminorum, cum quo Christi Baptismum hic Auctor conjungit) fient anni non 483. sed 486. atque adeo dimidium hebdomadæ, tres anni scilicet, redundabunt. Quod prophetico Textui, in quo non solum integræ, sed etiam dimidiæ Hebdomades computantur, apertè repugnat.

Quod autem, ut memoratam de Christi Baptismo sententiam tueatur, eo adigitur, ut dicat, vel Christum annis 4. cum 3. mensibus Evangelio operam dedisse; vel certè anno 3. Olympiadis 202. mortem obijsse; utrumque quàm sit absurdum nemo non videt. Primum quidem, quòd traditioni, vulgò receptæ, de tribus annis prædicationis adversetur: Alterum, quod Christi mortem, cujus annum determinare, ut Chronologis constat, provincia sit usque adeo difficilis, & operosa; ab uno anno tam facilè ad alium transferat. Præsertim cum asserat, ut paulo ante audivimus, *plerosq; omnes* anno 4. Olymp. 202. mortem Christi Domini consignare. Quæ tamen assertio (pace Eruditi Viri dixerim) videtur nimis universalis. Cum mortem Christi anno 1. hujus Olym-

Olympiadis(ideſt anno Æræ communis 29.) affigant multi ex veteribus Patribus præſertim verò Tertullianus lib. contra Iud. cap. 8. Hippolytus in Canone Paſchali, Lactantius lib. 4. Inſtitut. cap.10. Auguſt. lib. 18. de Civit. Dei cap. ultimo, Hieronymus in cap. 9. Danielis. Iulius Africanus ibidem, Severus Sulpitius lib. 2. Hiſtoriæ Sacræ. Quos ſequuntur ex recentioribus Gerardus Voſſius de tempore Dominicæ Paſſionis, Card. Noriſius in Cenotaphijs diſſ.2. cap.16. §.12. Scheleſtrate tom. 1. Antiq. diſp. 1. cap. 4. Pagius in Critica, Guillelmus Bonjour in Calendario, Ignatius de Graveſon de Myſterijs & annis Chriſti diſſ. 15. §.2. & alij.

Quomodo ſit intelligendum illud: *In dimidio Hebdomadæ deficiet hoſtia, & ſacrificium*, expoſuimus cap.43. ubi oſtendimus tale dimidium extra Hebdomadas 70. collocandum, & ad Jeroſolymitani excidij tempora eſſe referendum. Cæterum, & ſi illud ad Hebdomadas 70. ponamus pertinere, non idcirco poterit, pro libito, quælibet ex tribus illis ſententijs admitti, ſed ea tantum, quæ dimidium hujuſmodi facit Hebdomadæ Septuageſimæ dimidium primum. Cum enim Chriſtus Dux, atque adeo Chriſti Baptiſmus cohærere debeat cum fine Hebdomadæ 69. ut poſtulant ea verba,

 Vſque

Usque ad Christum Ducem Hebdomades 7. & hebdomades 62. ad solum dimidium primum Hebdomadæ Septuagesimæ, quod cum fine 69. Hebdomadę conjungitur, Christi prędicatio dimidio illo comprehensa, referri potest.

Quod autem, ex triplici illa opinione de dimidia Hebdomada, ducit Corollarium dum ait, Hebdomadum 70. tria posse assignari initia, idest, annum 8. vel 7. vel 8. Longimani; simile est, ac si quis triplex Hebdomadæ dierum, idest, diem Dominicam, vel diem Lunæ, vel diem Martis initium faceret. Unicum itaque Hebdomadum 70. initium statuendum est. Cum enim Hebdomades annorum claudantur, ut cap. 33. ostendimus, anno Sabbathico; ille annus dumtaxat potest Hebdomadæ annorum initium dici, qui annum Sabbathicum primus consequitur: quemadmodum, quia hebdomades dierum clauduntur die Sabbathi, ille dies dumtaxat, qui diem Sabbathi proximè sequitur, potest initium dici hebdomadæ dierum. Quare cum Sabbathicus fuerit, ut ex eodem cap. 33. patet, annus ante Christum 458., unicus annus 457. qui proximè illum consequitur, initium Hebdomadum 70. dicendus est. Atque eadem ratione unicus annus Æræ communis 33. qui septimus, & Sabbathicus est Hebdomadæ Septuagesimæ,

(ut

(ut annorum Sabbathicorum ſeries eodem capite digeſta oſtendit)Septuaginta Hebdomadum finis ſtatuendus eſt.

Qui in Hebdomadum Initio, & fine conſtituendo uſque adeo aberrat a Vero, non minus aberrat in medio, ideſt, in diviſione illa,*Hebdomades ſeptem*. Libro enim 14. §.21. ubi de hac diviſione inquirit, hæc ſtatuit. Qua tempeſtate venit Nehemias in Iudæam, rurſum ædificaturus plateam, & muros civitatis, Eliaſib ſummum Sacerdotium obtinuiſſe (Eſd. 2. cap.3.) Huic nepotem fuiſſe,quem Ioſephus (g) Ioannē,Nehemias Eſd. 2. cap.12. v.10.Ionathan appellat. *Joſue genuit Jojacim, & Jojacim genuit Eliaſib, & Eliaſib genuit Jojada, & Jojada genuit Jonathan.*Fratrem huic fuiſſe, cui nomen erat *Jeſus*, qui cum alienigenarū amicitia fretus,ſummum Sacerdotium ad ſe transferre moliretur, orta inter fratres altercatione,in ipſo Templo,Ionathani manu,perſummum parricidium, ac ſacrilegium occiſus eſt. Bagoſem,Perſici exercitus Imperatorem, id ubi reſcivit, ſuperveniſſe, atque Iudæis iratum, Templum violenter ingreſſum eſſe. Neque verò ingreſſu ſuo Templum polluiſſe contentum,tributa prҿterea Iudæis impoſuiſſe, ut ſcilicet priuſquā quotidianas hoſtias(hoc eſt luge Sacrificium)immolarent;in ſingu-

(g) *Lib.* 11. *Antiq. c.*7.

ſingulos agnos, ex publico, 50. drachmas penderent. Tum *Vides*, inquit, *Chriſti figuram non primis lineamentis adumbratam, ſed vivam ſpirantemque veritatis effigiem. Jeſus uterque nominatur, uterque gentibus amicitia conjungitur, altercatur uterque de Sacerdotio transferendo, alter cum fratre natu majori, alter cum veteri Synagoga: uterque a fratribus occiditur. Ob alterius cædem Templum polluitur, ob necem alterius Civitas, & Sanctuarium diſſipatur. Ob alterius cædem offerendi lugis Sacrificij poteſtas pretio redimitur, ob necem alterius luge Sacrificium legis antiquæ penitus aboletur. Illius interitu gentiles ingrediuntur Templum, hujus obitu convocatur in Eccleſiam gentium plenitudo. Atque prius illud parricidium in hebdomadis ſeptimæ finem (aut certè non multo ſecus) incidiſſe vel inde colligitur, quod eorum avus Eliaſib cum Nehemia florebat, & muri partem inſtaurandam ſuſcepit.* (h)

Verum huic expoſitioni tum Chronologia, tum Textus repugnat. Chronologia quidem, nam Parricidium memoratum contigit ex Ioſepho (i) Artaxerxe Ocho regnante. Ochus autem ex Saliano (k) regnare cœpit anno ante Chriſtum 363. ex Petavio autem (l) anno ante Chriſtum 362. quibus ſi addas annos 33. Æræ communis (quo

(h) 2. *Eſd.* 3.

(i) *Lib.* 11. *Antiq. cap.* 7.

(k) *Ad annum Mundi* 3690.

(l) *In Chronico.*

(quo anno, juxta Abrahamum, contigit Christi Paſſio) fient anni 395. Hos detrahe ab Hebdomadis 70. ideſt ab annis 490. reliqui erunt anni 95., ideſt, hebdomades 13. & inſuper anni 4. Quare, ſi Ieſus a fratre Ionathan, cum primum regnare Ochus cœpit, occiſus ponatur, occiſio hujuſmodi non in finem ſeptimæ, ſed in medium decimæquartæ Hebdomadæ incurret. Verùm demus circa ſeptimæ finem Hebdomadæ parricidium hujuſmodi fuiſſe perpetratum; quæ nam iſthæc illatio eſt, bone Deus! Ieſus a Ionatha fratre occiſus eſt circa finem ſeptimæ Hebdomadæ: Igitur occiſionem Ieſu illa hebdomadarum diviſio ſignificat? Numquid, in diviſione illa, occiſio aliqua fuerat memorata (ut fit in diviſione alia, *Hebdomades* 62. dum dicitur: *Poſt hebdomadas ſexaginta duas occidetur Chriſtus*) ut ex occiſione Ieſu fratris Ionathæ, tamquam ex figura, ad occiſionem Chriſti tamquam figurati duci argumentum poſſet? Porro quid ſibi velit diviſio hujuſmodi diximus cap. 36.

CAPUT

CAPUT TERTIUM

Ejusdem Auctoris, statuentis Nehemiam, quàm Esdram priùs in Judæam ex Perside venisse, sententia reijcitur.

UBi de initio, & fine Hebdomadum, ea, qua diximus, ratione lib. 15. Abrahamus determinavit; in fine libri ejusdem §.20. Esdram priùs, quàm Nehemiam in Iudæam venisse contendit. Quod ut confirmet duplicem in primis Artaxerxis Longimani Epocham admittit, quarum primam refert, cum Tirino (m) ad annum Xerxis 6. ante Christum 480. quo anno Xerxes celeberrimam illam in Græcos expeditionem suscepit. Per eam enim occasionem (ex lege Persarum, quæ juberet regem, priusquam in expeditionem proficisceretur, sibi successorem deligere) Artaxerxem a Patre Xerxe regem esse compellatum. Utrâque hac Epocha admissa, fit annum Xerxis 21. & postremum, esse Artaxerxis, a priori Epocha, 16. & consequenter, primum a morte Patris esse ab eadem Epocha 17. & 7. esse 23. adeoque annum 20. a prima Epocha duobus vel tribus annis priorẽ esse anno ab Epocha secunda 7. Quare

(m) In Chronic. cap. 38.

Quare si annus vigesimus Artaxerxis (quo anno Nehemiam in Iudæam venisse (n) Scriptura commemorat) a prima Epocha; annus verò ejusdem Artaxerxis septimus(quo anno ex eadem Scriptura (o) venit Esdras) a secunda Epocha computetur, ut ipse computat; prius Esdram, quàm Nehemiam venisse consequens erit.

(n) 2. Esd. 2.

(o) 1. Esd. 7.

At nos falsitatem hujus duplicis Epochæ satis ostendimus cap. hujus operis 5. & 6. Deinde, utrâque etiam admissa Epocha, rogamus, quarè annus Artaxerxis 20. in Nehemia memoratus a priori, annus verò 7. memoratus in Esdra a posteriori; & non potius uterque ab eadem, sive priori, sive posteriori Epocha sit computandus?

Respondebit, quia prior Nehemias, quàm Esdras in Iudæam venit. At hoc non evincitur, ut statim ostendemus, quæ in contrarium adducuntur, rationes infirmando. Imò verò ex eo, quod Esdras in Iudæam venerit anno Artaxerxis 7. Nehemias autem anno 20. (nec ulla afferatur ratio probabilis, cur anni hujusmodi ab Epocha eadem computandi non sint, ut ostendimus cap. 8.) potiori jure colligemus nos, prius Esdram, quam Nehemiam in Iudæam venisse. Cui veritati vel ipse ordo librorum Esdræ, & Nehemiæ videtur suffragari. Quid

eſt enim, quod liber Eſdræ primus ponatur, liber vero Nehemiæ ſecundus, niſi quia quæ in primo narrantur prius, quæ narrantur in ſecundo, poſterius contigere?

Ad hæc ille poſterior in Iudæam veniſſe dicendus eſt, qui cum venit, ibidem alterum reperit: ille prior, qui cum venit non reperit alterum. Atqui Scriptura teſtatur, Eſdram anno Artaxerxis 20., cum Nehemias venit, in Iudæa fuiſſe: dicitur enim Nehem. 8. v.2. *Attulit ergo Eſdras Sacerdos legem coram multitudine virorum & mulierum, cunctiſq; qui poterant intelligere, in die prima menſis ſeptimi.* Anno autem 7. cum venit Eſdras, fuiſſe in Iudæa Nehemiam Scriptura non dicit. Eſdram igitur priuſquàm Nehemiam in Iudæam veniſſe dicendum eſt.

Verum age videamus, quibus tandem rationibus ſententiam ſuam hic Auctor confirmet. Prima ſic ſe habet. Nehemias, muro exædificato, cum eorum Catalogum recognoſceret, qui cum Zorobabele, Cyro Imperante, redierant; quæſiſſentque de Sacerdotibus filij Habia ſcripturam in cenſu, & non inveniſſent, ejecti ſunt de Sacerdotio: 2. Eſd. 7. v. 65. *Dixitque Atherſatha*, ideſt, Nehemias, *eis, ut non manducarent de Sanctis Sanctorum, donec ſtaret Sacerdos doctus, &* eru-

eruditus, qui ea de re videlicet reſponderet. *Si jam aderat Eſdras*, inquit, *quis eo doctior, & eruditior expectari poterat? Nondum ergo Eſdras, dum hæc agerentur, in Judæam venerat.*

Duplex hîc error, alter in tempore, alter in ſenſu. In tempore error eſt, quòd Artaxerxis Longimani anno 20. id factum affirmat, quod contigit anno Monarchiæ Cyri primo. Nam ea verba, *Dixitque Atherſata eis, ut non manducarent de Sanctis Sanctorum, donec ſtaret Sacerdos doctus & eruditus*, extant 1. Eſd. 2. v. 63. in fine catalogi, in quo recenſentur filij provinciæ aſcendentes de captivitate. Qui quidem catalogus 2. Eſd. 7. iteratò deſcribitur. Porro annus Monarchiæ Cyri primus eſt ante Chriſtum 538. annus Longimani 20. eſt ante Chriſtum 444. quem numerum ſi ſubtrahas ab annis 538. reliqui erunt anni 94. Eſt igitur annorum 94. Anachroniſmus.

Deinde eſt error in ſenſu, ideſt, in expoſitione illorum verborum: *Donec ſtaret Sacerdos doctus & eruditus*: quæ verba ad Sacerdotem Summum, ſive Pontificem ſunt referenda, ut patet ex Textu Hebraico, qui ſic ſe habet: עד עמד הכהן לאורים ותמים: *had hamod haccohen leurim, vetummim*: *Donec ſtaret Sacerdos cum Urim & Tummim*: Clariùs autem

Ita-

Italicè, expreſſo articulo ה, *Ha*, *Il*, qui exprimi latinè non poteſt: *Fin tanto che ſtaſſe il Sacerdote* (detto per Antonomaſia, ciò è il Pontefice) *in Pontificale, coll'Urim, e Tummim*. Sive ergo dicamus *Urim*, & *Tummim* nihil aliud fuiſſe, niſi nomen Dei Ineffabile יהוה Rationali inſculptum, ut ex Rabbinis plerique arbitrantur; ſive fuiſſe duodecim gemmas ipſius Rationalis, quæ idcirco dicerentur *Urim*, & *Tummim*, ideſt, *Illuminationes*, & *Perfectiones*: ſive, ut vertit Latinus Interpres, *Doctrina*, & *Veritas*, quòd per lapides illos, ſplendore inſueto fulgentes, Deus oracula redderet, ut videtur velle Ioſephus (*p*) Sive dicamus *Urim*, & *Tummim*, ut alijs placet, quos refert, & ſequitur Cornelius a Lapide in cap. 28. Exod. fuiſſe hæc ipſa nomina, Rationali inſcripta, quemadmodum duo hæc קדש ליהוה *Kodeſc Ladonai*: *Sanctum Domino*: tiaræ Pontificis inſcripta fuiſſe dicuntur Exod. 28. v. 36. Quidquid dicamus, certum eſt, Rationale, ad cujus ornamentum pertinebant *Urim*, & *Tummim*, genus veſtis ſacræ fuiſſe, Pontificis proprium, ut colligitur ex cap. 28. Exod. v. 4. Deumque per *Urim*, & *Tummim* interrogatum reſpondere ſolitum fuiſſe: ut ex multis Scripturæ locis deprehenditur, præſertim verò ex lib. 1. Reg. cap. 28. v. 6. ubi ſic

(*p*) Lib. 3. Antiq. cap. 9.

ſic habetur: וישאל שאול ביהוה ולא ענהו יהוה גם בחלמות גם באורים גם בנביאים *Vaiſcal Saul badonai, velo hanahu Adonai, gam bahhalomoth, gam baurim, gam banneuijm: Et interrogavit Saul Dominum, & non reſpondit ei Dominus neque per ſomnia, neque per Vrim, neque per Prophetas*. Ubi tres modi, quibus ſoleret Deus reſpondere interrogantibus, inſinuantur. Cum ergo Eſdras, quantumvis Sacerdos doctus, & eruditus fuerit, Pontifex certè non fuerit; ea verba, *Donec ſtaret Sacerdos doctus, & eruditus* (etiam ſi non repugnaret Chronologia) ad Eſdram referri non poſſe compertum eſt.

Rationem alteram ducit ex illis verbis 1.Eſd.6.v.14. *Ædificaverunt, & conſtruxerunt jubente Deo Iſrael, & jubente Cyro, & Dario, & Artaxerxe regibus Perſarum*. Poſt quæ verba, paucis interjectis, capite ſequenti ſubijcitur: *Poſt hæc autem verba, in regno Artaxerxis regis Perſarum, ipſe Eſdras aſcendit de Babylone*: Quid autem ſub Artaxerxe conſtruxerint, inquit, niſi muros, ne ſomniari quidem poteſt. Eſdras ergo venit, cum muri jam eſſe conſtructi a Nehemia, adeoq; venit poſt Nehemiam.

Ad hoc reſpondemus cum Saliano (q) Sacrum Hiſtoricum, dum ait, *Ædificaverunt, & conſtruxerunt &c.* conjeciſſe in unum locum

(q) *Ad an. M.*3536.*n.*8.

locum omnes principes Perſarum, qui res Judaicas promoverunt à ſoluta captivitate. Et ſi enim nunc ſolus Darius Iudæis favebat; Cyrus tamen per repetitionem, Artaxerxes per occupationem (ſive anticipationem) recenſentur.

Simile eſt argumentum quod addit paulo infra, dum refert verba, quæ habentur 1. Eſd. 9. v. 9. *In ſervitute noſtra non dereliquit nos Deus noſter, ſed inclinavit ſuper nos miſericordiam coram rege Perſarum, ut daret nobis vitam, & ſublimaret domum Dei noſtri, & extrueret ſolitudines ejus, & daret nobis ſepem in Juda, & Jeruſalem.* Sepis enim nomine murum, a Nehemia ædificatum, intelligit. Unde rurſus colligit, prius Nehemiam, quàm Eſdram in Judæam veniſſe.

Sed huic nos argumento abunde reſpondimus cap. 29. pag. 90. ubi oſtendimus, muros Ieruſalem, ante Nehemiæ adventum, inſtauratos quoquomodo a Iudæis fuiſſe, ex cap. 1. Nehemiæ v. 3. ſatis evinci. Id quod rurſus poteſt confirmari ex 1. Eſdræ cap. 4. v. 12. ubi hoſtes Iudæorum in epiſtola, quam ſcribunt ad Artaxerxem, ideſt, Cambyſem Cyri filium, ut vulgò fertur, ita loquentes inducuntur: *Notum ſit regi, quia Judæi, qui aſcenderunt a te ad nos, venerunt in Jeruſalem, civitatem rebellem & peſſimam,*

quam

quam ædificant extruentes muros ejus, & parietes componentes. Maneat ergo fixum, atque inconcussum, Esdram prius in Iudæam venisse, quàm Nhemiam.

Recapitulatio.

EX dictis igitur quibus in rebus sive cum Abrahamo sentiamus, sive ab eo discrepemus est manifestum. In eo consentimus, quod initium Hebdomadum ab anno Artaxerxis 7. atque ab ejus Decreto in favorem Iudæorum lato, derivat. Rursus in eo, quod duplicem hujus verbi *Ædifico* significationem, Hebræis usitatam, ex scripturis colligit; atque hinc duplex similiter ædificium Ierusalem, semel pro *Urbe*, semel pro *Civitate* acceptæ, ex notione utriusque, distinguendum statuit. In eo discrepamus. Primò, quòd ipse a regibus Persarum quatuor lata in favorem Iudæorum Decreta ponit, nos tria tantum. Deinde, quòd per comparationem ad ædificium Ierusalem a Cyro factum, Ierusalem ab Artaxerxe *iterum ædificatam* dicit; nos verò per comparationem ad ædificium factum a primis Conditoribus. Tertiò quòd ait ijs verbis: *Ab exitu sermonis, ut iterum ædificetur Jerusalem*, iteratam populi

puli reductionem significari. Quartò quòd triplex initium,& triplicem similiter Hebdomadum finem admittit. Quintò discrepamus in expositione illorum verborum: *In dimidio hebdomadæ deficiet hostia, & sacrificium*. Sextò in exponenda prima Hebdomadum sectione, idest, *Hebdomades septem*. Septimò denique in eo, quòd asserit Nehemiam priùs, quàm Esdram in Judæam venisse.

FINIS.

388